13388

Marija Terezija grofica Ledóchowska,
Utemeljiteljica i prva Vrhovna Upraviteljica Družbe sv. Petra Klavera, umrla 6. srpnja 1922., koje je proces beatifikacije započeo god. 1929.

MARIJA TEREZIJA GROFICA LEDÓCHOWSKA

UTEMELJITELJICA
DRUŽBE SV. PETRA KLAVERA
ZA AFRIČKE MISIJE I OTKUP ROBOVA

PO TALIJANSKOM ORIGINALU I NJEMAČKOM PROŠIRENOM PRIJEVODU
PRIREDILA
PROF. ŠTEFA KRŠNJAVI-ISKRA

Tisak Narodne Tiskare, Zagreb, Palmotićeva ul. 3

U potpunom skladu s dekretima Urbana VIII. izjavljujemo, da se potpuno podlažemo svetoj Crkvi u svemu, što se nalazi u ovom životopisu, pa da izričajima »čudesno« i sl. kao i nazivima »blažena«, »sveta«, koliko se primjenjuje Mariji Tereziji Ledóchowskoj, o čijim krepostima nije se još izjavila Crkva, ne mislimo nipošto pretjecati sud svete apostolske Stolice.

Nadbiskupski duhovni stol u Zagrebu
Broj 6825

IMPRIMATUR

Zagreb 18. VIII. 1939.

Dr. Antun Slamić v. r.
gen. provikar

BOGU NA SLAVU — DUŠAMA NA SPASENJE

U POČAST

MARIJI TEREZIJI LEDÓCHOWSKOJ

POSVEĆENO

S DUBOKIM POŠTOVANJEM I ZAHVALNOŠĆU

NAŠI NATPASTIRI

NADBISKUPSKI DUHOVNI STOL
ZAGREB

Br. 1778

DRUŽBI SV. PETRA KLAVERA

Zagreb

Veoma me raduje što je priređeno hrvatsko izdanje životopisa grofice Marije Terezije Ledóchowske.

Grofica Ledóchowska stoji u povijesti katoličke Crkve kao jedna od osobito značajnih pojava. Ona se sva stavila u službu Crkve: za Boga i za duše! Pod zaštitom sv. Petra Klavera D. I., velikog apostola crnaca-robova, nastavlja njegovo djelo požrtvovno i ustrajno s velikim uspjehom. Tko bi mogao procijeniti sav njen rad i sav rad njenog djela do danas?

Takovih velikih žena prijeko trebamo i danas. Trebamo žena koje će u pravom katoličkom duhu, u nesebičnoj vrhunaravnoj ljubavi, bez obzira na sebe, raditi za veliku stvar.

Pouzdano se nadam da će čitanje ove knjige u mnogim dušama probuditi oduševljenje za intenzivniji rad oko širenja Kristova kraljevstva.

U Zagrebu, dne 20. veljače 1940.

† ALOJZIJE
nadbiskup

O MARIJI TEREZIJI

NADBISKUPSKI ORDINARIJAT
VRHBOSANSKI

Sarajevo, dne 22. siječnja 1940.

Broj 271/40

Časnoj Filijali

DRUŽBE SV. PETRA KLAVERA

Zagreb
Draškovićeva ul. 12.

Toplo Vam zahvaljujem na poslanoj mi knjizi »Marija Terezija grofica Ledóchowska« i na pažnji, koju mi na taj način iskazaste.

Imao sam sreću upoznati Vašu veliku Utemeljiteljicu na Euharistijskom kongresu u Beču god. 1912. Razgovarao sam s njom i ostao u uvjerenju, da sam govorio sa sveticom. Ja se molim Bogu, da žarka njezina ljubav prema Svevišnjem i prema neumrlim dušama, osobito dušama bijednih crnaca u Africi, zasja u svom punom sjaju. Neka njezina djela, velika pred Bogom i ljudima, i tolike nekad poganske duše, spasene njezinom molitvom i radom, isprose Mariji Tereziji grofici Ledóchowskoj milost, da je jedanput ugledamo na našim oltarima kao blaženicu i sveticu Katoličke Crkve! A tomu plemenitom cilju neka doprinese svoj udio i poslana mi knjiga! Ona će ga, ako Bog da, i doprinijeti, duboko sam uvjeren.

U Presvetom Srcu Isusovu uvijek Vam odani

DR. IVAN ŠARIĆ
nadbiskup vrhbosanski.

UVOD I PREDGOVOR

Primjer nesebičnog, požrtvovnog i u službu plemenite ideje potpuno predanog života uvijek je djelovao na ljude više nego čisto dokazivanje. Danas, iz posebnih prilika i poradi značajnih biljega modernog mentaliteta, vrijedi to još napose. Odatle velika korist biografije velikih katoličkih duša. To su žive apologije katolicizma iz njegovih izvanrednih plodova na području vjerskog, društvenog i uopće kulturnog života.

Takav primjer i takvu apologiju sadrži i ova biografija Marije Terezije Ledochowske. Kao što je za njezinog života sve osvajala mršava, trapnjom i radom za afričke Crnce istrošena pojava ove poljske grofice i toskanske dvorske gospođe, tako poslije njezine smrti osvaja čitanje njezinog životopisa.

Osvaja za katolicizam, koji iz sebe stvara ovakove velike duše. Osvaja za onu plemenitu ideju, kojoj se ova »jaka žena«, kako su je zvali unatoč njezine fizičke slabosti, posvetila sa svim velikim sposobnostima svoga uma i svoje energije, — za duhovno i društveno oslobođenje afričkih Crnaca pomoću svijetla Kristove vjere i ljubavi. Osvaja za »Družbu sv. Petra Klavera«, koju je ta velika duša osnovala, da u njoj i poslije svoje smrti nastavi rad na ostvarenju svoje životne ideje, jer njezin duh požrtvovnosti potiče Družbu na revnost u pri-

skrbljivanju raznovrsne pomoći afričkim misionarima, naročito u tiskanju vjerskih knjiga u mnogobrojnim crnačkim jezicima.

Konačno ovaj životopis pobuđuje na molitvu, neka bi se Krist Gospodin, božanski Spasitelj sviju duša bez razlike jezika i boje puti, udostojao okruniti djelo i oruđe Svoje svete milosti time, da Marija Terezija Ledochowska bude proglašena blaženom i tako uz prve crnačke mučenike Ugande, postane osobitom zaštitnicom afričkih misija.

U Zagrebu, dne 17. veljače 1940.

Univ. prof. Dr. ALEKSANDAR GAHS,
duhovnik Akcionog komiteta gospođâ
Družbe sv. Petra Klavera.

RAZJAŠNJENJE SPISATELJICE.

Knjiga o životu Marije Terezije grofice Ledóchowske nastala je tako reći sama od sebe Napisala ju je pomoćna misionarka, jedna od njezinih duhovnih kćeri. Autorica je ono nekoliko riječi potpisala samo sa St. K. (Stanislav Kostka), ali je njezino pisanje ispitano i proučeno te pronađeno vjerodostojnim, budući da je izašlo iz pera dugogodišnje pratilice i suradnice Marije Terezije, — dakle iz pera osobe, koja je mogla pomno pratiti i vjerno bilježiti velika djela ovoga izvanrednog života.

Biografija je najprije napisana talijanski, jer su u Italiji niknule prve pobude i prva istraživanja s obzirom na beatifikaciju službenice Božje.

Knjiga je svuda primljena s vanrednom simpatijom, te su vrhovnu upraviteljicu počastili mnogi biskupi i kardinali svojim dopisima, u kojima veličaju život i kreposti utemeljiteljice Družbe Sv. Petra Klavera.

Zahtijevalo se, da se životopis Marije Terezije izda i na drugim jezicima; a jer je diecezanski proces o njezinoj beatifikaciji započet u

Salzburgu, to je bilo potrebno, da se iza talijanskoga ponajprije štampa njemački.

Predgovor talijanskoj biografiji grofice Ledóchowske napisao je sam tadanji generalni promotor vjere Mons. Karlo Salotti, naslovni biskup Filipopolja u Traciji i sada kardinal praefekt Kongregacije Sv. Obreda. On govori s toplim priznanjem i zanosnim udivljenjem o značaju, djelovanju i značenju ove izvanredne žene, koja je u krhkom, gotovo prozirnom tijelu krila duh neobične snage i sposobnosti.

Njemačku je obradbu popratio simpatičnim riječima knez - nadbiskup salzburški dr. Ignacije Rieder, dok je neka objašnjenja pred svoju knjigu stavila autorica, koja je svoj talijanski original izdala anonimno (St. K.). Kad je njemački rukopis bio spremljen za štampu, zahtijevali su nadbiskup salzburški kao i generalni postulator Družbe Isusove, koji je također »postulator causae« Marije Terezije Ledóchowske, da se mjesto pseudonima u njemačkom životopisu stavi pravo ime autorice: Valerija Bielak.

Druga jedna pomoćna misionarka, Augusta Sander, prevela je knjigu s talijanskoga, razredivši građu malo drugačije te dodavši neke odlomke iz dnevnika Marije Terezije kao i jednu pjesmicu iz njezina djetinjstva.

Autorica je upoznala ustanovu Marije Terezije 30. prosinca 1.904., kad joj je bilo 19 godina. Sve izvanredno i veliko na Mariji Tereziji oduševilo ju je, a još više zanijelo, kad je lično upoznala ovu neobičnu ženu, kad ju je čula govoriti u javnoj skupštini. Osobito ju je ganula velika jednostavnost te neobične gospođe. Osjetila je i duboko počitanje prema ovoj svetima sličnoj ženi, koja je apostolskim žarom istupila da djeluje za stvar Božju. Vidjela je u Mariji Tereziji ličnost, koje se život posvetio neumornom, ustrajnom, požrtvovnom nastojanju, da se umnoži slava Božja i da se spase duše. Za to je jedino živjela, samo je na to mislila, i to je postalo njenom — ne drugom nego prvom naravi i jedino je stoga pobjeđivala krhkost svoga tijela; samo je ta zadaća bila zvijezda vodilja njezina Bogu posvećenog života.

Od prvog susreta čula je autorica o Mariji Tereziji toliko slavna i izvanredna, vidjela na njoj toliko kreposti, da je njezin zanos bez prestanka rastao za tu divnu pojavu.

Marija Terezija može se usporediti s mnogim odličnim svecima našega doba. U njoj se vide kreposti svetaca iz prošlosti i kreposti svetaca novoga vremena. U vjeri je tako nepokolebiva, kao što su bili prvi kršćani, u gorljivosti je blizu apostolima; duh molitve i ljubav prema Bogu kao da je naučila od ljubežljive

svete Gertrude i vatrene svete Terezije Avilske. Na prostranom polju moderne kršćanske dobrotvornosti, na kojem djeluje veći dio novovjekovnih svetaca, odabire Bogom potaknuta Marija Terezija najzapuštenije područje — Afriku, koja još čami u smrtnoj sjeni; brine se za najprezrenije ljude, za afričke robove, pa je nesebičnom, požrtvovnom ljubavi prema bližnjemu i velikim utjecajem kojim oplemenjuje ljudsko društvo u duhovnom srodstvu s modernim svecima.

Preziruć svijet kao kakav pustinjak, a kulturno sasvim dorasla svojemu vremenu, prikazuje nam se Marija Terezija kao potpuna ličnost.

Autorica je provela uz blagopokojnu groficu s malim prekidima vrijeme od 1910. sve do njezine sretne smrti u zoru 6. srpnja 1922 Sve dakle, što iskazuje o ličnosti Marije Terezije iz toga doba, crpe gotovo sasvim iz vlastitog iskustva ili je čula od vjerodostojnih osoba. O djetinjstvu njezinu saznala je mnogo iz dnevnika njezine majke, grofice Jozefine Ledóchowske ili iz dnevnika same službenice Božje, — nešto po pripovijedanju braće, a neke pojedinosti i od same Marije Terezije.

Prigovorili su neki, da je autorica premalo osvijetlila nutarnji život Marije Terezije i da je isticala samo kreposti Božje službenice; da nije dovoljno govorila o oholom, samovoljnom

načinu njezina djetinjstva; da je premalo risala sjene, uz koje bi zatim to sjajnije zasjalo svijetlo.

Autorica na to dobro primjećuje, da gotovo sva djeca imadu svoje pogreške; imala ih je i Marija Terezija. Nisu pače ni zatajene u ovoj knjizi, već su navedene tako, da ih svatko može sebi lako predočiti. Kao mlada djevojka ona je s puškom o ramenu išla u lov na — vrapce, a voljela je i lijepe odjeće. U ono doba ona još vidi i traži sreću i zadovoljstvo u radostima društvenog života; želi da sja i da se sviđa. Lakomišljena nije nikad, a duboka pobožnost, koju su joj pobožni roditelji usadili u dušu, nikad je ne ostavlja. Jedna jedina zraka milosti dostaje, da raspiri tu iskru u živi plamen. Sa svoga bolesničkog ležaja u Lipnici Murovanoj ustaje ona pročišćena duha.

Nije doduše prekinula sa svijetom; naprotiv, istom je tada stupila u nj — postavši dvorskom gospođom. Imala je ona smisla za sve lijepo i ugodno, što nudi život, ali joj se pogled otrijeznio, kako se vidi iz njezina dnevnika. Ona već stoji nad stvarima ovoga svijeta, a pravac, kojim kreće njezin duh, zadržava i u vrevi dvorskoga života vjersku ozbiljnost.

Kad pred njezinim očima iskrsnu misijska ideja — koja joj tako zanese plemeniti duh — tada nije više kolebala ni oklijevala; ona upozna, što Bog od nje ište, i ona to čini.

To je uvijek bio njezin put, njezin način djelovanja: ne uzdati se u samu sebe, nego prepustiti Bogu da odabere i da izvede svoje nakane.

Njezin unutarnji život bio je potpun od ovoga časa, kao što potvrđuju svi, koji su je poznavali. Nije tu bilo pitanja o postepenom razvitku ni djelomičnog predanja ni natjecanja s Božanskim Zaručnikom, kao što ih nalazimo kod drugih duša, koje se ne mogu odreći koje naklonosti ili ne mogu svladati koju nevjernost ili koju slabost. Bila je to savršena podnevna žrtva.

Kad je već postala vrhovnom upraviteljicom Družbe Sv. Petra Klavera — koju je osnovala — bile su njezine pogreške tako malene, da upravo iščezavaju: gdjekad nagla riječ, koji nestrpljivi kret ruke ne može joj se upisati u grijeh; sve se to gubi u moru ljubavi Boga i bližnjega, u njezinoj neograničenoj predanosti u Božju volju, u brižnom izbjegavanju i najlakšega grijeha, u ustrajnoj vjernosti, kojom je poklanjala misijama sve, što je u nje bilo najbolje, da, samu sebe, i to sve od 25. god., kad je stupila u službu misija pa do 59. godine, kad se preselila u vječnost.

Bila njezina ljubav, revnost i jakost primjerom za sve nas!

PRVI DIO

DJETINJSTVO I MLADOST

I.

PREĐI MARIJE TEREZIJE

Pređi Marije Terezije po ocu boravili su u istočnoj Poljskoj, a spominju se odmah poslije pokrštenja Poljaka. Obitelj je Ledóchowski oduvijek bila na glasu sa svoje vjere i sa skroz katoličkog života. Majka joj potječe iz švajcarske obitelji Salis-Zizers, koja vuče lozu od drevnih lombardskih grofova Salix, koji su, naselivši se u Švajcarskoj, zamijenili latinsko ime Salix s popularnijim Salis. Grb majčine obitelji još danas prikazuje vrbu (lat. salix), dok se u očevu nalaze tri križa.

Predaja kazuje, da je rutenski veliki knez Vladimir nekoga Halku oko god. 975. poslao na dvor carigradski, da tamo upozna kršćansku vjeru. — Vrativši se u domovinu, oduševljen sjajem grčkoga bogoslužja, savjetovao je velikom knezu, da zajedno s čitavim narodom prihvati kršćanstvo.

Prisutni dvorani stali su se izrugivati Halki i vjeri, koju je veličao. Međutim ih Halka uz-

dajući se u Boga izazove: nacrta oko sebe krug, a u krugu tri križa, stade dijeliti megdan s trojicom podrugljivaca i pobijedi ih. Veliki mu knez nato dade za grb zlatan okrug na modrom polju s tri u trokut poredana križa u sredini.

Nestor Halka dobio je od litvanskoga kneza Kazimira, kasnije kralja poljskoga, imanje Ledóchow, po kojemu se odonda nazivao, kako su činila i razna druga gospoda, uzevši ime imanja, koja im je dao njihov knez.

Dvojica junaka Halka-Ledóchowski: braća Kazimir-Felicijan i Stanislav, osobito su se odlikovali god. 1683. za obrane Beča od Turaka. Kazimir je zaglavio u borbi, a Stanislavu je tada bilo jedva 17 godina. U spomen njihova junaštva sačuvana su im imena s njihovim grbom u crkvi podignutoj na Kahlenbergu kod Beča nakon izvojštene pobjede. - I drugi su se pređi obitelji Halka-Ledóchowski istaknuli osobitom pobožnošću i privrženošću vjeri te darežljivošću prema crkvama.

Pradjed Marije Terezije, Antun imao je dva sina: Josipa i Ignacija. Josip se oženio grofinjom Marijom Zakrzevskom, ženom osobito pobožnom i razboritom.

Jedan im se sin osobito istaknu. Bio je to Mjećislav, koji je izabrao svećenički stalež. On je bio najprije imenovan apostolskim delegatom u Kolumbiji, a kasnije postao nadbiskupom Gniezno-poznanjskim. Budući da se opro crkvenim zakonima Bismarkovim, bi bačen u tamnicu u Ostrovu, gdje pročami dvije godine. Papa Pio IX. učini ga kardinalom i pozove ga u Rim. Imenovan prefektom Sv. Zbora za širenje vjere, upravljao je udesom katoličkih misija od god. 1892. do 1902. Majka njegova pošto je obudovjela, posta redovnicom stupivši u samostan bernardinki u Krakovu.

Drugi sin Antunov proslavi se u vojničkom zvanju, gdje posta generalom i zapovjednikom tvrđave Modlin. Kasnije se povuče u dominikanski samostan u Klimontovu, gdje pobožno preminu god. 1870.

II.

Iz braka s grofinjom Górskom imao je Ignacije dva sina; jedan od njih, Antun, otac je Marije Terezije. Odgojen u Austriji posveti se vojnoj službi, no radi slaba zdravlja istupi iz vojske. Oženi se grofinjom Seilern. Iz toga su braka tri sina: Timotej, Antun i Kazimir. Nakon smrti prve žene, oženi se grof Antun grofinjom Jozefinom Salis-Zizers.

Grof Antun bio je uvjeren katolik, spreman trpjeti za svoju vjeru. I u obitelji Salis gojila se pobožnost nesamo od običaja nego od pravog uvjerenja. Tako je u kući Ledóchowskih u Loosdorfu, gdje je grof Antun dao sagraditi

prostranu vilu za sebe i za svoje, vladao pravi kršćanski duh: živjelo se po zapovijedima Božjim, vršile se savjesno vjerske dužnosti, išlo se k crkvenim svečanostima, obavljale se zajedničke molitve. Grofica Jozefina sve to često spominje u svome dnevniku.

Prvo dijete iz braka grofa Antuna i grofice Jozefine bila je Marija Terezija. Poslije su se još rodili Julija, Vladimir, Marija, Ernestina, Franciska i Ignacije. Vladimir posta svećenikom Isusovcem, a kasnije generalom Isusovaca; Ernestina i Julija pođoše u redovnice. Marija je umrla u 12. godini.

Marija Terezija ugleda svijetlo svijeta na dan 29. travnja 1863. Tom je prilikom napisala njezina majka u svoj dnevnik (bilježila je u nj sve, što je moglo zanimati nju i članove njezine obitelji, a napisala je nekoliko svezaka, koji se čuvaju u obitelji): »Ovo je najljepši dan moga života, jer sam na srce privinula dragu svoju djevojčicu«.

Baka, majka grofice Jozefine imala je kumovati novorođenoj, no jer nije mogla pribivati svetom obredu, zastupala ju je kćerka Franciska. Dijete bi kršteno 2. svibnja i dobi ime Marija Terezija Franciska. U kući su je vazda nazivali Marija Terezija.

Djevojčica se divno razvijala i pokazivala već u prvim godinama vanrednu nadarenost.

Mlađa njezina sestra priča, da je, kad je Mariji Tereziji bilo pet godina, jedne večeri majka opazila, da ona nešto piše. Kad je mala zaspala, pošla je majka da vidi: pisala je komedijicu, koju su imali u kući prikazivati. Marija Terezija zadržala je simpatiju za kazališnu umjetnost kroz cijeli život; pa kad je kasnije planula žarom za obraćenje Afrike, započela je svoje djelovanje napisavši dramu. — Radost je majčinu smućivala briga zbog prenagloga razvijanja duševnih darova Marije Terezije, koja je uz vrlo strogu majku, duboko ozbiljna oca te u saobraćaju sa starijom braćom (iz prvoga braka grofa Antuna) u svojim željama i težnjama više pokazivala crte muškog odgoja, što je i odgovaralo njezinim sposobnostima i sklonostima.

Ipak su, protivno propisima pedagogije, preopterećivali malu naukama, preuranjenim za njenu dob. Naučila je veoma rano čitati i pisati, pa je centimetar velikim slovima pisala u svoj dnevnik sve što je se doimalo: pohode, koji su dolazili k njezinim roditeljima, pa i prve francuske riječi, koje je naučila. Jednoga je profesora, koji je u kući poučavao njezina starijega brata, zamolila, da joj napiše u isti taj dnevnik preko 300 latinskih imena raznih biljaka, pa ih je onda naučila napamet i poslije svaku pojedinu tražila, upoznala i spremila u svoj herbarij. Nastavila je pisati u taj svoj dnev-

nik i kad je išla u školu, te upravo zadivljuje, koliko je napredovala u nauci.

Izobrazba njezina bila je izvrsna; uz ostalo je znanje osobito zavoljela lijepe umjetnosti. Već je u osmoj godini znala ugodno zabaviti obitelj svojim glazbenim prikazima. U zrelim godinama napisala je dvije epizode iz svoga djetinjstva u pripovijetkama „Mala Marija, koja je htjela postati glasovita« i »Maričina grlica.“*

Marija Terezija voljela se držati odraslih, o čemu su njezine vršnjakinje često neprijatno sudile. No s druge strane je bila pravo dijete. Jednom se kasno uvečer vraćala kući s posjeta na susjednom imanju. Kočijaš je promašio put, a kola su se nešto pokvarila te su morali saći, da se kola poprave. Za Mariju Tereziju bilo je to, što su morali stajati po kiši i tmini u polju sami, jako zanimljiva zgoda, kojoj se vrlo veselila.

Osobito je prianjala uz književnost. Nesamo da je s veseljem učila, što se od nje zahtijevalo, nego je i sama sastavljala i pjesme i raspravice u prozi. Ako to i nisu umjetnine, ipak se u tim djetinjim pokusima vidi vanredna obdarenost. Vidi se to i u jednoj pjesmi, koju je napisala njemački, kad joj je bilo devet

* Tko bi želio čitati ove mile stvarce, neka se obrati na Družbu sv. Petra Klavera, Zagreb, Draškovićeva ulica 12.

godina. Naslov je pjesmi „San“. U njemačkoj obradbi njezina „Životopisa“, preštampana je sa svim stilističkim i ortografskim pogreškama, koje se mogu naći u pisanju devetgodišnjega djeteta, ali ozbiljnost misli zapanjuje. Ona sanja — veli pjesma —, da ju je anđeo čuvar poslije smrti odveo u nebo, gdje će gledati Božji sjaj. Tada knez apostola pristupi k njoj i ovjenča joj glavu srebrnom krunom govoreći joj: »Dijete, primi od Boga plaću, koja te ide«. A kako se ogledavala naokolo, vidjela je, da drugi nisu imali na glavi jednostavnu srebrnu krunu nego vijenac od dragoga kamenja. Videći to, zapita svoga vođu, zašto i ona nema tako. On joj odgovori: „Plaća odgovara zasluzi; oni tamo više su trpjeli i podnijeli“. Ona odmah upozna svoje pogreške, pokaja se za njih žaleći, što je tako malo patila. Tad osjeti lagan dašak i svega nestade — majka joj se približila i ona se našla u njenom zagrljaju. Tad istom uvidje, da je to bio samo san, ali i opomena Svevišnjega, i zahvali Gospodinu, što joj je dao još vremena, da steče više zasluga.

Misli izrečene u ovome »Snu«, zahvatile su duboko korijenje u duši male Marije Terezije. Što je kao devetgodišnja djevojčica napisala: »Trpjeti, mnogo trpjeti« — pretvorilo se kasnije u njenom životu u geslo: »Trpjeti i ra-

diti". Te su riječi doista bile sadržaj njezina života.

U ono vrijeme bio je bratučed grofa Antuna grof Mjećislav nadbis. Gniezno-poznanjski. Veliko štovanje, što ga je otac gojio prema ovomu rođaku, prešlo je na djecu, osobito na Mariju Tereziju. Njezino štovanje još se uvećalo, kad je nadbiskup braneći prava Crkve dopao tamnice.

O smrti kardinala Mjećislava god. 1902. napisala je Marija Terezija u spomen svome stricu: »Prve moje uspomene na kardinala Ledóchowskoga potječu iz god. 1874. Gledala sam utamničenoga »strica kardinala« u svojoj djetinjoj mašti obasjana aureolom. Sve što su mi pričali o njegovu plemenitom držanju prema pruskoj vladi, njegovu apšenju i t. d. usplamtilo mi je srce do najvišega zanosa, koji nisam znala drukčije izraziti do u nekakvoj pjesničkoj krpariji, kojom sam opjevala strica mučenika. Otac posla pjesmicu stricu u Ostrovo, našto dobih na svoju neopisivu radost — teška me bolest bila prikovala uz postelju — sličicu Bezgrešnog Začeća na kojoj je na drugoj strani bilo napisano modrom olovkom: „Mojoj dragoj maloj sinovici Mariji Tereziji, — Mjećislav nadbiskup, Ostrovo 1874." Koliko sam puta pritisnula ovu sličicu na svoje usne, vrele od

groznice i promatrala pismo s vazda novim zanosom — znade samo Bog — —

Dvije godine kasnije na putu iz Ostrova u Rim, proputova stric nadbiskup kroz Beč. Roditelji dopremiše nas djecu u Beč, da ga pozdravimo. Bila sam tako ganuta, kad sam ga ugledala, da nisam bila kadra ni riječi progovoriti. Što nam je kardinal tada rekao, ne znam. Sjećam se samo, da nam je osobito preporučio štovanje Božanskog Srca Isusova i obdario nas sličicama Presv. Srca.

Odlučila sam, da na osobit način obradujem strica kardinala. Rođena u Austriji nisam znala poljski. Htjela sam da naučim. S veseljem se dao moj otac na to da me poučava. Već u prosincu 1878. mogla sam poslati poljsko pismo u Rim stricu. Dobila sam i odgovor, u kojemu mi kardinal čestita i nalaže mi, da nadarenost, koju mi je Bog udijelio, što bolje upotrebim na sve veću slavu Njegovu. Ovaj se nalog ponavlja u svim pismima, koja sam primila od njega.«

Koliko je u kasnijem životu bila zahvalna dragomu stricu za njegove pobude i za to, što je iz poštovanja prema njemu tako rano počela učiti teški poljski jezik, jer joj je kasnije osobito dobro došlo za njezina predavanja i misijske spise.

Međutim je sve to još bilo vrlo daleko. Marija Terezija bila je još dijete, pa je sve utis-

ke živahnošću svoga bistroga duha željno primala i prisvajala. Živo se radovala, kad bi saznala, da će se jednoličnost ladanjskog života prekinuti kakovim putovanjem. Kad joj je bilo deset godina, uzeli su je roditelji sa sobom u Beč na svjetsku izložbu.

Upravo je dražesno, što je napisala u svoj dnevnik o putu i boravku u Beču te o izložbi 23. srpnja 1873. U njemačkoj obradbi donesen je čitav ovaj »pasus« iz dnevnika. Premda pisano djetinjom bezazlenošću, odaje jasno njezinu inteligenciju i sistematski raspored, kojim bilježi posjet svakoga pojedinog paviljona raznih država.

Na koncu zahvaljuje s velikom ljubavi roditeljima, što su joj omogućili ovo putovanje i sve, što je imala prilike vidjeti, pa odlučuje, da će živo nastojati, da im bude na radost, da im zaista ne bude žao, što su ju poveli sa sobom.

U njezinim se bilješkama uvijek ponavlja kako ljubi roditelje. Uopće su se članovi obitelji Ledóchowski vrlo voljeli, osobito su poštivali svoju dobru vazda veselu majku, koja je opet živjela jedino za svoju djecu.

III.

Budući da su dvorac Ledóchowskih posjećivali učeni ljudi i obitelji osobito dobra od-

goja, djevojčica je lako stjecala mnogo znanja, koje ne bi našla ni u kojem tečaju za gospođice.

U susjedstvu Loosdorfa i St. Pöltena, gdje su Ledóchowski kasnije boravili, stanovale su neke ugledne obitelji, sprijateljene s njihovom kućom. Tako je u dvorcu Viehofen stanovao grof Kuefstein, koga je Leon XIII. vrlo cijenio, a koji je, pošto se oženio princezom Odescalchi, boravio što u Rimu, što u Viehofenu.

U blizini bio je i dvorac Walpersdorf, sjedište grofa Falkenhayna, koji je čitavoj okolini prednjačio dobrim primjerom. Premda je bio hrabar vojnik, nazivali su ga drugovi »kontessom«, poradi njegove nježnosti i anđeoske dobrote. Oženio se princezom Eleonorom Oettingen - Wallerstein, koja mu je rodila sina. Poslije smrti supruge oženi se grof Falkenhayn njezinom sestrom princezom Anom Marijom; iz toga se braka rodi kćerka Marija.

Govori se da je Falkenhayn sve do groba sačuvao krsnu nevinost. Marija Terezija vrlo je štovala toga naobraženog i dobrostivoga gospodina, a i on je nju veoma cijenio. I supruga se njegova odlikovala vanrednim duševnim sposobnostima. Izvrsno odgojena, više je voljela obiteljski život od ma koje zabave, te je budila oko sebe snažan umni život i svetost. Podređenima najbolja gospodarica, svoj

okolini dvorca prava dobrotvorka, utjecala je živo na znance.

Marija Terezija radovala se veoma, kad bi obitelj Falkenhayn dolazila u pohode njezinim roditeljima ili kad bi ona mogla poći k njima.

I obitelj baruna Hammersteina stanovala je u susjedstvu; otac je tu bio osobito dobar katolik, a majka vanredno umna i pobožna unuka velikoga konvertite grofa Stolberg - Stolberga. Ova je izvrsna žena bila Mariji Tereziji osobito bliza. U djetinjstvu tužila joj se Marija, što joj nisu dali do 12. godine k Stolu Gospodnjem. — Kao dvorska gospođa imala je uske veze s pouzdanicom svoga djetinjstva; a kad je ova započinjala svoje misijsko djelovanje, pa radi svoga položaja na dvoru nije mogla istupiti u javnost, kako bi bilo potrebno za uspjeh, materinska je prijateljica svojim imenom pokrivala njezine pothvate te je javno istupila kao predsjednica »Društva proti ropstvu«.

Sve ove obitelji prokušanih kreposti prednjačile su u pravom kršćanskom životu.

Rado viđeni gosti obitelji Ledóchowskih bili su vazda i svećenici i redovnici. Imena župnika, dekana i benediktinskog opata često se nalaze u majčinom dnevniku, iz kojeg vazda izbija istinska obiteljska sreća i pravo veselje.

IV.

God. 1873. nastanila se obitelj Ledóchowskih u donjoaustrijskom gradiću St. Pöltenu. Tu su imale „Engleske gospođice“ svoj učevni zavod, pa su djevojčice mogle pohađati njihovu školu.

Grofica Jozefina bilježi 29. travnja 1875. u svoj dnevnik: „Danas je Mariji Tereziji 12 godina. Kako zahvaljujem dragomu Bogu, što mi je sačuvao do sada ovo blago. O nek je zapadne sretan udes na zemlji, a lijepa kruna na nebu!“

Devetnaestoga rujna bilježi grofica Jozefina: Poslije objeda pošla sam s djevojčicom k „Engleskim Gospođicama“, da se predstavimo. Sad je Marija Terezija nakon isključivo privatne obuke kod kuće polazila školu, u kojoj su sistematski obučavale redovnice.

Koncem školske godine među izloženim tekama i risarijama učenica ističu se osobito radovi Marije Terezije Ledóchowske — oblikom i sadržajem i vanjskim licem te svjedoče nesamo o njenoj nadarenosti, nego i o njenom izrazitom smislu za ljepotu i red, pa o njezinoj sklonosti k naročitom sustavu.

Ta je svojstva baštinila od oca, u koga ih je bilo u velikoj mjeri. Marija Terezija nije ga samo voljela kao oca, nego je za nj osjećala vanredno štovanje; u njemu je gledala svoj

uzor i težila da mu bude slična. On se vrlo rado bavio s tim darovitim djetetom; poučavao je Mariju Tereziju u raznim predmetima: u poljskom jeziku, pa i u slikanju, što ga je sam učio u velikoga Gersona, pa ju je mogao najbolje uvesti u tu umjetnost. No on je Mariji Tereziji i pripovijedao mnogo o slikarstvu, pa je ona i neopazice stala ljubiti i razumijevati umjetnost. Bila je tako pozorni slušač, da otac nije ni opazio, kako joj o velikim umjetnicima priča mnogo više, no što bi to bilo za njezinu mladost.

Već u 13. godini bio joj je najveći užitak polaziti galerije slikâ. Njezine bilješke u dnevniku o onom što je vidjela u Beču u zbirci Belvedere 4. kolovoza 1876. nadmašuju znanje i sposobnost njezine mlađahne dobi. Kad se vratila s ocem iz Beča nakon divno provedenog dana, vrlo žali, što sva braća već spavaju; samo je dobra majka dočekala putnike. Marija Terezija htjela bi im odmah pričati, što je sve krasno vidjela i doživjela.

Inače ona voli razne športove: pliva, ide u lov — na vrapce — slika krajine i portrete, uz to malo s visoka gleda na mlađu braću — to se u ono vrijeme najjače zapaža na značaju Marije Terezije.

Već je onda pokazivala mnogo sklonosti za dramu; vrlo je voljela posjećivati kazalište u

društvu rodbine ili znanaca, pa je i sama kušala pisati drame. Tih svojih sastavaka nije sakrivala nego ih je pokazivala poznatome piscu, vlč. Ocu Robertu Weissenhoferu iz obližnje opatije Seitenstetten; čitala mu ih, ispravljala ih po njegovu savjetu, pa se tako naučila pisati kazališne komade po pravilima dramske umjetnosti.

U to je doba uređivala i zabavni list, koji je nazvala »Leptir«, a koji su umnožavali na aparatu. Pretplatnici su bili rođaci i znanci, među njima i grof Falkenhayn.

Neke su gospođe mahale glavom veleći, da one svojim kćerima takova šta ne bi dopustile; no grofica Jozefina poznavala je svoju kćerku i znala je, da joj to ne može škoditi, pa je valjda bila i sretna, da su se na taj način ispoljavale duševne sposobnosti mlade djevojke.

Nakon utemeljenja Družbe zamolila je Marija Terezija svoju prvu drugaricu, da uništi mnoge njezine mladenačke spise, ma da su bili sasvim bezazleni. Ipak se srećom sačuvala njezina drama »Sveta Odilija«, štampana prvi put u Beču 1884. Ponovno ju je izdala Družba sv. Petra Klavera.

Zanimljivo je, da je rukopis petnaestgodišnje Marije Terezije gotovo jednak rukopisu njezine zrelije dobi, pače i zadnjih joj godina, što se vidi i na fotografijama, na kojima je u

15. god. napisala ime osobe, kojoj je darovala fotografiju. Iz toga se može zaključiti, da je značaj Marije Terezije već onda bio izgrađen, te da joj je Božja dobrota zato udijelila tako vanrednih darova, da je može upotrebiti za svoje visoke nadnaravne ciljeve.

V.

Otac Marije Terezije često je putovao u Poljsku, svoju domovinu, koju je vrlo volio. I on i njegovi sinovi snovali su, da se u njoj stalno nastane.

Na jedno od tih putovanja poveo je on i Mariju Tereziju. Bilo joj je tada 16 godina. Pošli su k rođacima u Varšavu i u druga mjesta a napokon u Vilnu. To je Mariji Tereziji bilo prvo veliko putovanje, no nesamo veliko nego i živo željeno, jer je vidjela domovinu, koju je poznavala samo po zanosnom opisivanju svoga oca.

Napokon je upoznala one prostrane i plodne krajeve, gdje obitava narod tako dubokih osjećaja, narod, koji se vazda odlikovao žarkom vjerom i neprekidnim borbama proti neprijatelju kršćanstva; otkrila je u njemu veliko blago nutarnjega života i prostodušno njegovo po vjeri uređeno vanjsko vladanje. No još je nešto vidjela u dvorovima gospode, u palačama

Grof Antun Halka-Ledóchowski, otac Marije Terezije.

Grofica Jozefina Ledóchowska rod. grofica Salis-Zizers, majka Marije Terezije.

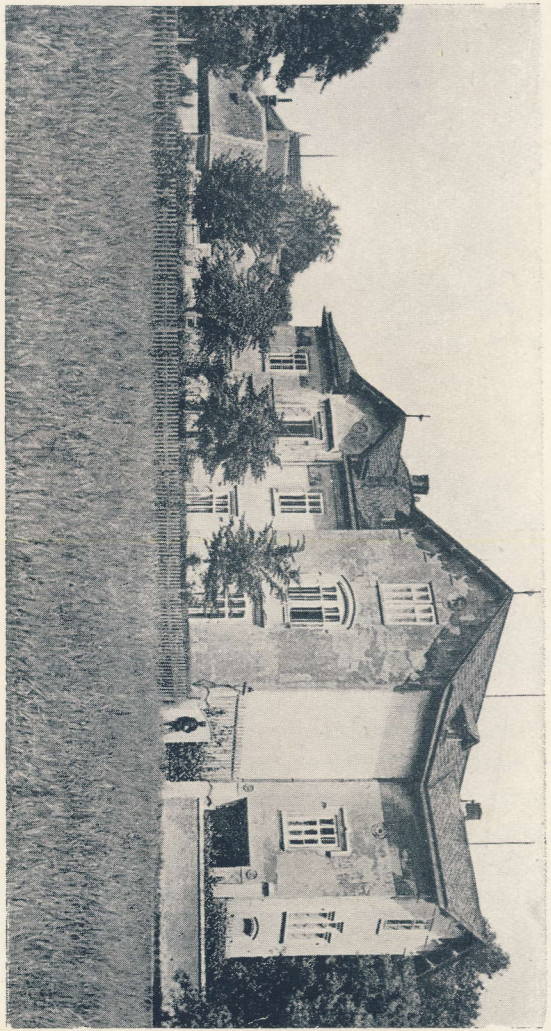

Rodna kuća Marije Terezije u Loosdorfu kraj Beča.

i vilama velmoža: našla je blago patrijarhalnog života, nagomilano od početka kršćanske ere. Divila se tolikim umjetninama najvećih umjetnika kista i dlijeta, a u crkvama je gledala začuđena, kako mnoštvo za svetih tajna s počitanjem pada ničice, prizor, koji se inače viđa samo u južnim krajevima ili na istoku. Upoznala je drugu vrstu ljudi, druge običaje, a sve joj se to činilo kao priča.

Tako se šesnaestgodišnje djevojče latilo pera te opisalo ovo svoje prvo putovanje u otadžbinu pod naslovom: »Moja Poljska«. Povjerila je papiru dojmove, tajne svoje misli te je bila dosta smiona, da svoje djelce objelodani. U prvom je redu bilo namjenjeno bečkoj publici, a stajalo je jedan forint, svota dosta znatna za mali putopis; ipak se prvo izdanje brzo razgrabilo.

Marija Terezija stigla je do Vilne, gdje oboli od tifusa. Pet dugih tjedana daleko od majke i braće! Nakon sretno pretrpljene bolesti vrati se opet u Austriju i sad, poodrasla mlada dama, živo učestvovaše u društvenom životu. Više puta pođe u Beč, gdje s velikim zanimanjem pohađaše galerije umjetnosti, posjećivaše kazalište i operu, gdje je njezina sklonost za dramsku umjetnost i glazbu nalazila nove hrane. U travnju 1882. preselila se obitelj Ledóchowski u Poljsku, u jugoistočnu Poljsku,

gdje je grof Antun kupio imanje u blizini Bohnije. Bila je tu mala gospodska palača, koja je trebala da bude popravljena i povećana.

Budući da je otac već pobolijevao, morala je najstarija kćerka češće da ga zamijeni u poslovima domaćine, da nadzire posao u tvornici i na poljima.

Boravak na ladanju, pogađanje sa zakupnicima i težacima i t. d. nije baš bilo ugodno Mariji Tereziji, koja je navikla na duševni život, to više, jer joj je manjkalo društvo dragih znanaca. Zato se više puta svraćala u obližnji grad Krakov, gdje je u salonima najboljega društva bila veoma rado viđena poradi svoje naobrazbe i duhovitoga razgovora. I vanjštinom bila je prijatna, sviđala se i htjela je da se sviđa. Umjela se vrlo lijepo odijevati; briga oko odijevanja zapremala je nemalen dio njezine pažnje i nije se sustezala da o tom na dugo raspravlja sa svojim sestrama.

Mlađa braća vladala su se s velikim poštovanjem prama starijoj sestri te su bila sretna, kad ih je povela sa sobom na šetnju u okolicu Lipnice Murovane.

No ma da i jest živo sudjelovala u životu aristokratskih krugova, nikad nije skrenula s puta kreposti i nevinosti, premda je tražila sreću ondje, gdje je nema.

Još su žive neke tadanje njezine prijateljice, koje su je vrlo voljele; one priznaju, da je Božja Providnost na osobit način bdjela nad tom bogato nadarenom prirodom, koja je tražila polje — ne rada — nego gdje će sjati, ističući svoje darove. U to je doba ohladnio doduše njezin vjerski žar, trebalo je da dođu neka razočaranja i utjecaj ljubljene sestre Julije, da opet češće pristupa k svetim sakramentima; no doskora se imalo vidjeti, da u najdubljoj dubini duše Marije Terezije živi vjera, koja je svojom jakošću čini sposobnom i za najteže žrtve.

Bog nađe svoje izabranike i onda, kad se oni daju tražiti i čekati. U dvorcu Lipnici Murovanoj svanuše ozbiljni, da, bolni dani.

Marija Terezija, ionako nježna zdravlja, oboli od kozicâ. Grof se Antun također okuži i teško oboli, no Bog mu, prije no što će ga pozvati k sebi, udijeli dvije milosti.

Sinu Vladimiru odredio je otac diplomatsku karijeru, ali pobožni inteligentni mladić upoznao je ispraznost zemaljskih stvari te očitovao ocu, da ne će u zvanje, što mu ga je izabrao, već da će postati svećenikom. Otac, dobar kršćanin, pristade. — Još jednu milost dobi grof Antun. Nije se držao teško bolesnim, da bi sam zatražio svete sakramente. No kako je Marija Terezija bila bolesna, zamolili su

mjesnoga župnika, da ih podijeli njoj. Primivši ona svete sakramente, zaželi da se i otac ispovjedi. Da zadovolji želju kćerkinu, grof se Anton ispovjedi. — Sasvim proti očekivanju umrije on još istoga dana, a Mariji Tereziji bilo je do konca njezina života velikom utjehom, što je ljubljenom ocu pribavila ovu zadnju veliku milost.

Bratova odluka i očeva smrt, a osobito vlastita bolest, koja je držaše prikovanu uz postelju, nužno utjecahu na dušu mlade djevojke tako, da se to nije dalo lako izbrisati. Još se nakon mnogo godina zahvalno sjećala Marija Terezija ljubljene sestre Julije — sada Majke Ursule — koja je bdjela uz njezinu postelju do pola noći, a tad bi je zamijenila sestra bolničarka, franjevka od t. zv. felicijanaka. Danju se često buduća Majka Ursula razgovarala s bolničarkom o životu Bogu posvećenom, jer je već od djetinjstva kanila da postane redovnicom. Ovi su razgovori dobro utjecali na Mariju Tereziju. Težnja za idealnim, što je časom bila potisnuta u dubinu njezine duše izbi opet na površinu. Jednom, kad su se te dvije razgovarale o redovništvu, kliknu Marija Terezija: »I ja hoću da učinim nešto veliko za Boga!«

Bolest je prošla; sve je teklo starim tijekom, tek se Marija Terezija promijenila. Po

nedokučivim namjerama Božjim, bolest je imala da produbi njezin duh i dovede do zrelosti njezin značaj. Nakon bolesti promijenila se, postala je bolja.

DRUGI DIO

MARIJA TEREZIJA — DVORSKA GOSPOĐA

I.

Neki članovi obitelji Ledóchowski imali su na austrijskom dvoru počasna mjesta; i kuma grofinje Marije Terezije bila je dvorska gospođa. Obitelj je željela, da i Marija Terezija postane dvorskom damom i to na dvoru velikoga kneza toskanskoga, koji je stolovao u Salzburgu.

Ne će biti na odmet, uvrstimo li ovdje nekoliko historijskih podataka o bivšem toskanskom dvoru, gdje je Mariji Tereziji bilo određeno da bude dvorskom gospođom.

Kad je god. 1737. izumrla obitelj Medici, bila je velika kneževina Toskana dodijeljena kući Lotarinškoj. Nakon malo godina, pošto je izumrla muška loza u vladajućoj kući Austrijskoj, postade kuća lotarinška ženidbom Franje Lotarinškoga i Marije Terezije Austrijske vladajućom kućom u Austriji zadržavši veliku kneževinu Toskanu.

God. 1790. postade velika kneževina Toskana samostalnom državom, kojom vladaše mla-

đa loza obitelji Lotarinško-Habsburške, sve do god. 1796., kad ju zaposjednu Bonaparte, koji od velike kneževine Toskane učini Etrušku državu. Nakon Napoleonova pada 1814. uspostavi se u Toskani vladavina Ferdinanda III., koga naslijedi Leopold II. — God. 1859. odreče se Leopold II. prijestolja u korist svoga sina Ferdinanda IV. Međutim nastade ujedinjena kraljevina Italija; veliki se knez toskanski povuče u Austriju, gdje mu za stolovanje bude određen carski grad Salzburg. God. 1868. oženi se Ferdinand IV. princezom Alicom Bourbon — Parma. Kod ove velike kneginje postade Marija Terezija Ledóchowska dvorskom gospođom. Bile su joj tada dvadeset i dvije godine.

Bio je običaj u Austriji, da članice plemenitaških obitelji, ako se nisu kanile udati, budu primljene u koju opatiju. Na čelu ovih opatija bile su predstojnice (priorice), uz koje su stajale pobočnice (asistentice). Ma da se tu nije radilo o čisto redovničkom životu, bila je u svakoj od tih kuća kapela. Članice su se imale ravnati po stanovitim pravilima i sastajale su se u određeno vrijeme.

Marija Terezija zatraži dopuštenje, da bude primljena među opatice u Brnu u Moravskoj. Time zadobi pravo, da je nazivaju »gospođom«, ma bila i neudata, pa joj se uvijek odsada govorilo »gospođa grofica« mjesto grofinja. Tako ćemo ju i mi odsad nazivati. I od austrijske carice Elizabete dobila je red križa sa zvijezdama (postala je Sternkreuzordensdame, sasvim izvanredno odlikovanje).

Postavši Marija Terezija dvorskom gospođom javi to stricu kardinalu ovim pismom:

Uzoritosti,
predragi striče kardinale!

Zanimanje, koje mi Vaša Uzoritost vazda udostojava iskazivati, daje mi smjelosti, da Vam javim sretnu zgodu, koja, čini se, ustaljuje moju budućnost tako, kao što sam već odavna željela. Ovih me je dana pozvao veliki knez Ferdinand Toskanski, da neko vrijeme vršim kod njegove supruge službu dvorske dame. Tomu je pozivu svrha, da se za uvijek privežem uz toskanski dvor, uspijem li zadobiti naklonost svoje gospode.

Znadem, koliko je težak život, na koji se dajem, premda je prividno sjajan; no ja crpem snagu iz čvrste vjere, da mi dobri Bog ne će uskratiti svoje pomoći, dok je u mene čvrste volje i žarke želje, da Mu ostanem vjerna službenica.

No da se ne udaljim s pravoga puta, potrebne su mi više nego ikad Vaše svete molitve, dragi striče. Prosim Vašu Uzoritost za to i za blagoslov!

Za tri tjedna ostavit ću Lipnicu i bit ću u Salzburgu 1. prosinca, na koji dan po odredbi Njegove Visosti treba da započnem službu.

Naređivanja i priprave za moj skori odlazak, pitanje odijela i t. d. zauzimaju sada čitavo moje vrijeme. Ostavljam dakle Vašu Uzoritost, cjelivajući Vam ponizno ruke i bilježim se, predragi striče,

Vaša uz počitanje odana sinovica
Marija Terezija Ledóchowska.

Lipnica, 4. listopada 1885.

II.

Boravak grofice Ledóchowske na dvoru bio je zacijelo određen Božjom providnosti. Ferdinand IV., veliki vojvoda toskanski i njegova žena, velika vojvotkinja Alica, brzo su zavoljeli Mariju Tereziju i cijenili ju poradi njezinih osobitih vrlina. I gle čuda, ona je usred sjaja i svjetske buke dvorske postala ozbiljnija, a značaj se njezin očeličio, što se uostalom više puta dogodilo u životu svetaca.

Njezina skroz vjerska načela doskora su joj pokazala, da nema polovičnosti: tko hoće služiti Bogu, taj mora prekinuti sa svjetovnim duhom. Po njezinu je savjetu velika vojvotkinja uvela na dvoru razne i potrebne i korisne reforme. Sama je uz vodstvo dvorskoga

kapelana, pobožnoga franjevca, brata kasnijega briksenskoga kneza biskupa Raffla, nesamo napredovala u duhovnom životu, nego i težila za kršćanskim savršenstvom.

Njezin dnevnik, elegantna mala bilježnica, u kojoj je za svaki dan bila određena po jedna stranica, pokazuje, kakove je knjige čitala u ono doba. Bile su te vrlo ozbiljne, a misli, koje su je se najjače doimale, bilježila bi u dnevnik. U to je vrijeme pisala također doživljaje s putovanja, te dojmove za primljenih ili učinjenih posjeta, za svakidanjih poslova itd.

Marija Terezija se pita: čemu svi putuju tako brzo, kao da nitko nema vremena? Odgovara sebi: da više vide, više užiju, dok zapravo ne možeš točno suditi ni o čemu, što na tim putovanjima vidiš i čitav se život tako utroši u površnosti i umišljenim užicima.

Iz toga se dnevnika vidi, da je često pristupala k svetim sakramentima ispovijedi i pričesti te da je običavala svaki dan pribivati sv. Misi, pa i onda, kad ne bi mogla rano ustati. Već tada bilježi vrlo često, da ju boli glava, gdjekad ima i riječca »bolesna«, premda je prije i poslije nabrojen čitav niz posala.

Osim ove moralne koristi, što je mogla upoznati svijet, ljudska srca i njihovu slabost, privikla se Marija Terezija na dvoru disciplini, koja će joj vrlo dobro doći kao utemeljiteljici

Družbe. Naučila je k tomu, da se savjesno drži reda, točno vrši dužnosti, drži se razdiobe posla, ukratko: navikla se na javni uređeni život.

Položaj dvorske gospođe tražio je od mlade grofice također i velik tjelesni rad. Da učini izlet u Alpe, ustala bi velika vojvotkinja već u noći, a tako i njezina pratnja. Da se uzmogne sklizati na alpskom jezeru, trebalo je ustati već u četiri sata ujutro, a uvečer, dešavalo se — bio bi dvorski ples. Tako je slijedilo jedno za drugim. — Već u to vrijeme nije zdravlje Marije Terezije bilo najbolje, stoga je dvostruko osjećala napor.

III.

Za vrijeme svoga boravka na dvoru, Marija Terezija, koja je nježno ljubila svoju majku, pisala joj je svaki dan, opisujući sve i pričajući o svemu, što bi njezine moglo zanimati.

Na dvoru se brzo saznalo za spisateljski dar Marije Terezije, pa je često morala dvorskome društvu čitati svoje glume. Svima je omiljela, upravo su joj se divili.

Imali su obzira i s njezinim nježnim zdravljem. Ipak je ona u svojoj duši, stvorenoj za nešto više, osjećala neku prazninu, koju nije moglo ispuniti ništa od svega, što ju je okruživalo.

Tu je na mjestu sud, što ga je nadvojvotkinja napisala o grofici: »U vrijeme, kad se gospođa grofica nalazila kod mene, bila je uzor u vršenju dužnosti, vjerna i odana meni s ljubavlju a ja sam ju vrlo voljela. Bila je veoma pobožna; pobožnost je njezina bila postojana bez ikakva isticanja. Uvjerena katolikinja, duboko je poštivala sve tajne sv. vjere te je živjela od vjere. Život njezin, koliko sam ju mogla promatrati, bio je uzoran, bez ikakva pretvaranja. Nikad nisam u nje opazila ništa, što bi moglo povrijediti ljubav bližnjega. U svakom se poslu pokazala oprezna i razborita, u saobraćaju s drugima čedna, ljubezna i dobra. U jelu i pilu bila je veoma umjerena, u odijevanju jednostavna i čedna.«

Jedan komornik velikoga vojvode rekao je o grofici Ledóchowskoj, da je već bila sveta, kad je boravila na dvoru.

Bile su grofici tada dvadeset i dvije godine. Što joj budućnost krije? Hoće li do smrti ostati na dvoru uz nadvojvotkinju i nastojati da i u tom krugu čini dobro ili će imati sama svoju obitelj? Ovo posljednje bila je želja njezine majke, no ciljevi Božje providnosti bili su drugi.

Imala je doduše Marija Terezija da utemelji obitelj, ali ne obitelj prema ljudskome mišljenju, već takvu, koja će obuhvatiti sve ci-

vilizovane narode kao pomagače i crnu Afriku s njezinih 180 milijuna žitelja kao predmet materinske brige ove civilizovane obitelji.

Rijetko kada je sama Marija Terezija pričala o svome prošlom životu. Upoznavši misijski ideal, bacila je u zaborav sve što nije bilo u vezi sa širenjem kraljevstva Božjega. Zapazili su i pričali oni, koji su je poznavali: bogata priroda Marije Terezije težila je već od najranije mladosti za idealom, dostojnim njezine ljubavi, njezinih nastojanja i njezine radinosti.

No osjećajući u svojim žilama krv drevnih Lombarda i Poljaka, krv doista ne hladnu, ali oplemenjenu sjajnim tradicijama obitelji, nije tad jošte znala kojom stazom da pođe.

Od roditelja je baštinila mnoga duševna dobra. Otac joj bio u životu vrlo sređen, pobožan vjernik, vjeran vršilac Božjega zakona. Majka se isticala veselom ćudi, bila čovjekoljubiva, čedna. — Život u velikom svijetu proširio je obzorje Marije Terezije, pribavio joj duboko poznavanje ljudskoga srca te ju priučavao, da se vježba i u gdjekojoj naravnoj kreposti, na pr. točnosti, do koje se na dvoru mnogo držalo.

Bog ju je odabrao da utemelji novu organizaciju u Njegovoj svetoj Crkvi, pa joj je dao prilike da upozna strogu svjetovnu organiza-

Marija Terezija
u dobi od 9 godina.

Ladanjska kuća u Lipnici murovanoj.

Nadgrobna kapelica u Lipnici murovanoj
gdje počivaju roditelji Marije Terezije.

ciju. Imala je postati duhovnom majkom velike misijske obitelji, zato joj je trebao pogled, koji će obuhvatiti svijet; u tom joj je život na dvoru mnogo poslužio. Za njezino kasnije djelovanje mogao joj je dobro doći i utjecaj velikaša, a s tima se upoznala na dvoru.

Još kao učenica slikala je uspjele portrete, udarala u glasovir, slagala pjesme, bavila se ozbiljno prirodnim znanostima i povijesti; srce joj se zagrijalo za sve ideale, a vanjština joj bila puna čara. Koga će, dakle, zapasti sve ovo blago naravno i svrhunaravno? Bog je to znao i pripravljao svoje puteve.

Približavalo se vrijeme, da se zadaća Marije Terezije na dvoru dovrši i da Bog pozove ovo biće, koje je tako obilno nadario. Kao što On to često čini, i ovdje se posluži posve običnim sredstvom, da izvrši svoju namisao.

TREĆI DIO

BOŽJI POZIV

I.

Bilo je god. 1886., kad su dvije redovnice franjevke, Marijine misionarke, došle u Salzburg da sakupljaju darove za svoje plemenite svrhe. Svratile su se i na dvor, gdje je Marija Terezija došla s njima u dodir.

Ovaj susret veoma se dojmi mlade grofice, no taj se dojam domala izgubi u valovima dvorskog života.

Godinu zatim pokuca Gospodin opet na srce Marije Terezije. Druge dvije franjevke dođoše prositi milostinju. Ovaj put bijaše dojam mnogo dublji, to više, što je jedna od tih franjevki, grofica Gélins, i sama nekad bila dvorska dama na toskanskom dvoru. Došle su naročito da se upoznaju s groficom Ledóchowskom, jer se — rekoše — njihova glavarica Majka Marija od Muke Isusove* mnogo interesira za groficu Mariju Tereziju.

---

* Mère Marie de la Passion, rodom grofinja Helena de Chappotin, Franceskinja, * 21. svibnja 1839. † 15. studenoga 1904.

Marija Terezija se zamisli u život grofice Gélins, koja je nekad živjela u prilikama sličnim njezinima, no koja je zamijenivši sjajne dvorske haljine čednom franjevačkom odjećom, voljela živjeti kao siromašna kći sv. Franje Asiskoga. Ovaj primjer preziranja svijeta, primjer samozataje i ljubavi prema najzapuštenijim dušama poganskih krajeva morao je u plemenitoj duši Marije Terezije probuditi udivljenje i uspiriti iskre apostolskoga duha te i ona zaželi živjeti sličnim životom.

No Providnost je drugačije odredila. Bog nije Mariju Tereziju zvao da stupi u red, koji već postoji; nije htio da živi po pravilu već napisanom. On ju je odabrao da bude temeljnim kamenom jedne duhovne obitelji, koja je imala težiti za ciljem do tada još nepoznatim u Svetoj Crkvi, i za taj posao ju je pripravljao polako, s mudrošću, koja se odrazuje u svakom Božjem djelu; pripravljao ju je polako ali sigurno, da bude sposobna za tu važnu zadaću; ravnao ju je onom očinskom nježnošću, koja sve unapređuje, razvija i dovodi k svrsi, ali ostavlja odabranomu stvoru, da po slobodnoj volji sudjeluje, da mu onda prizna i naplati zasluge.

U ono se doba stalo svuda po svijetu govoriti o nekoj križarskoj vojni, koju je pokrenuo kardinal Lavigerie. Francuski taj biskup, imenovan primasom afričkim, imao je prilike vidjeti nesretne narode, koji čame u ropstvu i užasu poganstva i gladi. Pun žarke ljubavi za ove nesretnike odluči priteći u pomoć puku crne Afrike. Ovlašten svetim Ocem Leonom XIII. proputuje Evropu propagirajući svoju ideju u glavnim mjestima Italije, Francuske, Belgije, Engleske, Njemačke i t. d., budeći zanosnim riječima samilost u srcima slušalaca.

Predavanja kardinala bila su vanredno posjećivana; crkve, u kojima je govorio, bile su dupkom pune. Njegov je žar prelazio na srca slušalaca te ih rasplamćivao. Tako nastadoše u Engleskoj, Franceskoj, Belgiji, Njemačkoj i drugdje društva proti robovanju.

Grofica Ledóchowska čula je doduše o akciji kardinala Lavigerie-a, no nije joj posvećivala osobite pažnje, dok joj nije neka prijateljica protestantkinja dala čitati jedno od štampanih kardinalovih predavanja, što ga je dobila iz Londona. Marija Terezija stade čitati ne sluteći, da će to štivo proizvesti potpun preokret u njezinu životu, promjenu nedogledna zamašaja.

Čitala je s najvećim zanimanjem; osobito je se dojmilo ono mjesto u brošuri: »Kršćanske žene Evrope, na vama je da razglasite ovo bezoštvo i da probudite negodovanje čitavoga civilizovanoga svijeta. Ne dajte mira svojim

muževima, roditeljima, braći: poslužite se autoritetom, što ga oni imadu u državi bilo imetkom, bilo socijalnim položajem, da zapriječite, kako se više ne bi lijevala krv sestara vaših. **Koja je od Boga dobila dar pisanja, neka ga stavi u službu ove stvari; svetije od ove ne možete naći.«**

Marija Terezija osjeti, da je ovo napisano za nju. Nepoznati dosele vidici otvoriše se pred njezinim duhovnim okom. Pisati za ovako veliku, ovako uzvišenu ideju, za stvar, koja toliko obećava, toliko nada podaje; pisati za duševnu i tjelesnu slobodu tisuća ljudskih bića — koje radosti, kolika zadovoljstva u toj zadaći!

Odluka Marije Terezije bila je stvorena. Njezino će pero biti odsele posvećeno službi misija.

II.

Marija Terezija bila je vanredno inteligentna, no u nje se nalazilo još jedno svojstvo, neobično u jakih duhova: ona se nije oslanjala samo na svoj sud, nego je drage volje tražila savjeta u drugih. I ovom se zgodom htjela uvjeriti, što je sa stvarima kardinala Lavigerie-a, da li je istina sve, što u brošuri piše, je li vrijedno raditi za to.

Opreznost je bila jedna od kreposti grofice Ledóchowske. Ona je nastojala da bude valjanim oruđem u rukama Božjim i zato je okušala sredstvima naravnim i svrhunaravnim, pristupačnim svima, da spozna Njegovu svetu volju; a kad ju je upoznala, tad nije više oklijevala, nije joj više bilo do zapreka. Znala je, da ne radi sama, da ne polaze u borbu njezine slabe ljudske sile, nego da djeluje sam Bog, koji se danas služi jednim, sjutra kojim drugim stvorom.

Zato ne vežući se ni na što, bila je uvijek spremna da se odreče svakoga poduzeća: upotrebila je sva sredstva, pokušala sve što je u ljudskoj moći, no ako joj nije polazilo za rukom, nije se smela, nije se pitala: »Zašto?« već je bila zadovoljna, što Bog znade za to.

Od kuda je ova dvorska dama, ova elegantna spisateljica prikupila toliko znanja? Od samoga Duha Svetoga, prema kojemu je gojila duboku i postojanu pobožnost. Znamo iz pisama sv. Ignacija, da nije ništa poduzimao, ako nije bio siguran, da to hoće Bog. Kad nije bio o tom uvjeren, tražio je savjeta.

Marija Terezija nije htjela da samo ona tako odlučuje o stvarima pred Gospodinom, da moli i uvjeri se, jesu li po volji Božjoj; činilo joj se potrebno, pače naravno, da i njezine suradnice čine isto tako.

Tako vidimo u povijesti Družbe, koju je ona utemeljila, da se već od početka ne pouzdava samo u svoj sud. Zato se i sada — saznavši za djelo kardinala Lavigerie-a u korist Afrike i odlučivši da će se posvetiti tome djelu — obrati na svoga strica kardinala Ledóchowskoga, prefekta Kongregacije za širenje sv. vjere.

Evo pisma, kojim kardinal odgovara na pitanje svoje sinovice:

Rim, 21. siječnja 1889.

Draga sinovice!

Žurim se da odgovorim na Tvoj dragi list od 18. o. mj., da uklonim s Tvoje duše svaku sumnju, koja bi se u njoj mogla poroditi proti ovomu velikomu i doista divnomu djelu, što ga je zasnovao Sveti naš Otac, a provodi ga kardinal Lavigerie: pobijanje ropstva.

Ima li što veličanstvenije, uzvišenije, nego ova lijepa stvar, koja budi živ interes čitave Crkve i njezina vrhovnog poglavara, nego ova nesebična požrtvovnost, koju toj stvari posvećuje najveći apostol naših dana? Sumnje i ruganja nekih, o kojima mi govoriš, mogu da budu samo plod neznanja ili krinka, za koju se lukavo sakriva nehaj onih, koji ne će da sudjeluju kod ovoga svetoga djela.

Enciklika Sv. Oca i njegova pisma kardinalu Lavigerie-u; kardinalova predavanja, koja je u posljednje vrijeme držao u Franceskoj, Engleskoj, Belgiji, Holandiji, Italiji; njegovi brojni spisi, zanos, što ga je posvuda pobuđivao, veliko počitanje, što su mu ga iskazivale najodličnije osobe svih naroda, ma kojoj stranci ili vjeri pripadale: sve to govori jasno, što treba držati do ništavih prigovora, koji se čuju tu i tamo.

Ne boj se, dakle, draga sinovice, da ćeš udariti krivim putem, slijediš li glas Svetoga Oca i velikoga primasa Afrike i budeš li sudjelovala s tolikima u borbi proti lovu na ljude i proti ropstvu.

S Bogom! Moli za svoga vjerno odanog Ti strica.

M. kard. Ledóchowski.

Ove autoritativne riječi strica i kneza svete Crkve dostajale su, da raspršе u Marije Terezije svaku sumnju. No ne treba misliti, da je kardinal Ledóchowski uzeo dragu sinovicu pod osobitu zaštitu i obasipao ju milostima i novčanom pripomoći. Htjela je Marija Terezija samo, da joj bude zajamčeno, da je stvar, kojoj se kani posvetiti, dostojna svake žrtve; postignuvši to, ona je čvrstom voljom — jednom od svojih najvećih vrlina — zakoračila novom stazom ne sluteći još kamo će ju to dovesti.

ČETVRTI DIO

PRVI KORACI NA NOVOJ STAZI.

I.

Kardinal Lavigerie pozvao je žene, da svoj spisateljski dar posvete afričkim misijama. I Marija Terezija latila se pera. Netko bi započeo tim, da piše novinske članke, spise u svrhu propagande i t. d. Činit će to i ona, no kasnije. Njezina sklonost drami ponukala ju je, da napiše dramu iz afričkog života. Nazva ju »Zaida« po junakinji komada i izda pod pseudonimom »Afrikanus«. Pročitana na dvoru bude u proljeće 1889. s velikim uspjehom prikazivana u gradskom kazalištu u Salzburgu, a poslije i u drugim gradovima. Prevedena posredovanjem belgijskog društva proti robovanju na francuski jezik, bi mjeseca veljače god. 1890. davana nekoliko večeri u Brüsselu također s uspjehom.

Do svoje 22. godine — kako sama priznaje — nije Marija Terezija ni čula za misije, ma da je živjela u vanredno pobožnoj obitelji. Sad se dala na ozbiljni studij misijskoga pitanja, željna da nesamo djeluje za proširenje kraljev-

stva Božjega, već i da predobije za ovu uzvišenu zadaću sve, koji se nazivaju kršćanima i u kojih bije toplo, sućutno srce.

Vična da ništa ne radi napola, stala je proučavati, što je dosele bilo napisano o toj stvari, a obraćala se i pismeno na one, koji su joj mogli dati pouzdanih uputa, i tako je došla u doticaj s raznim misijskim ustanovama. Našla je vrlo malo materijala, koji bi joj mogao poslužiti, jer se u ono doba još malo pisalo i govorilo o misijama. Morala je dakle potrebnu građu sama sabirati po izvorima. Mučan je to bio posao u doba, kad su katolici — izuzevši dosta ograničen broj — bili tako neupućeni i nehajni za misije, da je trebalo mnogo tražiti, dok se otkrio koji prijatelj ili dobrotvor.

Zato stade Marija Terezija pisati u razne novine i listove o misijama članke, a i novele citirajući prilike u Africi. Među ovima je osobito ganutljiva pripovijest »Robov škapular«.

Dok je još boravila na dvoru, imala je priliku da pođe s nadvojvotkinjom u Švajcarsku, u Lucern. Saznala je, da se tamo nalaze kardinal Ledóchowski i kardinal Lavigerie, koji je kanio ondje sazvati protiropski kongres. Obrati se k stricu, da joj ishodi audijenciju kod afričkoga primasa. Stric se odmah uputi sa sinovicom do kardinala, s kojim je bio velik prijatelj. No kardinala Lavigerie-a nije više bilo

Marija Terezija
u dobi od 16 godina.

tamo. Razbolivši se pošao je u Brunnen. Tako propade nada Marije Terezije da upozna lično apostola Afrike i da se s njim porazgovori o protiropskom pokretu. Nakon prvoga razočaranja odluči, da će pokušati sve pa i ono, što se čini nemogućim, da se okoristi ovom zgodom, koje možda ne će imati nikad više. Željeznom voljom izvede svoj naum: potraži u Brunnenu kardinala Lavigerie-a, i pošto je s najvećim naporom izvojštila, da govori s njim dvadeset nezaboravnih časova, nađe se još iste večeri u pratnji carskih visosti uz »table d' hôte«. Nitko ne mogaše na njezinoj vanjštini razabrati, kakav je sudbonosni susretaj za sav njezin život imalo to poslije podne.

Savršeno svladavanje same sebe — jedno od njezinih osobitih svojstava — vazda ju je i u kasnijem joj životu činilo gospodaricom prilika.

II.

Grofica Ledóchowska odlučila je da po što po to potraži organizatora i prvoborca Križarske vojne proti robovanju. Stric joj odredi svoga tajnika, Msgra Mieczynskoga, da ju prati i vodi.

Evo kako sama izvješćuje o tom: »Bio je sparan dan mjeseca kolovoza (kako sam kasnije

konstatirala, jedan od najvrućih dana čitavoga ljeta; toplomjer se u sjeni digao do 30. stupnja Reaumira), temperatura bijaše nesnosna. Pače ni promaja, nastala kod odlaska od kretanja naše lađe, nije nimalo osvježila zrak.

Vožnja od Lucerna do Brunnena daje svu silu najdivnijih krajeva. Doskora nam se ukaza slijeva Rigi, zdesna Pilatus a iza njega sve se više približuju snijegom pokriveni vrhovi Bernskih Alpâ. Put jezera ispruženi jezici stijena, ovjenčani prijaznim vilama i kapelicama, zanose pogled. Iza otoka Alt-Staad upozori me pratilac monsignor na gradinu Neu Habsburg. Tu je prema legendi, koju je uzveličala Schillerova balada, pobožni car Rudolf ustupio svoga konja svećeniku, koji je nosio Popudbinu bolesniku. Podalje gledamo duboku dragu prema Küssnachtu i dolazimo nato u Wegiss, odanle u Witznau, oba mjesta na podnožju Rigi-a; ovo posljednje glavna je postaja, odanle se uspinje Rigi-željeznica. Opaža se to na mnoštvu turista, koji ovdje silaze te se jagme, da dođu do što boljega mjesta na uspinjači, koja tu spremna čeka putnike.

Vožnja na Rigi, ako i nije tako veličanstvena kao ona na Pilatus, lijepa je doduše (već sam je pred dvije godine jednom »službeno« prošla), no sad kod ove više no ljetne žege, hvalila sam Bogu, da je ne moram ponoviti. Da

sam znala, kakvoj ću se žarkoj žegi još danas izložiti i to od svoje volje, ali i zašto! . . . Sad parobrod zakreće nadesno i nosi nas k drugoj obali u Beckenried, klimatsko lječilište vrlo lijepa položaja. Među putnicima, koji će se ukrcati na naš parobrod, stoje dva svećenika.

Po šeširima široka oboda i bijelim mantijama, koje im proviruju ispod crnih ogrtača, prepoznaje monsignor već izdaleka, da su to »Bijeli Oci«, misionari Lavigerie-ovi. Kad su se ukrcali, pozdravi on jednoga od njih, koga je dobro poznavao kao tajnika kardinala Lavigerie-a.Upoznao me s misionarima. Oci sjednu k nama na palubu i razvije se razgovor.

Možete zamisliti, kako sam bila zanesena, što sam se našla po prvi put u životu u društvu »Bijelih Otaca« i mogla se razgovarati s njima o ustanovi Lavigerie-ovoj i o njegovim nadama! Odsada su najveličanstvenije prirodne slike prolazile neopaženo pokraj mene.

No kako brzo se moje veselje pretvorilo u strah i razočaranje! Oci su pričali, da njegova uzoritost nije u Brunnenu, nego u hotelu Axenstein nedaleko Brunnena. Oni — brzojavno onamo pozvani — sad su na putu prema Axensteinu. Monsignor M. i ja zledali smo se najprije zaprepašteni, no zatim odlučimo, da ćemo potražiti kardinala i u Axensteinu — stajalo nas što mu drago. Pitanje je samo, ho-

će li biti vremena, da se ta namisao provede. Parobrod pristaje u Brunnenu u 3 sata 40 časaka, a vraća se u Lucern u 5.10. Ostaje za boravak točno 1 sat 30 časaka. Kasnijim se pak parobrodom nismo mogli vratiti zato, jer me je u 7 sati uvečer moja služba zvala k »table d' hôte« sa carskim visostima, a ja ni za što na svijetu nisam htjela da u tom pogriješim.

Može li se dakle za sat i pol stići u Axenstein i natrag? Oci sumnjaju. Koliko su oni saznali, od Brunnena do Axensteina ima dobar sat hoda. Ali kolima će se brže stići? — Ne; i vožnja traje jedan sat, jer poradi strmih pećina, cesta do hotela ide u zavojima. To je gotovo da kloneš duhom! No možda su dobri Oci krivo obaviješteni. Obratim se na samoga zapovjednika broda. Potvrđuje riječi misionarâ; svi se slažu u tom, da je stvar nemoguća: za jedan cigli sat pohoditi Axenstein i povratiti se!

Jedan čas osjetim kao da me zahvaća laki očaj. Tako blizu najvrućoj želji, pa najednom vidiš gdje ti se pred očima rasplinjuje kao pjena sapunice . . . To bi zaista moglo uzdrmati ravnodušje i najflegmatičnije ćudi, a moja lje nije takova!

Međutim smo iznova prošli na drugu obalu jezera, pristajemo uz Gersau — dražesno lječilište — te se približujemo Brunnenu. Nade-

sno, visoko gore na protivnoj obali gleda na nas gradini slično znamenito svratište Seelisberg, lijevo Schwyz u svom slikovitom položaju na podnožju dviju visokih litica — zovu ih Mythen — a sve se jasnije vidi, isto tako sprijeda i Brunnen tik do obale. Malo pred Brunnenom otvara se vidik na Urnsko jezero, što ga veličajno obrubljuje zdesna Uri-Rothstock, slijeva Axen — u pozadini se sjaju snježnici — sprijeda se dižu šumom ovjenčane pećine, desno poput stupa Mythenstein, u sredini se blista lijepo, sad na smaragde, sad na tamno modre safire naličnо jezero — divna nezaboravna slika! Pa ipak, kako bi me u ovaj čas mogao veseliti pogled na nju? Mene zaokuplja samo jedna misao; samo jedna točka čitave ove prekrasne panorame privlači moj pogled: Axenstein, velika gradini slična zgrada, koja me desno od Brunnena, visoko gore sa strme pećine u svojoj veličanstvenoj uzvišenosti doziva gotovo podrugljivo. U duhu računam, koliko bi najmanje vremena trebalo, da se upotrebivši sve sile uzmognem uspeti onamo; no što se više približujemo Brunnenu, to mi samoj sve jasnije biva, da nikako nije moguće izvesti ovaj naum.

Međutim — stvar je svakako dostojna očajna pokusa! Promašim li, uvjerim li se na pô puta, da za pô sata ne mogu stići do Axensteina,

još će biti vremena da se vratim, da ne zakasnim na lađu. Srećom se dobri monsignor ne protivi ovoj mojoj gotovo presmionoj namisli. Protivno — unatoč tomu, što ga zaklinjem, neka me prepusti mojoj sudbini i neka me mirno dočeka u Brunnenu — spreman je poduzeti sa mnom ovaj utrci sličan marš. Međutim, doskora će ga se okaniti . . .

Napokon smo stigli u Brunnen. Brzo se oprostimo od misionara, kojima se, naravno ne žuri tako, te će polako prevaliti svoj put.

Nakon nešto raspitivanja nađe se vodić, koji mi — pošto je i sam svjetovao, da ne uzmem kola — obeća, da će me, ako mogu vrlo brzo hodati, za pola sata dovesti gore na Axenstein. Pogodimo se za dva franka.

Marš započne. Već za nekoliko trenutaka ostavili smo iza sebe kuće mjesta. Strmi kameni put vodi uzbrdice. Dobri moj Švicar udari u pravu trku, a ja, premda mi od vrućine krv u žilama udara poput čekića, uzastopce za njim. Borova nas šuma zaštiti; toplina je nešto snošljivija, no put postaje sve kamenitiji i strmiji. Često moram, samo da dostignem dugonoga vodića, preskakivati velikim skokovima od kamena do kamena. Siromašni se monsignor iza nas čini kao procvjetali božur; znoj mu se cijedi s čela i lica,

dašće i sopi tako, da me ozbiljno zabrinjuje. Jedva je prošlo deset časova, a on pita, hoćemo li skoro stići. Smiješeći se mora vodić reći: ne. Napokon opazim sa zadovoljstvom, da sve više zaostaje — olakoćena trka nastavlja se bez njega.

Gdjekad pogledam na sat. Vodić uvjerava, da ćemo kod ovakove trke stići za pola sata na Axenstein. Što mu se više približavamo, to žarče bijesni u mojim žilama. Potkraj puta doista mislim da od vrućine i umora ne ću moći dalje. Napokon put zakreće naglo nadesno i dovede na šljunkom posutu terasu svratišta Axensteina. Na cilju smo.

Prohujim kroza šareno mnoštvo hotelskih gostiju, koji udobno sjedeći uz male stolove slušaju bučnu glazbu, pogledam na sat i sa zadovoljstvom konstatiram, da još fali nekoliko časaka do pola sata, otkako smo se u Brunnenu iskrcali, te rečem vodiću, da me tu čeka. Onda pobrzam uza stepenice do broja 23 sobe, koju mi vratar označi stanom kardinalovim. Da se dam najaviti — zato nema vremena. Pokucam. Blag, melodičan glas zovne: »Naprijed!« Još jedan tren — i ja stojim licem u lice s onim, koji je za me idealno utjelovljenje velike ustanove, u čiju sam službu — oduševljena za taj posao čitanjem njegovih sjajnih

govora — stavila slabo svoje pero: s kardinalom Lavigerie-om.

Lijep je to i dostojanstven starac, plemenitih crta lica, impozantna stasa, kakova ga čitava Evropa već odavna pozna po fotografijama, samo što zbilja nadmašuje hiljadu puta njegovu sliku ljepotom i dostojanstvom.

Između hiljadâ bila bih ga prepoznala. Nehotice padaju mi na um riječi prorokove: »Glas vapijućega u pustinji: pripravite put Gospodinov.« Kardinal Lavigerie ima na sebi nešto starozavjetno — prorok staroga zavjeta mogao bi tako izgledati.

Sjedio je kraj stola, na kome se nagomilalo bezbroj spisâ. Najprije me začuđeno pogleda. (Moje zažareno lice i jest moglo pobuditi začuđenje!) No kad sam se pozvala na njegovu uzoritost kardinala Ledóchowskoga, čaroban posmijeh razvedri njegovo lice. Očito mu već bijaše njegov koadjutor priopćio namjeru kardinala Ledóchowskoga, da me predstavi njemu. Morala sam sjesti uz njega i započe razgovor, koji mi se vatrenim slovima upisa u pamet.

S mladenačkim zanosom i toplinom, kako samo on to zna, pun blage dobrote, stade mi kardinal pričati o svome djelu, svojim namjerama i nadama. Nato zatraži, da ga u kratkim crtama izvijestim o stanju ovoga pokreta u Austriji. Činilo se, da ga je vrlo razveselila vi-

jest, da je u Krakovu utemeljeno »Afričko Društvo« i da su ondje oduševljeni naročito za njegovu ličnost, pa mi tad kao i kasnije iskaza osobite svoje simpatije za »plemeniti poljski narod.«

Na koncu ne mogući drukčije, pripomenem narodnosnu zavist, koja priječi njegov posao kao i mnogo drugo, što Bog hoće. Ljudi hoće doduše da davaju novaca za Afriku, ali se boje, da će doći u ruke samo franceskim misionarima. — »Ta radi se o crncima a ne o Francezima.« To bi sve, što mi dirnut odgovori.

Napokon mu predam dramu »Zaidu«, moleći, da se njegova uzoritost udostoji pročitati je i potaknuti, da se prevede na franceski. On mi to rado obeća, to više što je djelo — kako je iz predgovora vidio — posvećeno njemu. — »A tko je Afrikanus?« — Uzoritosti, osoba, kojoj društveni položaj nikako ne dopušta da se imenuje. — »Vi ju poznate?« — Oklijevala sam, a onda ponovim prvi odgovor još jače ga naglasivši.

Njegova me uzoritost pronicavo pogleda. Ovaj mi je pogled još i sad u duši. — »Hajde dakle, pokleknite, da blagoslovim Afrikanusa!«

Učinih kako mi reče. Silno mi je kucalo srce, dok sam primala blagoslov svetoga biskupa. Zar je mogao Afrikanus primiti ljepšu nagradu za svoje čedno djelo?

Tad izvadim dvije fotografije kardinalove, koje sam na brzu ruku kupila pri odlasku iz Lucerna, i zamolim njegovu uzoritost, neka bi na nje stavio svoje ime. Jednu sam odredila jednoj visokoj ličnosti, štovateljici Lavigerieovoj, druga je imala da mi bude stalnom uspomenom na ove nezaboravne časove. Drage volje ispuni mi kardinal molbu.

Sad pogledam na sat. Bilo je krajnje vrijeme da pođem. S nekoliko riječi razložim kardinalu moju žurbu, kako je neizvjesno bilo, da će mi ovaj pohod uspjeti poradi kratkoga vremena, što sam ga imala na raspolaganje, pa kako je samo Božja pomoć i moja prevelika želja da ga vidim učinila nemoguće mogućim.

»Ali za Boga, mogla vam je pasti kap!« primjeti kardinal sa svojim anđeoski blagim posmijehom.

Prije nego sam se oprostila, htjela sam još zamoliti naročiti njegov natpastirski blagoslov za afrička društva u Austriji, koja su mi bliže, te za njihove članove. Pošto sam i taj klečeći primila, naloži mi njegova uzoritost, da u njegovo ime zahvalim svima, koji unapređuju njegovu ustanovu, i zamolim ih, da ga i molitvom živo podupiru. »Recite kod kuće svojim prijateljima u Austriji i Poljskoj: ono, što mi najprije treba kod moga posla, jest molitva. Molite za me, molite osobito žarko!«

Duboko se ganuta otkinem. U hodniku sretnem ona dva misionara, koji su poput mene iz Brunnena došli na Axenstein — samo za još jedanput toliko vremena. Samo sam dospjela da im doviknem: »Postigla sam svoj cilj!«, pa bježniza stube do vodića, da u njegovoj pratnji trkom i opet siđem do Brunnena. No kako laka srca prevalih ovaj put!

Nizbrdo smo trebali nekih dvadeset časaka; tome razmjerno dugom vremenu bila je kriva sasvim loša kamenita staza.

Pet časaka prije no što je stigao brod, kojim će nas prenijeti u Lucern, sastadoh kod pristaništa dobroga monsignora, koji me je čekao s pravom očinskom brigom i nestrpljivosti.

S izrazom pobjednika nakon dobivene bitke, da, s izrazom pravog Aleksandra ispričala sam mu sretan rezultat moga dogovora s Lavigerieom. Čitavim putem na povratku od Brunnena do Lucerna bilo mi je srce puno najradosnijih čuvstava. Zaboravila sam žar i umor te uživala tako u vilinski krasnoj večernjoj krajini, kao valjda nijedan od suputnika.

Točno u sedam sati došla sam u pratnji carskih visosti — preobučena i naoko tako mirna, kao da sam poput jednostavnoga planinara provela poslije podne najobičnijim načinom bez ikakova doživljaja — da u sjajno rasvijetljenoj

dvorani za blagovanje u švajcarskom svratištu budem uz »table d'hôte.«

Nije li se ipak u izdajničkom sjaju mojih očiju odrazivalo kliktanje moje duše, zato, naravno, ne mogu jamčiti.

PETI DIO

PROŠIRENO POLJE RADA.

I.

Povodom razgovora s Marijom Terezijom napisao je kardinal Lavigerie službeno prekrasno pismo, kojim joj nalaže i ovlašćuje ju, da gdjegod uzmogne, ustanovi protiropska udruženja.

No vezana svojim položajem na dvoru nije Marija Terezija mogla ni htjela da se previše istakne, pa je predala svoju punomoć jednoj odličnoj katoličkoj gospođi, barunici Hammerstein-Stolberg, nećakinji velikoga obraćenika grofa Leopolda Stolberg-Stolberga, koja je uz pomoć biskupa iz Sankt Pöltena, Msgra dra Roesslera, utemeljila protiropsko društvo. Po želji grofičinoj to je društvo imalo da se temelji na strogo katoličkim načelima i da bude uzor svima ostalim takovim društvima u Austriji. No tu su iskrsle u samoj upravi neke poteškoće, kojih nije mogao izravnati ni sam pomoćni biskup kardinala Lavigerie-a, koji je zato bio poslan u Beč u proljeću 1891.

Grofica Ledóchowska uvidje, da se mora sama dati na posao, hoće li da osigura pomoć »crnomu kontinentu«. Ona je već počevši od god. 1889. stala da piše niz članaka o afričkim misijama i o pokretu proti ropstvu. Ovi su članci štampani u listu »St. Angela-Blatt«, čiji je urednik, kanonik Schöpfleuthner, dopustio kasnije da grofica izdaje uz njegov list prilog pod naslovom »Jeka iz Afrike«. Prvi put je ova »Jeka« izašla u studenom god. 1889. Ispočetka služila je samo pokretu proti ropstvu u državi i izvan države, donosila izvještaje o održanim društvenim sastancima, o odlukama, o novim ograncima društva, izborima predsjedništva i slično. Gdjekad je došla po koja vijest iz Afrike, a ticala se većinom djelovanja tadanjih istraživačâ: dra Petersa, Stanleya, kapetana Jouberta, majora Wissmanna. Od afričkih misionara spominju se osim kardinala Lavigerie-a, P. Menyhart, D. I., biskup Sogaro i P. Cimmermann. Više se puta spominje i crnački svećenik Daniel Sorur Pharim Den, koji je s P. Geyerom proputovao Evropu.

Već nakon godine dana odijelila je grofica Ledóchowska prilog od glavnog lista, te stvorila samostalni misijski listić. Vijesti iz misija umnožile su se i već god. 1891. vijesti protiropskih društava stupaju u pozadinu, da napokon sasvim ustupe mjesto misijama. Već je

Marija Terezija kao dvorska gospođa na toskanskom dvoru u Salzburgu.

tada grofica Ledóchowska bila u vezi sa šest raznih misijskih družbâ, te je po njima dobivala vijesti iz raznih krajeva Afrike. Izvješćivali su je: Bijeli Oci, Oci Duha Svetoga, Palotinci, Isusovci, Trapisti i misionari iz središnje Afrike.

Posao se gomilao i rastao, pretplatnici se množili, darovi u novcu - kojih grofica Ledóchowska nije ni slutila — stizavali su uredništvu. Ona ih je slala poznatima joj već misionarima i tako se zavelo živahno dopisivanje, koje joj davalo građe za pisanje o stanju misija.

Tako je Marija Terezija postala odrešita pomoćnica misija, dok su još trajale njezine dužnosti dvorske gospođe.

Jasno se vidi, da ju je vodio sam Gospodin baš onamo, gdje je htio da ona bude. Ona sama vazda je radila samo ono, što joj se u onaj čas činilo korisno za misije. Zato je mogla jednom zgodom iskreno uskliknuti: »Postala sam vlasnicom i urednicom novina, a da sama nisam znala kako.«

Dvostruko zvanje: dvorske gospođe i urednice bilo je preteško za njezin slabašni ustroj. Zato zamoli, da je otpuste s dvora, i njezinoj želji bi zadovoljeno.

Taj njezin korak držali su ludošću te su je i u najvišim krugovima nazivali »Missions-

närrin« — misijska luđakinja — mjesto Missionärin (misionarka).

I doista se činilo, da je ludo odreći se sigurna, sjajna položaja za neku neizvjesnu budućnost i poći ususret općemu preziru.

Bila je to sveta ludost Križa, koja hoće da ljubi Boga više nego sve drugo, žrtvujući Mu i ono, što dopušta Njegov zakon. Marija Terezija odrekla se nježnih obiteljskih veza: Bog ju je iz dvorskoga života pozvao u svoju službu, ali ju je majka prekoravala s nerazboritosti ne hoteći ni da čuje o njezinim namjerama. Dala joj je to osjetiti, kad je došla kući u pohode.

Srce Marije Terezije, puno ljubavi, patilo je, ali je ostala stalna i vjerna svojim idealima; ova je kušnja samo još učvrstila njezinu namisao. Odrekla se svih stvorova, no samo zato, da sve stvorove uzdigne, da ih junačkom porabom svih svrhunaravskih sila dovede k Srcu Božjemu.

II.

Grofica Ledóchowska ostavila je dvor, kad je taj još bio u punom sjaju. Odvrnula se od njega, premda joj je taj korak pribavio poniženja i prezir.

No dvadesetipet godina poslije, kad su posljedice svjetskoga rata srušile prijestolja i

otele velikašima sjaj i slavu, stajala je Marija Terezija časno na čelu velike obitelji, koju je utemeljila po Božjoj volji. Od tjelesnih je silâ, istina, mnogo izgubila — smršavila je do kostura — ali ju je obasjavala aureola izvršene Božje volje, a hiljade su je afričkih misionara i misionarka duboko poštivali, dok ju je poznavao i čitav katolički svijet pod milim imenom »Majka Afrike.«

U početku svoga misijskog rada nailazila je, dašto, na brojne poteškoće, no ona ih je znala sve svladavati iz ljubavi prema Bogu; jer kad vatra Božje ljubavi plamsa u srcu, tad ono nikad više ne ohladi, ne umori se u radu, nego se posve preda božanskoj Ljubavi, žrtvujući joj sve, što jest i što ima, dok ne izgori na njezinu oltaru.

Marija Terezija nije se obazirala ni na prezir dvora ni na bolnu ranu, koju joj zadavao rastanak s obitelji, nego je u sebi ponavljala riječi svetoga Pavla: »Znadem, komu povjerovah«; pa onu drugu apostolovu: »Ljubav me Kristova sili«.

Kad Bog odredi koju dušu za izvanredne svrhe, otkine ju od svega, na što je u prošlosti bila vezana. Samoća pripravlja velike duše za velike stvari. Dok stvorovi šute, sâm Stvoritelj govori duši u samoći.

Pismo, što ga je u ono vrijeme pisala svome stricu kardinalu Ledóchowskomu, svjedoči o njezinoj tadanjoj tjelesnoj slabići, ali i o njezinu duševnom raspoloženju, spremnu na sve žrtve. »Uzoritosti«, piše ona, »znate, da sam se u rujnu spremala da se pridružim rimskom hodočašću, što ga priređuju u čast sv. Alojziju. Kako bih se bila veselila, da mogu opet vidjeti Vašu Uzoritost i pokloniti joj se. No čovjek snuje, a Bog određuje. Potkraj mjeseca srpnja zahvatila me teška neuralgija, te sam čitavo ljeto u Lipnici provela u postelji i jedva se mogla maknuti od glavobolje.

Tek što sam mogla putovati, pođoh u Bavarsku, da se liječim hladnom vodom, a sad sam se sretno smjestila u svom dragom samostanu u Salzburgu. Osjećam, da sam napokon tamo, gdje je dragi Bog htio da budem, a ovo mi uvjerenje izvanredno zaslađuje ozbiljni i napola samostanski život, što ga sada provodim. Osobito što se tiče mojega sadanjega zdravstvenoga stanja, ne bih znala boljega mjestanca od samostana, u kojem tako reći stanujem tik do dragoga Spasitelja. Dok ova neuralgija traje, ne mogu se maknuti, a liječnik veli, da će još vrlo dugo trebati, da mi živci budu posve smireni.

Da bar Vašoj Uzoritosti zdravlje dobro posluži! Ovako beskorisne ličnosti, kakva sam ja,

smiju da budu bolesne, ali nipošto Vi. Stoga molim dragoga Boga, da Vašu Uzoritost još mnogo godina uzdrži u dobru zdravlju.«

Na koncu piše: »Preporučujući se u pobožne molitve (osobito da zadobijem veliku ljubav prema svojim sadanjim malim križevima) te ponavljajući s počitanjem svoje čestitke, ostajem Vaše Uzoritosti ponizna i poslušna sinovica.«

Oprostivši se s dvorom, odabra Marija Terezija za prebivalište samostan Milosrdnih Sestara u Riedenburgu kraj Salzburga. Tu, u jednoj sobici, odlučila je posvetiti afričkim misijama nesamo svoje pero, nego čitav svoj život.

U toj kući još je na životu jedna sestra, koja je dvorila Mariju Tereziju, dok je tu stanovala. Sestra priča, da »gospođa grofica« nije nikad imala slobodna vremena; čitav bi dan radila a često, gotovo uvijek, bilo je napisano na vratima njene sobe: »Spriječena«, da ne mora nikoga primati te da može marljivije raditi. Ono malo hrane, što je uzimala, potrošila bi začudo tako brzo, da bi stavila svoje suđe na stolić u hodniku još prije, no što bi sestra podvorila druge gospođe.

Svaki su je dan u stanovito vrijeme vidjevali u samostanskoj kapelici, gdje nepomično kleči u prvoj klupi, zaboravljajući sve oko sebe, u razgovoru s božanskim Spasiteljem.

Društvenog se saobraćaja sasvim odrekla. Gdjekad bi se samo događalo, da je obitelj velikog vojvode, ostavši joj veoma sklona, došla da ju trgne iz njene drage samoće, da se s njome proveze u kočiji ili da ju povede na kakovu nedjeljnu svečanost.

Iz ovoga se vidi, kolika je samozataja bila u grofice Ledóchowske. Od nekadanje Marije Terezije nije više preostalo ništa osim vatrenoga temperamenta Lombarda i Poljakâ, što je žarkim oduševljenjem težio za misijskim idealima zaboravivši sve, što nije išlo za širenjem carstva Božjega.

Sahranila je ili bolje: žrtvovala je na oltaru ljubavi k Bogu zanimanje za lijepe umjetnosti. Marija Terezija, koja je udaranjem u glasovir — još kao dijete od 8 godina — zadivljavala svoju obitelj, koja se mladom djevojkom toliko veselila slikarstvu i pokazivala izvanredan talenat za nj — odlučno se odrekla svega, što nije moglo izravno koristiti misijama. Ona, u koje se našla privlačiva spoljašnost, što ju je prije znala isticati zgodnim odjećama, izabrala je sada posve jednostavno odijelo. I to ne u zreloj dobi, nego u mladosti, gdje joj se svijet još klanjao.

A sva su se ova čuda u Mariji Tereziji izvršila nesmetano, jer je s neprestanom pažljivosti osluškivala volju Božju, da ju uzmogne — spoznavši je — ispuniti po što po to.

Činilo se ispočetka, da je njezina zadaća u tom, da pisanjem upoznaje općinstvo s kukavnim stanjem, što ga stvara ropstvo. Toj je svrsi služila »Jeka iz Afrike«, koja je počevši od god. 1892. izlazila i na poljskom jeziku. Odgovarajući na nečije pitanje veli Marija Terezija, da se u prosincu 1893. broj poljskih pretplatnika već digao na 5.000 i dodaje: »Zaista krasan uspjeh i najbolji dokaz, da naše poduzeće nije ustanova kukavnog zemaljskog crva, nego da njime ravna sam Gospodin.«

Onima, koji se nisu htjeli pretplatiti, namijenila je posebne spise. Zato je u studenom 1892. izdala brošuru: »Što se to nas tiče?« Ova se brošura osobito svidjela, a tadanji nadbiskup kölnski, Dr. Filip Krementz, koji je kao utemeljitelj afričkog društva stekao vrlo mnogo zasluga za pokret proti ropstvu, pisao joj je ove riječi pune bodrenja: »Ovu tako toplo pisanu i uvjerljivu knjižicu smatram osobito podobnom da budi zanimanje za rad proti ropstvu pa za pokršćanjivanje crnoga kontinenta i u takovim krugovima, koji su do danas daleko od ovoga poduzeća prave čovječnosti. Želim od srca, da se ovo djelce što bolje raširi, čemu će mnogo pridonijeti jasan jezik kojim je pisano i nevelik obujam; želim to stoga, da bi se mo-

gao pokrenuti, unapređivati i djelotvorno pomagati što veći broj ustanova za oslobođenje Afrike.«

God. 1893. počela je grofica Ledóchowska izdavati malu afričku biblioteku, kojoj je zadaća, da zagrije za misije onu čitalačku publiku, koja voli čitati pripovijesti, pa joj se pisma i izvještaji »Jeke« čine presuhoparnim. Tako je ona izvodila jedno za drugim kako su to tražile prilike. Nije pisala debele knjige, koje će pročitati nekolicina, već je htjela da predobije mnoštvo, što joj je i vrlo uspjelo. Uz to se brinula, da su po raznim novinama gdjekad izlazili članci o pokretu proti ropstvu te o afričkim misijama i da su se stvarali novi odbori proti ropstvu. Ovo je posljednje nailazilo na poteškoće. Na protiropskom kongresu u Beču izvješćuje ona:

»Brzo sam uvidjela, da se odsada u našoj Austriji može i mora mnogo više činiti za misije, no što je bilo učinjeno. Ovaj se pokret nije jošte razvijao, kako sam željela. Tad uperih pogled na »Marijinu Družbu«, utemeljenu 1852. za pomaganje misija u središnjoj Africi. Toj Družbi je trebao protiropski pokret podati novoga poleta. Presvijetla gospoda biskupi su dali tad promijeniti pravila. Obuzeta željom, da moja »Jeka« i čitavo misijsko s njome skopčano djelovanje dođe u čvrste ruke, kako ne bi

poslije moje smrti sve to palo u ništavilo, ponudih svoj listić »Jeka iz Afrike« — bilo je to god. 1893. — Marijinoj Družbi, da joj bude organom. Odlučila sam bila, da je darujem Družbi. Zato izmolih od Družbe neku vrst punomoći, da pomalo smijem utemeljivati gospojinske odbore u svim znatnijim gradovima austrijskim. Pomišljala sam, da treba početi s gospojinskim odborima — gospoda će zatim već pridoći. Htjela sam dakle zapravo da postanem putujući agent Marijine Družbe. No čovjek snuje, a Bog određuje! I ovaj se plan razbio, a ja ostala i po drugi put osamljena sa svojim možda i suviše smionim organizatornim idejama.«

U ovom se izvještaju odrazuje sva jednostavnost i svježina grofice Ledóchowske. Kakvom nam se ovdje prikazuje, takva je ostala cijeli svoj život: razočarana ali ne klonula; neshvaćana, ali odlučno težeći za određenim ciljem i tražeći svježim silama nove puteve nakon svakoga promašenog pokušaja. — Prava se slika čovjeka ne zrcali u njegovim riječima nego u njegovim djelima, a djela Marije Terezije odsele više no ikada imaju svrhunaravni pečat.

III.

Tri je godine grofica Ledóchowska provela u tihom upravničkom poslu. Nemamo svjedoka,

koji bi mogli pričati o danima i noćima, ispunjenim ustrajnim radom, što ih je Marija Terezija proživjela u toj samoći. Saznali smo o njima samo iz rijetkih pisamâ, što ih je pisala gdjekojim dobrim prijašnjim znancima. A da možemo zamisliti, kakvo je bilo njezino življenje u to doba, treba da svratimo pažnju na svjedočanstvo prve njezine drugarice, koja ju je upoznala nekoliko godina kasnije. Po njezinim riječima nije Marija Terezija sebi kroz dan dopuštala ni časak dokolice. Tako je štedjela vrijeme i tako se mrtvila, da se od nje nije čula nijedna nepotrebna riječ. Ova prva drugarica tvrdi još, da gorljivost Marije Terezije nije trošila samo nju, nego je zahvaćala sve, koji su živjeli uza nju. Tako su obje njih, kad su već bile zajedno, radile čitav dan u službi misija, pa bi se sjetile istom kasno uveče da izađu na zrak, a često, kad su stigle do susjednoga javnog parka, dolazio bi pazitelj da zaključa vrata parka. Trebalo se vratiti kući, pa se više nije ni govorilo o šetnji na svježemu zraku; noć se spuštala a drugi je dan trebalo iznova nastaviti s poslom.

Budući da grofica nije mogla sama smirivati sav posao: dopisivati s misionarima, uređivati časopis, upravljati i otpremati ga, to je otpremu »Jeke« predala kuharici nekoga svećenika i njezinu bratu sakristanu. Tako se grofica svake večeri našla u kanoničkoj kuhinji, da nadgleda otpremu »Jeke«, a sakristan je kidao odreske naputnice, koje su već stizale za pripomoć misijama i za pretplatu »Jeke«.

Kako je ustrajno pisala u ono doba, vidi se i odatle, što joj je na pregibu desne ruke izbila mala kost, koja je ostala vidljiva za čitava njezina života, a da joj ipak nije nimalo smetala u pisanju.

Nakon trogodišnjega neumornog rada u zatišju grofica Ledóchowska je uvidjela, da ni uz najbolju volju ni uz najveću marljivost ne može zadovoljiti svemu, što Providnost od nje traži u korist misija. Zato god. 1893. odluči da uzme pomoćnicu za vođenje knjigâ.

Svatko bi drugi to već mnogo prije učinio, no grofica Ledóchowska žrtvovala je svoje sile, preopterećivala se, radila za tri, da uštedi štogod za misije. Ona je ovaj osamljeni život u samostanu smatrala za neku vrst redovničkoga života, no očekivala je nešto više. Njezina se budućnost nije još razjasnila, no osjećala je, da se svaki dan udaljuje od svijeta. Znala je i osjećala, da Gospodin ne će ostaviti posao napola svršen, pa kako je njezino načelo bilo »pustiti da djeluje Gospodin«, a ne kvariti posao vlastitim prenagljenim radom, to je Marija Terezija čekala usred najgorljivijega, najmarljivijega posla, čekala je kao službenica,

koja znade, da sve dolazi iz ruku Gospodinovih.

Pošto je uzela k sebi jednu gospođicu, koja je »gospođi grofici« ostala vjerna kroz dugi niz godina, vidjela je, da ni ova pomoć ne dostaje. Tad je mlada utemeljiteljica, kojoj je Gospodin odredio druge žrtve, morala ostaviti samostansko zatišje te uzeti stan, gdje će se moći smjestiti čitavo to poduzeće — još u zametku u korist Afrike. Morala se ogledati za suradnicama.

Pokraj crkve Presvetoga Trojstva (u Salzburgu) bila je neka zgrada, koja je pripadala biskupskom sjemeništu, tako zvana »Pagerie«. U toj zgradi najmila je isprva dvije sobe, koje su imale služiti za ured, za radionicu i za spavaću sobu.

Marija Terezija pripadala je vrsti ljudi, koji brzo izvrše, što zamisle. Iskustvo ju je naučilo, da sam njezin rad ne dostaje, da joj se ideali potpuno razviju. Bila je uvjerena, da ne znam kako uzoran »posao« ne može osigurati opstanak tako važnoga djela; pa da ni važni odbori ne daju dovoljne garancije za budućnost. Stoga je zamislila osnovati udrugu, Družbu, koju bi sveta Crkva odobrila, a u kojoj bi se našli svjetovnjaci u radu za Afriku.

Ovu namisao objelodanjuje prvi put god. 1893. u rujanskom broju »Jeke iz Afrike«, te piše nekima, koji su joj se ponudili za prije-

vode: »Srdačna Vam hvala, što ste preuzeli dužnost, da redovito prevodite franceska misionarska pisma i izvještaje, koji nam stižu. Naš posao, hvala Bogu, tako raste, te nam više ne dostaje sile da smirimo sav potrebni posao, pa trebamo hitnu pomoć, hoćemo li se uzdržati, t. j. hoće li moći da se sve uzdrži. Najbolje bi, dašto, bilo, kad bi se osobe, koje zapravo osjećaju samostansko zvanje, no iz zdravstvenih razloga moraju ostati u svijetu, a mogu živjeti o vlastitom trošku, složile s urednikom »Jeke« (moralno ili u zbilji) da se posve predadu misijskom radu za Afriku. Urednik bi imao za njih dosta posla, a one bi našle u toj vrsti misijskoga rada neku naknadu za samostanski život i vrelo najčistijih, najljepših radosti. Za misionare pak tamo u žarkoj Africi bilo bi ovakovo udruženje svjetovnjaka u Evropi, koji s potpunom predanosti rade za njihove interese, osobito važno, često isto tako vrijedno, a možda i vrednije negoli rad misijskoga brata ili misijske sestre. No takve su misli možda kule u zraku; ako su ipak više nego to, tada će Bog već poravnati puteve.«

A Bog je nesamo »poravnao puteve«, nego je doveo groficu Ledóchowsku k dotad neslućenoj visini.

IV.

Marija Terezija bila je izvanredno razborita. Svjedoče to svi, koji su je poznavali.

Ne će biti krivo, uzme li se, da je sam Duh Sveti, prema kojemu je gojila duboku i stalnu pobožnost, bio njezinim učiteljem. Još kad se protiropski pokret nalazio na sasvim svjetovnoj stazi, izrekla je Marija Terezija u svojoj »Jeki« želju, da bi trebalo više štovati Duha Svetoga. U prosincu 1890. pisala je u »Jeki« jednome svećeniku — savjetniku: »Kako bi blagoslovno djelovalo, kad bi društva svakoga ponedjeljka u mjesecu prikazala za Afriku jednu sv. Misu u čast Duhu Svetome. Učinit ću sve, što mogu, da ovu misao pokrenem kod meni bližih društava. Ta još treba toliko moliti za obraćenje svijeta i prinositi žrtve nesamo u vremenitim dobrima nego i u trudu i muci, što se kao žrtve pomirnice stavljaju pred prijestolje Božje.« — Kad je kasnije saznala za jedan »misni savez u čast Duhu Svetome«, preporučivala ga je više puta čitaocima »Jeke«. Sama nije ništa poduzimala, a da ne bi stvar preporučila Duhu Svetomu, zrelo ju pred Bogom prosuđivala i tako se uvjerila, da odgovara volji Božjoj.

ŠESTI DIO

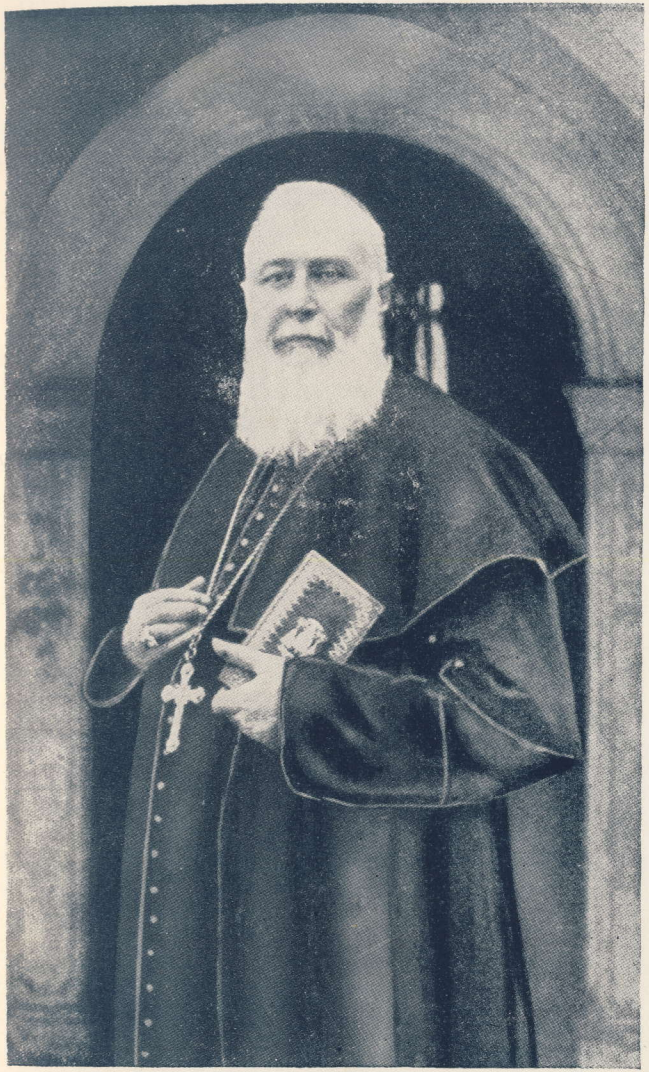

Kardinal Lavigerie, Primas Afrike,
osnivač protiropskog pokreta.

DRUŽBA SV. PETRA KLAVERA.

I.

Prije nego li je uopće u interesu misija stala pisati, obrati se Marija Terezija za savjet kardinalu prefektu Propagande. Prije nego će se dati na daljni rad, htjede ga podastrijeti crkvenoj vlasti.

Uz pomoć jednoga vrlo iskusnog svećenika Družbe Isusove izradila je ona na početku god. 1894. pravila za udrugu pod naslovom: »Družba sv. Petra Klavera za afričke misije.«

S tim nacrtom na papiru pošla je u travnju god. 1894. u Rim. Po državnom tajniku kardinalu Rampolli predloži Svetom Ocu svoj plan i zamoli privatnu audienciju, koja joj bi dopuštena. 29. travnja, na svoj rođendan, pribivala je Marija Terezija papinskoj Misi, poslije koje ju Sv. Otac Leon XIII. primi u audijenciju. Ona mu razloži svoje ideje i zamoli, da smije utemeljiti Družbu. Njegova Svetost se zamisli časak, a onda reče smiješeći se blago grofici, koja je čekala klečeći do njegovih nogu: »Bien, bien;

c' est une occasion spéciale.« (Dobro, dobro; to je posebna prilika).

Ovaj znameniti dan može se smatrati danom utemeljenja Družbe. — Istoga dana grofica Ledóchowska primi ovo službeno pismo:

Presvijetla gospođo,

Podastro sam Svetome Ocu Vašu živu želju, da zadobijete apostolski blagoslov za lijepo društvo u korist misija, kojemu hoćete da posvetite svu snagu svojih duševnih sposobnosti i veledušnost svoga srca.

Njegovoj Svetosti izvanredno su se svidjela Vaša plemenita nastojanja te bodreći Vas da s hvalevrijednim žarom ustrajete u započetom radu na slavu Božju i za dobro dušâ, Sveti se Otac udostojao ispuniti Vašu želju i dobrostivo Vam podijeliti zamoljeni apostolski blagoslov. Radujem se, da Vas mogu o tom obavijestiti, te se bilježim s izrazom iskrenoga štovanja

Vaše Presvijetlosti najodaniji sluga
M. kard. Rampolla.

Rim, 29. travnja 1894.

Mariji Tereziji bila je onda trideset i jedna godina a već se prije sedam godina posvema posvetila misijskom radu. Odsele počinje novo razdoblje u njezinom životu.

Nakon audijencije pođe ona u baziliku sv. Petra, da se pomoli na grobu prvaka apostolâ. Imala je dopuštenje da utemelji Družbu, no bila je sama samcata, pa je u molitvi tražila pomoći. I našla ju je.

Možda je u taj čas poradi svoje divne vjernosti Božjim nadahnućima dobila od Boga milost, da je u krilu od više no deset narodnosti našla uvjerene suradnike i suradnice, vjerne i u svim kušnjama oduševljene, ustrajne točne kotačiće u velikom stroju misijskoga djela.

II.

Već je u Rimu došla grofici Ledóchowskoj misao da za suradnicu pozove neku vjernu pretplatnicu, Švajcarkinju, koja je stanovala u Trientu, gospođicu pl. Ernst. Nju je grofica upoznala prije godinu dana i samo je jedanput govorila s njom. Ipak je tako sigurno osjećala, da joj je Gospodin nju odredio za prvu suradnicu, da, za suutemeljiteljicu Družbe, da je prije svog odlaska iz Rima rekla vrhovnoj glavarici franjevaka misionarki, da mora putovati kući kroz Tirol, jer tamo kani potražiti prvu svoju članicu.

Gospođica pl. Ernst odlikovala se rijetkom inteligencijom, velikim iskustvom, toplim srcem, čvrstom i dubokom pobožnosti. K tome je

bilo u nje osobito poznavanje ljudskog srca, pa je ona poput utemeljiteljice spajala u sebi dobra svojstva dvaju naroda: njezin otac, Švajcar, časnik kralja Ferdinanda Napuljskoga, oženio se gospođicom Koncettom Bramante. Iz ovoga je braka poteklo trinaestoro djece, od kojih je dvoje odabralo redovnički stalež. Gospođica Ernst osjećala je u srcu isto oduševljenje kao i utemeljiteljica pa čim upozna njene namjere, reče: »Budući da je sveti Otac blagoslovio ustanovu grofice Ledóchowske, spremna sam.« Tako se pače odrekla sigurna položaja i pošla u nesigurnu budućnost. No trebalo je još prebroditi gdjekoju zapreku i poteškoću, te se gospođica Ernst istom 15. srpnja, u predvečerje svetkovine naše Gospe Karmelske, mogla zaputiti novom životnom stazom posvetivši se misijskom radu.

Ta idealna i lijepa duša, prema svjedočanstvu Marije Terezije same, bila joj je izvanredna pomoć za dobrih i zlih dana u svim poteškoćama, koje su zadesile Družbu. Toj vjernoj suradnici Marije Terezije zahvaljuje Družba sv. Petra Klavera više no jednu od svojih mudrih uredaba, a najveću joj hvalu duguje za potporu kojom je podupirala vazda bolješljivu a uvijek poslom preopterećenu utemeljiteljicu.

Vrativši se u Salzburg oduševi grofica još neke gospođe, da se za neko vrijeme dadu u

misijsku službu, pa se na sveti blagdan Duhovâ u duhovnoj zajednici sa svojom prvom drugaricom i s ovima t. zv. vanjskim članicama posveti svome djelu po jednomu obrascu odobrenu od biskupa.

To je bila prema riječima grofičinim prva građa za gradnju male ove općine.

Tad prenese sijelo Družbe u onu t. zv. Pagerie - zgradu, koja je bila više nego čudna. Pridružila im se i jedna seljakinja iz Bischofshofena. Ona je spavala u onoj od dviju sobâ, koja je služila za pisarnu, a kuhala je jutrom i večerom na špiritu, povrh svoje daskom pokrivene postelje. U toj su pisarni u tihoj harmoniji radile: grofica Ledóchowska, njezina prva suradnica, knjigovođa i prva misijska kandidatkinja (ona seljanka).

No toliko se posla nagomilalo, da su gotovo smalaksale. Stoga je grofica češće iznova pozivala na suradnju, želeći, da se umnoži broj suradnicâ. U srpnju god. 1894. pisala je u »Jeki«: »Dok sve poslove vodi manje više jedna osoba, dok se ista u Salzburgu i Krakovu ima da brine za svu korekturu, izvještaje, račune, iskaze o darovima i t. d., dok mora sama da smiri dopisivanje s pretplatnicima (a to nešto znači kod 15.000 čitača!) pa dopisivanje s misionarima i misijskim sestrama — da ne govorimo o drugim nuzgrednim poslovima — dotle

se ne može misliti na primjeren razvoj rada. Naprotiv, mnoga dobra volja, mnogi jedva usplamtjeli plamen mora, na štetu stvari, ostati jalov.«

Doskora je mogla izvijestiti o maloj početnoj općini, koja živi u radu, ali veselo, te o novim članovima i proširenim prostorijama.

Novost je privukla i druge gospođe, no neke su se doskora povukle, jer su vidjele, da život u Družbi traži mnogo poniznoga rada i požrtvovnosti, a to nije svima dano.

Grofica Ledóchowska nije stoga klonula duhom; mirno je koračala utrtom stazom. I u Beču je najmila malen stan te predala upravu ove filijale nekim vanjskim članovima; tu kao i u Salzburgu imalo se raditi oko buđenja i uzdržavanja interesa za misije. Tu se imalo izrađivati i crkveno ruho za one misije, koje su ga trebale i pismeno već zatražile za nj.

Ne potraja dugo i javi se neka mlada, pobožna udovica iz Tirola, u koje je bila neobična ljubav za misije. Ona zapravo htjede poći u Indiju za misionarku, no kad sazna za Družbu, zamoli odmah, da bude primljena, i primiše ju. Ona posta Djelu u njegovom početku velikom potporom, čineći svojim živahnim duhom i neumornošću utemeljiteljici velike usluge.

Izatoga pridođoše i druge suradnice: mlade, zanosne gospođice i jednostavne djevojke, koje

su bile više sposobne za kućne poslove i za rad u tiskari. Sve su one bile složne u težnji, da što više učine za misije.

No Providnost još nije Mariji Tereziji otkrila svu svoju nakanu; Duh Sveti polagano ju je vodio do spoznaje.

U ono joj vrijeme neki svećenik, Isusovac, dade izvadak pravila sv. Ignacija. Ona ih prouči na jednom putovanju iz Beča u Salzburg. Bilo je to za nju pravo objavljenje. Nikad nije ni sanjala o ovako divnom duhovnom životu, nikad vidjela život toliko plodan, kako ga otkri u toj knjižici.

Tad sazrije njena odluka: Družba svetoga Petra Klavera imala se sagraditi na stalnom i čvrstom temelju vjerskog života.

Kako za sv. Ignacija čitanje života svetacâ, tako je za Mariju Tereziju čitanje pravila njegovih bio početak posve novoga života nesamo za nju, već i za stotine dušâ, koje je Gospodin htio da stavi pod njezino vodstvo.

III.

Još kad je stanovala kod sestara Milosrdnicâ u Salzburgu, prinosila je Marija Terezija žrtve na slavu Božju i za dobro dušâ. Kad se našla sa svojim prvim drugaricama, nije popustila u disciplini ni sebi ni drugima, no kad je

upoznala pravila sv. Ignacija, osjetila se u svom elementu.

Bila je ona već redovnica u srcu: sad je našla pravila za redovnički život. Kolike sreće za nju!

Upoznavši posve namjere Božje, težila je grofica Ledóchowska samo za jednim: da što savršenije udovolji tim namjerama.

Svrha njezine ustanove bila je nova, proizašla iz potrebâ vremena, zato se morala prilagoditi ovim potrebama.

Kardinal Knez-nadbiskup salzburški Haller potvrdi na Veliki Petak 1897. nacrt konstitucija, a tim bi utemeljena u toj nadbiskupiji Družba sv. Petra Klavera.

Čitava se mala obitelj radovala ovom nadbiskupovu odobrenju, što ga je postigla njihova ljubljena utemeljiteljica. Malo izatoga primila je grofica Ledóchowska pismo generalnog prefekta Propagande — Zbora za širenje vjere, u kojemu joj se javlja, da će Družba sv. Petra Klavera, poput ostalih misijskih društava, biti podvrgnuta izravno tome Zboru.

Grofica Ledóchowska se požuri da podastre Propagandi nacrt pravilâ, a na to 16. ožujka 1899. primi od nje prvo službeno pohvalno pismo.

Taj crkvenom vlasti odobreni nacrt, u kojem je bio krupno zacrtan sav budući razvoj ove ustanove, trebalo je sada izraditi.

Ta je ustanova bila prva svoje vrste. Članovi ne idu u misije, a ipak žive samo za misije; ne provode kontemplativni život, a ipak nalaze u molitvi i razmatranju snage za život neprekidnoga truda i napora. Nikad ne će na svoje oči vidjeti poganske djece novokrštenika, a ipak treba da ulože sve svoje sile za pouku pogana u svetoj našoj vjeri, za podignuće postajâ i za uzdržavanje domaćih učitelja u misijama.

Samo silan vjerski duh, kakav je bio u ove utemeljiteljice, samo njezino nepokolebljivo ufanje u vječna dobra i uzvišena njezina ljubav prema Bogu, mogla je njezinim duhovnim kćerima propisati ovako postojan požrtvovni život.

Tko vidi članice Družbe sv. Petra Klavera na njihovim putovanjima ili kad izlaze po kojem poslu, ne može dobiti prave slike o svagdanjem životu pomoćne misionarke.

Svakoga jutra neminovno joj se namiču iste dužnosti: pisma i spisi vazda iste vrste, neprestane pošiljke darovâ, koje treba potvrđivati, vazda vođenje knjigâ, proučavanje i odašiljanje nadošlih darova. Samo oko vjere može u ovom poslovanju vidjeti rad za najviše, da, za

jedine ciljeve čovjeka: za slavu Božju i spasenje svoje duše kao i za duše svojih bližnjih.

Marija Terezija bila je duboko proniknuta zadaćom, koju je sebi zadala, pa dok je molila milost Duha Svetoga, proučavala je marno pravila sv. Ignacija i drugih utemeljitelja raznih redova, kako bi našla za svoju ustanovu, što joj treba. Radila je brzo, no kad je svršila posao, spremila bi ga, više ga puta pregledala, dala i drugima čitati i sama ga iznova pročitala poslije nekoga vremena. Gdjekad je razmišljala čitave dane nad kojim izrazom, koji joj se činio manje jasan ili se mogao krivo tumačiti. Ovim je tegotnim poslom grofica Ledóchowska bila zabavljena tri godine, istina, s prekidima, jer je od vremena do vremena putovala u Beč, da zatraži savjeta u spomenutoga svećenika Isusovca. Tad je komad po komad izrađenih pravila predlagala salzburškomu knezu - nadbiskupu Halleru, koji je s mnogo razbora i ljubavi prebirao stranu po stranu, dodavao gdjegdje po listić, popravljao, gdje mu se to činilo potrebnim, i zatim poglavlju za poglavljem utisnuo pečat natpastirskoga odobrenja.

Kad je u proljeću 1899. sijedi crkveni dostojanstvenik obolio, radila je Marija Terezija silnom žurbom samo da ne bi Gospodin pozvao svoga slugu prije nego pregleda čitava izrađena pravila. Članice Družbe slale su k nebu vruće

molitve i onaj, kojemu su liječnici već odbrojili dane, oporavi se toliko, da je mogao svršiti posao do kraja. Na 18. veljače 1900 potpisa zadnje poglavlje; 5. travnja sprovedoše ljubljenoga natpastira do groba.

Grofica Ledóchowska smatrala je za posebnu milost Božju, što su cijela pravila mogla biti pregledana i odobrena od j e d n o g a duhovnog poglavara.

U prosincu 1900 dobila je od Propagande drugo pohvalno pismo, a god. 1901. 2. travnja i treće. Ovo posljednje javilo joj je da je Sv. Otac Leon XIII. Družbi dao za protektora kardinala Ciascu. (čitaj Časku).

IV.

Dugi niz godina nije Marija Terezija ni za čim drugim težila, van da izvršuje Božju volju i da isključivo i neprestano radi samo za širenje kraljevstva Božjega na zemlji. Nije se ona jednostavno odrekla svijeta, kako to čine mnoga velikodušna bića, i prigrlila redovnički život. Utemeljivši novu vjersku Družbu izvrgla se poradi njezina razvoja i nesigurna joj opstanka ruganju i sažalnom potsmjehivanju svojih suvremenika a morala se također silom odreći sviju, koji su je do tada vrlo cijenili. Tako je položila temelj dubokoj poniznosti, živjela životom uređenim do u najtanje tančine; no

istom sad je stupila u stalež savršenosti. Neopozivnim predanjem posvetila se ona Gospodinu za misijsku službu i tim povisila vrijednost svakoga svoga čina.

Marija Terezija sama je prva živjela točno po načelima sadržanim u pravilima Družbe. Čitav svoj dan posvećivala bi Gospodinu. Svoje molitve započinjala bi već između 5 i 6 sati, zatim bi slušala sv. Misu i primila sv. Pričest.*

Nakon toga ne bi nikad propustila da štogod pročita iz koje duhovne knjige. Voljela je spise sv. Ignacija, sv. Terezije, sv. Alfonsa Liguorija, sv. Karla Boromeja, P. Rodrigueza, P. Fabera, P. Groua, P. Liebermanna i drugih duhovnih spisatelja. Iz ovoga je štiva crpla bogato blago životne mudrosti za sebe i za druge.

Što se tiče duhovnih stvari, nije joj dostajala vlastita spoznaja ni vlastito znanje. Rado se dala voditi od onih, kojih su nauke bile priznate i naročito odobrene svetom Crkvom. Bila joj je vazda velika radost, ako je našla, da se njezino mišljenje u nečem slaže s mišljenjem kojega poznatog ascete.

Odlično je sredstvo za održanje religioznoga duha šutnja. Tko ne traži veselja u saobraćaju

* Tri zadnje godine primala je sv. Pričest prema naročitom dopuštenju na postelji, jer su je sile sasvim izdale. Ako bi kasnije mogla ustati, išla bi još k sv. Misi.

sa stvorovima, t. j. tko s njima govori samo ono, što je potrebno, što ljubav zahtijeva, tome će ostati gradiva i vremena za razgovor s Bogom. Čitav njegov unutarnji život, koji stvorovima ostaje sakriven, obraća se svom snagom k Stvoritelju te privlači na se bogatu rosu Božjih nadahnuća.

Marija Terezija nije nipošto malo govorila. Kao utemeljiteljica i upraviteljica svih poduzeća Družbe sv. Petra Klavera, bila je primorana, da govori često. Gdjekad je morala cijelo prije podne, a gdjekad još i poslije podne vijećati s predstojnicama pojedinih uredâ, no što je bilo neobično, da, čudesno: ona je govorila samo najnužnije, nikad se nije udaljivala od predmeta, pa ako je to učinila ona, koja je s njom razgovarala, Marija Terezija bi je odmah pozvala k stvari.

Njezina prva drugarica, spomenuta gospođica pl. Ernst, uvjerava, da Marija Terezija nije nikad u razgovoru povrijedila ljubav prema bližnjemu, a na dugim putovanjima, na kojima je pratila utemeljiteljicu, nikad je nije čula govoriti o nepotrebnim stvarima. Nije marila za znamenitosti gradova, kroz koje su prošle, i vazda je samo onamo išla, gdje je očekivala kakovu korist za misije. Tako su proputovale najzanimljivije gradove, a Marija Terezija, koja je poznavala i politički i umjetnički razvoj do-

tičnih naroda te bila upućena i u njihovu književnost; koja je bila tako sklona lijepoj umjetnosti, nije ništa gledala, nije ni kojim putem polazila osim onim, koji vodi u crkvu, u kuću, gdje je stanovala, u one urede, gdje je imala prirediti koje predavanje ili podignuti koju podružnicu. To unutrašnje i spoljašnje odricanje od svega, što nije bilo izravno u savezu s Bogom i s misijama, što ga je Marija Terezija vršila dobre 34 godine, svjedoči o potpunom umrtvenju, savršenoj obamrlosti za sve drugo.

Tko je Mariju Tereziju poznavao, znao je, da je tu odgonetka velikoj tajni njezine goleme radne snage, njezinim planovima, koji su svojom množinom i proširenosti gdjekad upravo zastrašivali.

Jedna od njezinih duhovnih kćeri rekla je s potpunim pravom, da utemeljiteljica Družbe zato nalazi toliko vremena da radi za druge, jer ga malo treba za sebe.

I zaista, kad bismo zbrojili sve časove, u kojima se brinemo samo za svoj »ja«, izašao bi znatan broj sati, dana, i godinâ, koje bi bile mogle poslužiti općemu dobru. Marija Terezija često je putovala noću, da joj dan ostane za posao. Njezina drugarica priča, da je vidjela groficu Ledóchowsku vratiti se s dugih putovanja i latiti se posla oko svojih pisarija, a da se ne bi ni najmanje odmorila.

Posvetu misijskoj službi, koju je Marija Terezija učinila još na Duhove 1894., obnovi nakon potvrde pravila. Veze su postale svetije i čvršće, ali s obzirom na trajanje, nije ona već u početku postavljala granice. Kad se prvi put prikazala, bilo je »zauvijek« bez ikakova ograničenja.

I nikad se nije zato pokajala. Bila je uvjerena, da ju je dragi Bog pozvao u ovu pomoćnu misijsku službu; bila je potpuno i trajno o tom uvjerena tako, da je pisala u svojoj predzadnjoj poslanici, koju je upravila 29. lipnja 1919. vanjskim članovima, promicateljima Družbe, pa i osobitim dobrotvorima u godini, kad je Družba mogla da svrati pogled na rad od dvadesetipet godina: »Da sam za dvadeset i pet godina mlađa, što bih učinila? Isto, što sam činila; stavila bih se kao pomoćna misionarka u službu misija, čvrsto uvjerena, da je to najvažnije i najkorisnije za misije. Još više: kad bi se Družba nakon dvadeset i pet godina postojanja raspustila i kad bi me ostavila mala četa, koja se tijekom godina sakupila oko mene, proti svakomu ljudskom očekivanju, što bih činila? Odgovor: S Božjom milosti započela bih iznova, da ostatak svoga života na bilo koji način stavim u službu misijâ. A zašto? Jer ne poznam ništa ljepše, divnije, idealnije, i samo ta-

da vrijedi živjeti, ako radom za spasenje dušâ pridonosiš k slavi Božjoj.«

Između prve posvete Marije Terezije i njezine blažene smrti proteklo je 28 godina — dvadeset osam godina neumorna, isključivo misijskog rada.

V.

Družbi je sad bio osiguran opstanak, ali se nimalo nisu smanjile brige utemeljiteljice ni njezini poslovi. Naprotiv! Bila je, istina, okružena suradnicama, koje joj je doveo Bog i koje su se ne samo divile njezinoj plemenitosti i samozataji nego ju i slijedile. No ova duhovna obitelj trebala je da nađe i materijalni i duhovni hljeb; ona je iz njezine ruke očekivala nesamo ustanovu nego i životna pravila i razdiobu posla. I časopisi, koji su s vremenom izlazili u sve više jezika (prije smrti utemeljiteljice već su štampani u devet jezika) zadavali su joj dobrano brigâ, a misionari su tražili sve više pripomoći.

Marija Terezija nije smalaksala. Bilo joj je, dašto, gdjekada tijelo izvanredno slabo, ali njezina energija osta uvijek jednaka. Suvremenici njezini složno vele, da se rijetko kad u istoj osobi nađu tolike odlične sposobnosti. Marija Terezija znala je za svoje sposobnosti, tek ih

Marija Terezija, mlada utemeljiteljica.

je sve uzimala kao dar milosti Božje. Nikad se nije oholila radi toga što je Gospodin baš njoj namijenio toliko naravnih i svrhunaravnih milosti. Njezina poniznost bila je nešto posve naravsko, a ipak svrhunaravski lijepa. Ona nije samo bila naobražena; bio je u nje i oštar, pronicav duh, toplo srce i mnogo praktična znanja. Kad su joj se stoga divili, znala bi reći: »To je samo navika.«

Praktičnim svojim duhom doskora je upoznala, da je glavno sredstvo za širenje misijske ideje štampa. Da se uzmogne štampati, potrebna je štamparija. Uvidjela je i to, da bi njezino brojno osoblje mnogo bolje i jeftinije živjelo na ladanju nego u gradu. Zato je snovala, da u okolici Salzburga nabavi kakovo imanje, gdje bi uredila štampariju i gospodarstvo.

Ponudili su joj razna zemljišta, no Marija Terezija bila je oprezna i gledala je na to, da li dotično imanje odgovara njezinoj naročitoj svrsi.

Napokon se našlo nešto zgodno. Misionari iz Lieferinga kanili su prodati dio svoga posjeda: nekadanju tvornicu papira s velikim gospodarstvom.

Gospođica, koja je pratila Mariju Tereziju na posjetu u ove stare ruševine, priča među ostalim i ovo:

»Sad nam pokaza naš vodić gospoštijski stan — sadanji Marijin Dom, — koji potsjeća na kakav ukleti grad. Sve do zidovâ obraslo travom, koja je štaviše bujala i po stubama do samog ulaza.

Srećom imao čovjek ključ od vratâ sadanjega Marijina Doma. Tiho sam slijedila gospođu groficu u zgradu. Visjelo je tu lijepo raspelo, što još i danas zauzima isto mjesto i što je vidjelo toliko ljudskih bića unilaziti i izlaziti. U prizemlju su sva vrata bila zatvorena, no kad se uspesmo po travom obraslim stubama u prvi sprat, nađosmo srećom otvorena vrata dvorane. To je dakle, bila jedina prostorija, koju smo mogle vidjeti toga dana. Ova je dvorana, naravno, bila kao i sve ostalo: prozori razbijenih stakala, zamazane, crne stijene, no ipak nakićene mnogim uljenim slikama, portretima vitezova i članova porodice. Valjda je kuća nekad bila kakovo plemićko gnijezdo; moglo se to zaključivati i po uresu dvorane. Dok smo se mi razgovarali o potpunoj zapuštenosti imanja te se zabrinjavali, da bi se moralo previše utrošiti za nj, stajala je gospođa grofica usred te pustoši nalik na pravoga Kristofa Kolumba. Pobjednički sjaj blistao joj u očima, koje su gledale dalje u budućnost. Nije nju plašila ova strahotna pustoš, koja je odasvud zurila u nas; nije klonula ni poradi golemoga posla, što će

biti potreban, da se iz tih ruševina učini što treba.

Pogledala sam ju i znala sam, da je Družba našla svoj dom . . . . Na povratku pođosmo unatoč kiši, koja je lijevala ko iz kabla do zavjetne crkve Marija Plain, da pozdravimo dragu Majku Božju i da joj preporučimo novo poduzeće.

Grofica Ledóchowska nazvala je taj mali posjed »Maria Sorg« = »Marija Providnosti«. Sâmo to ime već je molitva, molba Kraljici neba, da se majčinskom brigom i ljubavi zauzme za ovo Djelo. Koje čudo, da je pod Marijinom brigom procvalo tiho svetište, koje — netaknuto svjetskom bukom — daje utočište duši, što teži samo za tim, da služi Svevišnjemu. Već izdaleka pozdravljaju danas posjetnika prijazne zgrade, a na zidovima stoji velikim slovima natpis pun utjehe i obećanja: »U tebe sam se Gospodine uzdao, ne ću se postidjeti nikada.« Čitav zaselak »Marija Sorg« slika je ovoga stiha iz psalma.

Grofica Ledóchowska preuzela je ruševine a ostavila iza sebe, kad ju je Gospodin pozvao u vječni zavičaj, mjesto radosna rada u službi Boga i bližnjega.

Potok Fischach šumi kao pred 33 godine, ali to sad nije više izgubljena sila. Njegovi su valovi postali motorna snaga. I oni služe Svevišnjemu.

njemu; proizvode munjevnu struju, koja tjera strojeve. Ispunjeni su smioni planovi grofice Ledóchowske. U svojoj tiskari mogu pomoćne misionarke štampati na afričkim jezicima knjige, tako potrebne za širenje vjere, i vršiti vedre duše svoju službu kraj bučnih strojeva, potpuno prožete istinom rečenice, koja je napisana na vanjskoj strani kuće: »N a j b o ž a n s t v e n i j e o d s v e g a j e s t — s u d j e l o v a t i u r a d u z a s p a s e n j e d u š a.«

Treba ovdje spomenuti, da Marija Terezija nije nikada za svoju Družbu nabavljala ništa novcem, što ga je primala za misije. Bilo bi joj to slobodno, budući da je Družba živjela samo za misije. No kako je u svemu bila točna, držala je svote, što su darivane za misije, strogo odijeljene od novca, koji je dolazio za Družbu.

Providnost se i u tome starala za njeno Djelo: u početku njegova opstanka poslala joj je članove, koji su sa svojom osobom darivali Družbi i zemaljska dobra, što im ih je dobri Bog udijelio, tako, da je bilo poskrbljeno za uzdržavanje sviju.

Marija Terezija upravljala je štedljivo s dobrima, koja su joj bila povjerena. Željela je dakako, da članovima ne uzmanjka, što im treba, no pazila je, da se razborito kupuje, a po štogod da se proizvodi i kod kuće.

U zaselku »Maria Sorg« obrađivale su same članice polja, gojile stoku i perad. Tako su imale najnužnije za život. Bilo je pače uz brašno za kruh i finoga brašna za hostije, potrebne kod svete Mise.

Zato se Marija Terezija nije skanjivala ni za vrijeme velikoga svjetskoga rata da primi velik broj unutarnjih članicâ.

Prištednjom na dnevnim izdacima mogla je ona nabaviti strojeve i sve, što pripada u dobro kućanstvo. Snaga vode iz potoka iskoristila se: čitava je kuća dobila električnu rasvjetu; elektrika je tjerala i strojeve tiskare i stroj za miješenje kruha. Pomoćne pak misionarke znadu, da svakim pa i najmanjim poslom služe misijama. A ovo zatajenje vlastite ličnosti, da samo ideš za boljitkom misija, čini sretnim već na ovoj zemlji.

U ovoj požrtvovnosti je valjda i odgonetka tajne, zašto su dobrotvori imali onako neograničeno pouzdanje u utemeljiteljicu, te su ga zadržali i prema Družbi, koju je ona osnovala.

VI.

Pošto je nabavila i uredila posjed »Maria Sorg« utemeljila je Marija Terezija razne nove kuće i podružnice. Htjela je pobuditi u svih naroda zanimanje za misije, a budući da je govo-

rila više jezika — nastojala je, da u tim narodima utemelji središta djelatnosti u korist misija. Mislila je samo na izdanke, ali joj Gospodin pripravi čokot, kuću maticu, na koju ona u svojoj čednosti nije ni pomišljala.

Kad je Marija Terezija oboljela na plućima, naredio joj je liječnik, da zimuje 1901. u Rimu. Pođe onamo u pratnji gospođice pl. Ernst mnogo pateći.

Dolazila je ona već i prije u vječni grad. Tu je Papa, Otac svega katoličkoga svijeta i Otac svih misionara; tu je Zbor za širenje vjere, najveći autoritet u misijskim stvarima; onamo dolaze svi biskupi svijeta, dakle i afrički, da se poklone Poglavaru Crkve; dolaze i mnogi misionari i misionarke, da isprose blagoslov Svetog Oca za sebe i za svoje poslovanje.

Kako je sama kasnije izjavila, razmišljala je za vrijeme bolesti o probicima, koje bi Družba imala od svega toga, i uvidjela je, da bi bila potrebna kuća u središtu kršćanstva. I ona stade tražiti po Rimu dom, nesamo za se i za gospođicu Ernst, nego i za Družbu. Nađe i najmi mali posjed, gdje se najprije nastani u stražnjoj kući, koja je stajala u Vicolo Sforza, a poslije u prednjoj kući u ulici Giovanni Lanza.

U blizini crkve Santa Maria Maggiore — Sveta Marija Velika — našle se na prodaju tri stare kuće. Bile su vlasništvo sinova slikara De

Rhoden-a, jednog od onih t. zv. Nazarenaca, prijatelja Overbeckova. U ovim starim kućama sastajali su se kod De Rhodena pobožni rimski slikari na bratske razgovore. — Saznavši Marija Terezija, da su te kuće na prodaju, posavjetuje se s vlč. ocima Redemptoristima (red sv. Alfonza Liguorija). Dobri joj oci rekoše, neka samo odmah kupi, jer da su, kako reče jedan otac, »anđeli vični zalaziti u taj stan.« Marija Terezija brzo se odluči; kupi ih, te dade sve tri udesiti za potrebe Družbe. Staro spremište bude prošireno, popravljeno, obojeno svijetlo modro te pretvoreno u kapelicu sv. Petra Klavera. Na žrtveniku stoluje Kralj svijeta katoličkoga, ali i poganskoga, Isus u svome Presvetom Otajstvu. Nad svetohraništem visi krasna slika sv. Petra Klavera, kako krsti crnca. Nešto više je slika Majke Dobroga Savjeta; obje su dar kardinala Ledóchowskoga.

U proljeću 1905. useli se grofica s drugaricama u novi stan. Prva noć, koju su tu provele, bila je 3. svibnja, svetkovina Uzvišenja svetoga Križa. Tako je utemeljiteljica i njezina Družba vazda kročila pod kraljevskom zastavom Križa. Prvo biskupsko odobrenje dobi na jedan Veliki Petak, a glavno sjedište Družbe bi posvećeno — jednostavno ali dostojno — na svetkovinu svetoga Križa.

Zdravlje Marije Terezije se popravi, a bolesti pluća nestade sasvim, i ta joj se više nikad ne povrati.

Osim glavne kuće središnjice utemelji ona i kuće za svoje poduzeće u raznim zemljama, tako na pr. u Švajcarskoj, u Zugu, gdje steče patricijsku kuću obitelji Brandenberg od njihove zadnje baštinice i gdje Družba već više desetljeća djeluje i cvjeta.

I u Trstu i u Trientu utemeljila je podružnicu.

SEDMI DIO

LIČNOST GROFICE LEDOCHOWSKE

I.

Marija Terezija bila je temperamenta sangvinično - kolerična. Baštinila ga je od roditeljâ, koji nijesu bili nimalo flegmatični. Budući da je uz ovu prirodnu sklonost bilo u nje i izvanrednih umnih darovâ, to je ona već kao djevojčica naginjala, da prezire ono, što je obično i što je osobina osrednjih umova. Zato je i vidimo već od ranoga djetinjstva, da više voli društvo odraslih od društva djece, nauku od igre.

Marija Terezija je čeznula za velikim stvarima, drukčijima, no što joj ih je nudio tadanji život. Vidjeli smo, da su njezine vršnjakinje težile za njezinim društvom, jer je i duhom i znanjem bila jača od njih, jer je sjala i uz najbiranije ličnosti društva, pa se kao ni te nije zadovoljavala svagdanjim zanimanjem, određenim mladoj djevojci, koja vrši poslove domaćice.

Mogao je tkogod poznavajući Mariju Tereziju samo površno, manje povoljno suditi o

njoj, no nikad je nitko nije držao lakoumnom. Prijateljevala je samo s gospođicama, premda joj u društvu, u koje je zalazila, nije falilo udvarača. Nije li se pače držalo neko vrijeme, da će poći za grofa N.? No to nije za nju bila volja Božja. Nije bilo lako shvatiti tako udešenu narav. Otac ju je bolje shvaćao, dok joj je majka, veselije ćudi od kćeri, običavala govoriti, da je nitko ne će voljeti. Kći je šutjela i mislila: »Vidjet ćemo!«

Otac je osobito volio ovo tako neobično obdareno dijete i zvao ju »chèrissime Marie Thérèse« (predraga Marija Tereza). Ona je vraćala očevu ljubav s djetinjom nježnošću i s pravim udivljenjem. Od njega je kći baštinila urednost, ljubav k točnu životu; s njime je po prvi put putovala u Poljsku. Njezina ga je ljubav pratila, kad ga nije bilo doma, starajući se za njega. Vidjeli smo, da ga je zamolila, neka se u svojoj bolesti ispovjedi i ta je ljubezna briga bila za nj spasonosna, jer je nenadano zatim umro.

I majku je nježno ljubila. Obitelj je bila veoma složna, a djeca su duboko štovala majku tako dobru, tako vedru, koja je živjela samo za njih. Marija Terezija znala je ipak žrtvovati tu ljubav k majci, kad se radilo o tom, da slijedi Božju volju, koja ju je zvala s dvora carskih visosti u službu misija. Majka je to držala

za nesmotrenost te nije htjela ni da čuje o tom. Misijske ideje Marije Terezije nisu se sviđale njezinoj obitelji; no mlada djevojka nije promijenila svoje misli: ostala je stalna, jaka i vjerna u ovoj kušnji, koja ju je pače učvrstila u odluci.

Bog je već u ovom životu nagradio vjernu službenicu, jer joj se dobra i pobožna majka uvjerila s vremenom, da je pothvat Marije Terezije mio Bogu, pa se izmirila s njome. Kasnije za jednoga putovanja Poljskom zaradi propagande pošla je, praćena gospođicom Ernstovom, u Lipnicu Murovanu da pohodi majku. Kad je majka umirala, blagoslivljala je svu svoju djecu, i udaljenu, među njima prečasnog oca Vladimira, generala — tada asistenta — Isusovaca, Majku Ursulu, redovnicu ursulinku i Mariju Tereziju — svih troje posvećenih Bogu, vrlo sretnih, iako na posve drugi način, nego je to majka nekad željela.

II.

Spomenuli smo već, kako je Marija Terezija bila vjerski odgojena i u samoj obitelji svojoj, a kasnije kod »engleskih gospođica«, t. j. u samostanu »Loreto« Blažene Djevice Marije.

O ljubavi svojoj prema blaženoj Djevici Mariji piše sama:

»Kako ne bismo voljeli našu Gospu mi, djeca takovih roditelja, kakovi su bili naši?! Jedna od mojih prvih uspomena prenosi me k dragoj majci u njezinu sobu, na svijetlo modrim baršunom presvučeno klecalo, istrošeno dugom porabom, gdje smo svakoga jutra i večeri sklapali djetinje ručice i tepali »Zdravo Marijo« pred oltarićem Majke Božje. Drugi mi je spomen slika crne Majke Božje Čenstohovske, presječena lica, (kad sam bila malena, nisam mogla shvatiti, kako je moguće, da ima tako zlih ljudi, koji su sposobni tako što učiniti) na pisaćem stolu moga oca, koga sam često, kad sam nenadano doskakutala u sobu, našla gdje kleči pred ovom slikom i moli . . .

Kad me je jedanaestgodišnju prikovala teška bolest uz postelju, rekli su mi, da svu nadu stavim u Majku Božju Lurdsku. Moleći joj se, ja sam upotrebljavala lurdsku vodu sa živom vjerom, pa sam se napokon doista, nakon uzetosti, koja je trajala tjedne, mogla opet služiti svojim do kostura omršavjelim udovima; vratila mi ih je svakako prije nadnaravna moć, nego liječničko umijeće.

Onda je došla mladost sa svim svojim čarima. Našla sam se pred neočekivanim pogibeljima: svijet, a još više zanosna ljubav prema lijepim umjetnostima, sputavali su preko reda moju dušu. No usred svega toga bilo je jedno

mjesto, kamo sam polazila, da se tu, makar i ne sasvim, a ono bar ponešto smirim i utješim. Bila je to spilja naše Gospe Lurdske. Ovu je spilju č. glavarica engleskih gospođica, revna Majka Castiglione, dala sagraditi uza zavodsku crkvu u St. Pöltenu (gdje sam tada stanovala sa svojom obitelji). Tako istinska, tako lijepa bila je ta spilja, tako prijatna i tajinstvena, a tako čist i nebeskog izražaja Marijin kip u njoj, da je svladavao srca. Kolike li su se molitve zalutale djece dizale iz ove spilje do prijestolja Kraljice neba! Kako li se Marija morala smiješiti, kad sam jednom u svetom oduševljenju opraštajući se od nje zadugo, budući da su se moji roditelji imali odseliti u Galiciju, stavila pred njezine noge malen predmet od mozaika, koji mi je bio osobito drag. Čudnovati taj »ex voto« valjda nije više u spilji, ali je presveta Majka primila dar i uzvratila preobilnim uzdarjem.

Devet godina izatoga, u koje mi vrijeme Marija pomogla do mnogih pobjeda nad samom sobom, imala sam napokon naći put u Sacré Coeur (Dom presv. Srca Isusova) u Beču. Tamo sam se imala više približiti dvjema stvarima, kojih se i u pobožnim društvima boje: Duhovnim vježbama i Marijinoj Kongregaciji. Gospodin me je u ono vrijeme već odveo s dvora velikoga vojvode Toskanskoga i već mi

je posve jasno bio zacrtan put, kojim treba da udarim: da se predam sva dušom i tijelom, duševnom i tjelesnom snagom siromašnim afričkim misijama. Tražila sam i tumarala, žeđala sam gotovo dubljega vjerskog društvenog života. Ali kako ga naći i gdje? — Koliko sam bila sretna, kad sam saznala, da mogu biti primljena među djecu Marijinu!

Tridesetprvog ožujka posvetila sam se s neizrecivom radosti Mariji u crkvi Presv. Srca u Beču na Rennwegu. Tri dana prije primanja u kongregaciju držale su se duhovne vježbe, u kojima sam i ja bila. Vodio te duhovne vježbe, priređene baš za ovu zgodu, onaj iskusni Isusovac, kojega mi je odabrao Bog, da mi kroz godine bude dragocjen savjetnik pri utemeljenju i razvoju Družbe sv. Petra Klavera. Idućih godina po više puta sam se vraćala kao Marijino dijete u Sacré Coeur i u samoću sv. duhovnih vježbâ. Tadanja predstojnica divno je znala raspirivati apostolski plamen, što ga je pokojni kardinal Lavigerie već god. 1888. zapalio u mojoj duši. »Marijino dijete« nalazilo je u tome velikom srcu razumijevanja, zaštite i poticaja. Bilo je to mnogo, da, sve u ono vrijeme, kad su i moja obitelj i prijatelji i neprijatelji promatrali moje ideje nepovjerljivo mašući glavom.«

Kako se Marija Terezija u svim svojim potrebama utjecala Majci Božjoj, tako je nasto-

Grof Mjećislav Ledóchowski,
kardinal-prefekt Sv. Kongregacije za širenje vjere.

jala da i svojoj okolini ucijepi ljubav i pouzdanje u Mariju. Kasnije, zaokupljena brigom i poslom oko Družbe, nije se mogla svraćati u »Sacré Coeur«, no ostala je uvijek, u jošte širem smislu, kći Marijina.

Nesamo da je molila svaki dan krunicu i oficij Bezgrešnog Začeća, nego je te vježbe propisala i članovima Družbe. Nije bila zadovoljna samo tim, da joj Majka Dobrog Savjeta bude zaštitnica cijele ustanove, što ju je utemeljila; ona je i pojedine kuće Družbine posvetila nebeskoj Majci pod raznim imenima: Majka Providnosti, Majka dobrog Savjeta, Naša draga Gospa od Ufanja, Zvijezda mora i t. d. S ponosom se zvala Marijinim djetetom i bilo joj je vazda milo, kad se mogla razgovarati s djecom Marijinom ili kad je mogla progovoriti kod marijanskih kongresâ. Znala je, da će štovatelji Majke Božje razumjeti nastojanje oko spasenja dušâ. U posebnoj knjizi raspravlja o »Apostolatu Marijinih kongregacija s obzirom na poganske misije«, a u drugom prikazuje Mariju kao pobjednicu paklene zmije u Africi. Poput svoje zaštitnice sv. Terezije i ona se neograničeno pouzdavaše u sv. Josipa; u njegove ruke stavi brigu oko duhovnoga i vremenitoga napretka Družbe i naredi, da ovoga moćnog zaštitnika naročito štuju i u njemu posvećenom mjesecu ožujku i svake srijede.

Marija Terezija pripadala je i Trećem Redu sv. Franje Asiškoga i to još dok je bila dvorska dama velike vojvodkinje Toskanske. Već onda je upotrebljavala jedno od najizvrsnijih sredstava posvećenja: duhovne vježbe.

Njezina predanost u volju Božju nije poznavala granica. U kratkom životopisu, što ga je napisala o jednoj od svojih duhovnih kćeri, Rosi Haas, piše: »Krajem studenoga 1899. povukla sam se na osam dana u samostan uršulinakâ blizu Salzburga, da mogu mirnije obaviti svoje duhovne vježbe. Gospodin mi je u ovim egzercicijama udijelio veliku milost, među ostalim, učvrstio je u meni odluku, da ću svaku žrtvu, koju bi zahtijevao od mene, prinijeti sa što većom predanosti u Njegovu svetu volju. Osjećala sam to vanredno živo osobito predzadnji dan duhovnih vježba na svetkovinu sv. Franje Ksavera; u isto vrijeme obuzela me je slutnja, da me doista čeka nešto veliko, vrlo bolno.« Slutnja ju ne prevari: nađe gospođicu Haas teško bolesnu, a liječnik joj ne zataji, da je stanje bolesnice beznadno. »Ne mogu izreći«, nastavlja Marija Terezija, »kako mi se srce grčevito steglo kod ove vijesti«. Bog je zahtijevao od mene prvu od mojih duhovnih kćeri, pa još kakvu kćer! Neka bude! Fiat!

Ova podložnost volji Božjoj prožimlje čitavo mišljenje i djelovanje Marije Terezije. Spo-

znaja, da Bog od nje zahtijeva utemeljenje Družbe, ne zastraši je. Priznala je, dašto u svojoj čednosti, da se možda ne bi bila odvažila uzeti na se tegobe ove žrtve, kad bi joj Bog unaprijed bio pokazao čitavu njezinu veličinu. Ali ju iskustvo poučilo, da joj nikad ne će uzmanjkati pomoć i milost Božja, i ona sa svoje strane učinila je sve, da se pokaže dostojnom.

Svom se dušom pouzdavala u pomoć Duha Svetoga. Već god. 1894. poziva ona živo u rujanskom broju »Jeke«, da svi štuju ovoga Djelitelja milosti. »Niti ćemo moći mi, pomoćne misionarke u Evropi, ni misionari ni misionarke u Africi išta učiniti za spasenje dušâ, bez Duha Svetoga. Gdje dakle treba da Sveti Duh bude više i gorljivije štovan negoli u našoj Družbi?« Stoga su prve članice Družbe odlučile, da će se svakoga prvoga ponedjeljka u mjesecu pričestiti na čast Duhu Svetomu u naknadu za mnoge uvrede, koje Mu se nanose.

Ova je pobožnost ostala u Družbi kao stalna baština, kojoj se ima zacijelo zahvaliti, što je Marija Terezija uspjela u brojnim svojim poduzećima, što ih se laćala za dugi niz godinâ. Uzdajući se u božanskog Savjetnika vazda je hrabro prednjačila.

Ima duša, kojima je najveća zasluga što su svojom žarkom i postojanom molitvom tako

djelovale na sudbinu svijeta, da je okrenula drugim pravcem.

I Marija Terezija je molila; mnogo, žarko i rado molila. Ako ju oni, koji su uza nju živjeli, i nisu nikada čuli govoriti o vizijama, ekstazama i drugim izvanrednim milostima, to su ipak čvrsto uvjereni, da joj je Gospodin pri utemeljenju Družbe pa i kasnije dijelio milosti i nadahnuća, koja su drugima ostala sakrivena. Ne da bi to bila naročita objavljenja, koja se sjetilno mogu zapažati — ona barem nikad nije o tome govorila — no svatko zna, da Gospodin može na hiljadu načina govoriti svojim stvorovima. A kad se duša, lišena svega iz ljubavi prema svome Gospodinu, ponizi pred Njim u žarkoj ljubavi i pravoj spoznaji svoje nevrijednosti i nedostatka, Bog joj se objavi, Stvoritelj se približi stvorenju te se s njim sjedini tako, da duša više ne živi svojim životom nego životom Onoga, koji je s njom.

Pažljivomu promatraču nije dakle izbjeglo, da je Marija Terezija kraj sve svoje živahne radinosti ipak posve slijedila neki viši poticaj, pošto se odvrnula od svijeta.

Spomenuli smo već prije, da Marija Terezija nije ništa poduzimala, a da se ne bi mnogo molila i spoznala, da se ono, što poduzima slaže s voljom Božjom.

Bilo je njoj to tako naravno, da je sebi i drugima u raznim zgodama ponavljala: Treba vidjeti, što Bog u ovom slučaju hoće. Ovu su naviku poprimile i njezine suradnice. Svaku i najmanju stvar gledale su s ovoga stanovišta.

Baš poradi ovoga pouzdanja u Boga i poradi njezina duševnog mira u povoljnim i u nepovoljnim zgodama ona je osobito štovala one svece, koji su u tome bili veliki: sv. Franju Saleškoga, sv. Tereziju od Isusa, časnog Oca Libermanna i druge.

Marija Terezija nije običavala voditi duhovne razgovore, nije se razmetala nježnim izrazima, no kad je o Bogu govorila, svi su je slušali sa šutnjom punom počitanja, jer se u njezinim riječima naslućivala duša, puna uzvišene, intimne spoznaje Boga.

Govori se, da je zajednički posjed dviju osoba znak prijateljstva: »Sve što je moje — tvoje je!« Ovo se obistinilo u odnosu Marije Terezije Ledóchowske prema Bogu.

III.

Temeljna krepost kršćanska, poniznost, ističe se među krepostima grofice Ledóchowske.

U mladosti je, dašto, naginjala k oholim težnjama i nije joj bilo ravnodušno, što svijet sudi o njoj. No tek što se dušom i tijelom predala

Bogu, nije više poznavala druge težnje osim jedne: svidjeti se samo Njemu.

Poniznost njezina bila je posve naravna bez ičega naučena ili tuđega. Proizlazila je naprosto i kao što se samo sobom razumije iz priznavanja neograničene vlasti Božje nad njom. Stoga je vjerno i savjesno vršila ono, što je spoznala kao svoju dužnost, bila to priredba, kojoj je pribivao carski dvor i najviši crkveni dostojanstvenici ili najobičnije svagdanje djelo.

Bila je dosta ponizna, da se preporuči drugima, neka bi joj pomogli svojim molitvama. Osobito za posljednjih godina života nalaze se u njezinim listovima često molbe: »Molite, da me Gospodin posveti!«

Kad je na početku ovoga stoljeća htjela upoznati Rimljane sa svojom Družbom, pisala je članke u »Osservatore Romano« i za druge novine; no budući da još nije posve dobro znala talijanski, davala je popraviti sastavke. Dopušta, da je kakav mu drago novinar zastidi popravljajući joj pogreške, samo da učini nešto dobra za misije.

Nije ona bila slijepa za dobra svojstva, što ih je primila od Boga, no nije ih isticala veleći, da ih je Gospodin mogao dati i drugoj i u još većoj mjeri, te da je sluga Božji »oruđe«, kojim se služi Gospod. Jasno je dakle, da osjećajući

se samo »oruđem« nije se mogla uzoholiti, jer oruđe nije majstor; ovoga ide slava za savršeno djelo, a oruđe je oruđe: ako ne ostane ono, što majstor hoće — u čovjeka pak to ostajanje znači odgovaranje svakomu kretu ruke božanskog Umjetnika — izvrgava se pogibelji da bude odbačeno.

Afrički biskupi i misionari, koji su dolazili u Rim, videći gospođu, koja je živjela samo za slavu Božju te htjela da skine s njih materijalne brige, da to slobodnije uzmognu djelovati za širenje kraljevstva Božjega; gospođu, koja je znala pribaviti stotine hiljada novca, da se uzmognu graditi crkve i utemeljiti nove misijske postaje u Africi: nisu znali, bi li se više divili njezinu djelovanju ili njezinim krepostima. No Marija Terezija nije to ni opazila. Veselila se, ako je posjetnicima mogla pokazati novu za misije štampanu knjigu ili priprostu kućnu kapelicu.

Pravo mjerilo poniznosti Marije Terezije jest njezina srčanost. Ponizno biće, koje se smatra oruđem božanske Svemoći, spremno je vazda djelovati u svakom poduzeću, dok čovjek, koji se osvrće samo na svoje znanje i mnijenje, pa samo na tom hoće graditi, mora uvijek računati sa zaprekama.

Marija Terezija poznavala je pet šest jezika, od tih četiri savršeno. Misijske pak svoje

spise izdavala je u devet jezika. Kakav učenjak ili novinar nikad se ne bi usudio takovo što poduzeti. »Kakav ću se činiti svijetu, potpišem li svoje ime pod nešto, čega ne razumijem?« No Marija Terezija imala je već iskustva. Vidjela je, kako joj je Gospodin od prvoga časa osnutka Družbe, davši joj da nađe gospođicu Ernst, poslao u svakoj zemlji prave ljude, koji su joj se sasvim ili djelomice stavili na raspolaganje i bili spremni da na njezin mig učine sve za nju. U prvim se godinama najodličnije bečke dame osjećale počašćene, ako su mogle učiniti koju uslugu u korist misijâ. Ona je primala njihove usluge ne zato, što su dolazile od groficâ ili suprugâ ministarâ, nego zato, što su im svrhom bile misije. Svaka dobra volja dobro joj je došla za suradnju, a znala je u svojim predavanjima predobiti srca za svoj pothvat tako, da su joj se nudile u pomoć i dame i kuharice, i imućnici i priprosti radnici. A nisu joj nudili kakvu malenkost, jednu ili drugu uslugu, ne; mnogo tih dama, te gospode i tih jednostavnih ljudi znali su preuzeti koje otpravništvo Družbe sv. Petra Klavera te velikim marom obavljati preuzetu službu, naravno, Bogu za ljubav. Morali su točno vršiti naloge grofice Ledòchowske, kako treba na pr. potvrđivati i obračunavati novčane darove, razređivati i razašiljati predmete i t. d. Marija Terezija sma-

trala je za posve naravno, da su svi htjeli dobro izvoditi svoj posao, pa nije samo zahtijevala, da se radi, nego i da se točno radi. Da je mislila na samu sebe, morala bi se bojati, da će sa svojim zahtjevima zastrašiti ljude, pa joj više ne će iskazivati takvoga priznanja, takve naklonosti. No zato je ona bila odveć ponizna, odveć umrtvena. Na njezinoj zastavi bile su zapisane samo riječi: BOG I DUŠE. Komu je to bilo pravo, mogao je surađivati; tko to nije razumio, bolje je bilo, da se kani posla.

IV.

Kad je neka mlada barunica, koja je htjela surađivati u netom utemeljenoj Družbi sv. Petra Klavera, zapitala, koja su svojstva potrebita, da uzmogne učestvovati u njezinom Djelu, napisala joj je utemeljiteljica na naličje neke sličice bez oklijevanja ove tri vrlo znamenite riječi: »Demut, Grossmut, Mut!« »Poniznost, velikodušnost, srčanost.«

U knjizi o savršenstvu, što ju je napisao Otac Rodriguez, veli se, da nije teško ostati poniznim onomu, koji živi u prilikama, što ga ponizuju i drže u niskom položaju pa mu tako pomažu da malo drži do sebe. Ali istom na visoku položaju, gdje ti iskazuju mnogo poštovanja, možeš se pravo učvrstiti u poniznosti.

Istina, Mariji Tereziji izrugivao se svijet — osobito u početku njezina djelovanja — nazivajući ju pretjeranom; no to je prošlo, a ona se doskora vidjela okružena štovanjem dobrih, i svećenika i svjetovnjaka, a njezina je riječ vrijedila kod mnogih i na mnogim mjestima. Gospođe najviših krugova, pače i kraljevskih porodica, videći njezin rad, priznavale su joj moralnu vrijednost i zavoljele su ju izvanredno. Ministri, biskupi i kardinali, s kojima je Marija Terezija došla u saobraćaj, postupali su prema njoj s osobitom obzirnosti.

Četiri Pape iskazivali su joj neobičnu milost i naklonost: Leon XIII., Pio X., Benedikt XV. i Pio XI.

Leon XIII. tako ju je upamtio, da je za jedne opće audijencije opazivši ju rekao: »Ah, utemeljiteljica!« A kad mu je u privatnim audijencijama podastirala razne molbe s obzirom na potrebe zavoda, koji se tek razvijao, Njegova se Svetost vazda s njome dobrohotno razgovarala.

Mletački patrijarha, kardinal Sarto, prvi je pisao grofici Ledóchowskoj te ju je, izrazivši joj svoje zadovoljstvo s Družbom, pozvao da ga pohodi. Marija Terezija se odmah požurila. Pošla je u Veneciju, da se pokloni blagomu knezu crkvenomu, da mu dade razjašnjenja o Družbi, da je širi i u duždevu gradu. Kardinal Sarto

osokoli je, da zatraži u Rimu konačno odobrenje ove duhovne ustanove i uvjeravaše je, da će ga i dobiti. Ona posla molbu Svetoj Stolici no međutim Leon XIII. umrije i bivši kardinal Sarto, sada Papa Pio X., podijeli sam konačno odobrenje Družbi sv. Petra Klavera nakon 16 godišnjega njezina opstanka. Bilo je to 7. ožujka 1910. Pio X. primio je češće Mariju Tereziju u privatnu audijenciju, bio je vanredno dobrostiv prema njoj, a jednom je ugledavši je kliknuo: »O, draga sestro!«

Benedikt XV. poznavao ju je još iz Bologne; njegov je pronicavi pogled smjesta opazio njezine sposobnosti. Jednom je s nekim apostolskim vikarom iz Afrike govorio o grofici Ledóchowskoj, pa su se svi čudili lijepim riječima, kojima je sveti Otac zaodjenuo svoju pohvalu.

Svetoga Oca Pija XI. upoznala je Marija Terezija već god. 1900., kad je stanovala u Milanu kod »gospođa Cenakula.« Don Ahil Ratti bio je tada prefektom Ambrozijane, te se upisao kao promicatelj u Družbu sv. Petra Klavera. Vazda je bio vrlo sklon Družbi; i onda, kad je bio nuncijem u Poljskoj. Tada je Mons. Ratti vlastoručno pisao Mariji Tereziji. Bili su upravo na domaku boljševici. Sve je bježalo u Varšavu. Časni prelat nije samo ostao na svome mjestu, nego je našao još i vremena i mira,

da se pozabavi pitanjem, koje je bilo tako daleko od dnevnih događaja.

Zato je radost Marije Terezije bila neopisiva, kad je god. 1922. prvoga ponedjeljka mjeseca veljače — dan posvećen Duhu Svetomu, što ga je naročito posvećivala Duhu Ljubavi — podignut s radosnim zanosom rimskoga puka na čast Vrhovnog svećenika onaj, koji je sebi odabrao tako drago i časno ime Pio XI.

Ona je tad boravila u Napulju — bolešljiva kao uvijek — i kanila je držati niz predavanja po Siciliji. Ali se na tu vijest povrati u Rim, unatoč bolesti i zamoli audijenciju u svetog Oca. No jer je stiglo vanredno mnogo molbi, dođe na nju red istom 5. svibnja.

Audijencija potraja čitav sat. Marija Terezija je imala podastrijeti i razjasniti Njegovoj Svetosti osobito mnogo vrlo važnih stvari, koje su se ticale njezine ustanove.

Sveti je Otac bio veoma dobrostiv te pokazao mnogo razumijevanja za rad Marije Terezije. Ova je audijencija bila najveća, no zadnja utjeha Marije Terezije, jer joj nije više bilo suđeno vidjeti Svetog Oca: nakon dva mjeseca, 6. srpnja, pozva Gospodin svoju vjernu službenicu s ovoga svijeta.

V.

Uz poniznost resila je Mariju Tereziju i velikodušnost, ustrajnost i srčanost. Ako je od svojih suradnica zahtijevala, da budu srčane, veledušne i ustrajne, to im je sama upravo sjajno prednjačila odricanjem, podnošenjem teškoća, traženjem izravnih žrtavâ te ljubavi k trpljenju.

Bila je nježna tjelesnog ustroja. Već kod kuće pa i na dvoru nije mogla uživati mnogo hrane. K tome neprestani silni rad, koji je tražio svu njezinu tjelesnu i duševnu snagu. Ako i jest u tom radu sve više rasla njezina duša, ako se i jesu sve više razvijale njezine duševne sposobnosti te rađale sve krasnijim plodovima, to je tjelesno zdravlje neumorne »misijske majke« sve više trpjelo, pa se gdjekad činilo, da će siromašno tijelo podleći to više, što je patila od neke bolesti, koja je bila posljedica jednog osobitog događaja.

Bilo je to malo nakon toga, što je ostavila dvor Toskanski. Prolazila je samotnom cestom. Tad se iznenada stvori pred njom nekakva ljudska nakaza, koja gledaše da je pograbi, baci na tle i gazi nogama. Marija Terezija gotovo umiraše od užasa. Mogla je samo da viče: »Sveti Alojzije!« Ponavljajući neprestano taj povik, pobježe trkom. (U to je vrijeme baš pisala dra-

mu »Sveti Alojzije bdije.«). Nato je nestalo zlotvora, no Marije Terezije tako se dojmio taj prizor, da je teško oboljela i odležala nekoliko tjedana u jednom domu Sestara. Posljedica toga napadaja nikad ne iščezoše; najmanji povod prouzrokovao joj je često velike boli, patila bi od glavobolje, a žile bi joj nabrekle i kao da bi se upalile. To bi stanje obično potrajalo 24 sata. Nameće se misao — a i sama grofica Ledóchowska je tako držala — da ju je dušmanin svega dobra sam htio ubiti ili zastrašiti, pa učiniti fizički nesposobnom za utemeljenje ustanove, koja će mu oteti nebrojene duše i privesti u carstvo Božje.

Dugo nisu liječnici mogli pronaći narav ove bolesti. Marija Terezija sama nazivala bi je šaleći se »mon cher mal« — moja draga bolest — i primirila se. Ta patnje su joj bile radost. Bile su joj, kako veli jedna od njezinih vjernih štovateljica, koja je također već pošla za njom u vječnost, »duševna glavnica«, koja jamči za uspjeh njezinih poduzeća.

Zato joj i nisu dostajale patnje, koje bi joj poslala Božja Providnost. Ona ih je umnožila manjim i većim mrtvenjima, koliko joj je dopuštala snaga. U njezinim dnevnim obrocima bilo je tek neznatnih izmjena. Mesa je uzimala posve malo, varivo samo neslano i nešto kuhanih šljiva. Za vrijeme svjetskoga rata,

kad joj je oslabilo zdravlje do skrajnosti; kad se od ono par jela, što ih je smjela uživati, neka nisu mogla ni dobiti, uskraćivala je sebi neke jestvine, da može jače osjećati opću bijedu.

Nije se zadovoljila tjelesnim mrtvenjem. S divnom duševnom snagom ona je sebi uskraćivala da se razgovara o političkim događajima, kojih su tada bila sva usta puna, te o novinskim izvještajima, koji su uzrujavali. Tim je Marija Terezija zadržala sve, koje joj je sudbina povjerila, u miru, koji je tako potrebit za živ, plodonosan rad.

Ovaj neprekidni rad bio je za nju prenaporan i dao joj je prilike za mnoge žrtve. Često bi uveče produljivala radno vrijeme ili bi pošla u određeno vrijeme na počinak, ali bi noću ustajala i radila.

Ovakovu naporu ne bi mogla odoljeti ni željezna narav, pa se jedva može razjasniti naravnim načinom, kako je sve to mogla izdržati slabašna osoba, koja se k tome tako oskudno hranila. Kad bi joj tko rekao, da ju Bog jamačno čudesno uzdržava, ona bi uzvraćala smiješeći se: »O ne, još smo na granici naravnih sila.«

Sud svoj imat će da izreče sv. Crkva, jer valja imati na umu, da se hrana Marije Terezije, osobito u zadnjim godinama njezina ži-

vota, vagala na grame, i da je, kad je pred njom bio dan osobito krcat poslom, još manje hrane uzela nego obično, kako bi zapriječila, da joj se ne smuči i »da može više raditi«.

A to oskudno uživanje hrane nije zlo djelovalo ni na njezino pamćenje ni na pažnju, kojom je radila ili ravnala i pratila radnje svojih vjernih pomagačica.

VI.

Grofica Ledóchowska vladala se prema svima jednako, bili oni odlični ili priprosti, viši od nje ili njoj podređeni. Vazda je bila neusiljena i jednostavna. U saobraćaju s drugima više je slušala negoli govorila. Često je tražila savjeta u podređenih joj osoba, pa i najjednostavnijih. U nje su bila u punoj mjeri svojstva potrebna za dobru upravu: obuzdavanje same sebe i opreznost. Tako je upoznala nagnuća i sposobnosti onih, s kojima je imala posla, i tako ih mogla postaviti baš na ono mjesto, za koje su bili najprikladniji. Tako su mogli više činiti za slavu Božju i za dobro misija.

S blagošću i dobrotom spajala je stanovitu ozbiljnost, pa je tim ponajprije ulijevala poštanje. No ona je znala i ljubiti, a ljubav je njena bila jaka, duboka i vjerna. Suzdržavala se iskazivanja svoje naklonosti, ali je djelom po-

Marija Terezija u krugu svojih prvih suradnica.

kazala, koliko se zna žrtvovati za dušu, koju je voljela. Tako su n. pr. naranče bile gotovo jedino voće, koje je smjela uživati, da ugasi žeđu, koja ju je morila poradi one njene osobite bolesti. A ona se dugo odricala naranče, da tim isprosi od Boga obraćenje jedne prijateljice protestantkinje, poštene duše, no koju su zaplele zablude. Kako ovu tako je ljubila svaku dušu; za sve, koje joj je dragi Bog povjerio, osjećala je pravu materinju ljubav te je s najvećom brižljivosti bdjela nad njima.

Moglo bi se pomisliti, da je napor Marije Terezije utemeljenjem Klaverove Družbe popustio, budući da je bila okružena četom pomagača. No tome nije bilo tako. Osim poslovâ svoga poduzeća, ona je vršila dužnosti majke prama svoj toj obitelji, pa ako je u poslu imala pomoćnicâ, one su sa svoje strane umnožavale skrb utemeljiteljice.

Nije ona bila samo začetnica svoje Družbe, već duša njezina i svih joj ogranaka. I kad bi joj revne suradnice predložile nove zamisli (što se često dešavalo), izvanredno se radovala, no za nju je to značilo nov napor, posao izvan programa. Program ne samo vrlo širok: s jedne strane obraćenje Afrike, a s druge osvojenje prosvijetljenoga svijeta za pomoćni, prijeko potrebni rad za ovo obraćenje, već i vrlo rastežljiv, jer po njemu i Bog i misijski posao za-

htijevaju od nje uvijek nov mar, uvijek nova poduzeća.

Nesamo da je podigla Družbu, nego je morala u svim prilikama upućivati sve, da rade u njezinu duhu. Zbor za širenje sv. vjere, koji je zamolila, neka bi dužnost vrhovne upraviteljice predao drugoj, naredi joj, da ustraje do smrti na svome mjestu.

Svake godine pod jesen pohađala je razne gradove, kad se ondje držao koji katolički kongres, na kojemu je htjela govoriti o misijama i sticati im nove prijatelje, ili kad se imala zadržati u velikim gradovima, gdje je htjela držati predavanje, potaći propovijedi i misijske svečanosti a zatim ondje utemeljiti središte rada za misije. Ili je pak pošla u grad, gdje je već utemeljila koju podružnicu da ujedini vanjske članove, revnitelje i revniteljice, da ih iznova osokoli na djelovanje podružnice ili joj dade novih uputâ. Lično je poznavala gotovo sve svoje suradnice u raznim gradovima, primala od njih vrlo česte izvještaje i listove, odgovarala smjesta na pitanja, ravnajući iz daljine svako poduzeće.

Događalo se, da su dobrotvori i dobrotvorke misija bili gorljivi štovatelji kreposti i naravnih i svrhunaravnih svojstava grofice Ledóchowske; stoga su joj osobito rado pisali cijeneći se sretnima, ako su mogli dobiti njezin od-

govor. Lako je zamisliti, kako je dopisivanje Marije Terezije bilo prošireno i koliko joj je mara trebalo, da piše. No kraj sve svoje goleme revnosti ne bi ona mogla dospjeti s tolikim poslom, da nije radila silnom sabranošću i lakoćom i da nije svoje spise i dokumente držala u upravo čudnovatom redu i sustavu. Mogli su od nje i o ponoći zaiskati bilo koje podatke ili koju ispravu, trebalo je samo tražiti po njenoj uputi i odmah se stvar našla na označenome mjestu.

Marija Terezija nije bogate darove prirode i milosti zadržavala za sebe. Sipala ih je punim rukama svima, koji su je okruživali te koji su na ma koji način bili u vezi s njenom ustanovom; zato je i bila neprestano zaposlena.

Tek što je koju stvar razložila i započela, tek što su dvije, tri ili četiri osobe stale da ju ostvaruju, već je duh Marije Terezije snovao nova poduzeća pa su se druge, a gdjekad i iste osobe morale pobrinuti da se to izvede.

Obično Marija Terezija nije pitala, znade li tko ovo ili ono raditi. Bilo joj je dosta, da se tko ponudi, odmah je dobio naloga, na koje nije nikad ni mislio.

S pomoću naravnih darova i s još važnijom pomoću molitve nastojali su izvršiti sve, što im se naredilo. Tako se desilo, da je koji krojač postao nadzirateljem gradnje, koja fina

gospođica, koja se dosad znala duhovito razgovarati, marljivom pisaricom i t. d.

Njezino poznavanje svijeta i ljudskoga srca bilo je takovo, te je na prvi pogled vidjela s kim ima posla; njezin dar brzoga shvaćanja, kojim bi smjesta pregledala prilike, pokazao se u raznim prigodama.

Tako je jednom putovao Austrijom neki čovjek, koji se izdavao za afričkoga misionara. Pohodio je mnoge ličnosti, pa se usudio posjetiti i groficu Ledóchowsku, nju, koja je poznavala Afriku bolje nego drugi rođenu domovinu. Nakon nekoliko njezinih pitanja pade samozvani misionar pred njom na koljena zaklinjući je, neka ga ne prijavi redarstvu.

Njezino neobično poznavanje misija bilo je sigurnim temeljem, da je mogla pravo razdijeliti povjereni joj novac. Nije ona samo općenito proučila misijsko pitanje i misije, nego je pratila i njihov razvoj i njihovo množenje.

Tražila je i od unutarnjih članicâ, osobito od onih, koje su se posvetile duševnom radu, da budu obaviješćene o svemu, što se događa u crnom dijelu svijeta. Stoga i jest uvijek u Družbi moguće tako primjereno porazdijeliti darove, te je crkvena oblast vazda s pohvalom priznavala ovu nepristranost.

Marija Terezija vazda se starala, da se pazi na želje dobrotvorâ; one darove, koje su joj

bez naročite odredbe slali, dijelila je tamo, gdje su bile veće potrebe i gdje je bilo više nade u uspjeh, t. j. onim misijama, u kojima se poradi dobrih sposobnosti stanovnika moglo više očekivati, da će prigrliti pravu vjeru. Misionari su vazda smatrali za osobitu blagodat, što je Marija Terezija brzo pomagala, gdje je nevolja bila najveća, n. pr. glad, požar i dr. Tim, što je na molbu smjesta došao dar, osjećali su pomoć dvostruko. Kako je brzo mislila, tako je i radila i pomagala. To su znali prijatelji misija pa su joj stoga rado povjeravali darove. Mnogi nisu htjeli znati za hvalu; naprotiv, oni su zahvaljivali njoj, što im je dala priliku da učine dobro djelo i da zemaljska dobra upotrebe za najuzvišeniju svrhu, t. j.: za slavu Božju i spasenje dušâ.

Kako se radilo o posve svrhunaravnom cilju, trebalo je svrhunaravskih sredstava. Marija Terezija znala ih je pribaviti misijama. S veseljem je prihvatila god. 1896. poticaj jednoga Isusovca, da se molitvom juriša na Srce Isusovo, da se tako naknade sve uvrede, što mu ih nanose nesretni žitelji Afrike, i da se tim jadnim narodima isprosi milost obraćenja.

Odonda — više od 40 godina — svake godine k svetkovini Zaštite sv. Josipa poziva Družba na veliku križarsku molitvenu vojnu za Afriku.« To je devetnica božanskom Srcu

Isusovu, za koju je pokojni afrički misionar O. Menyhardt, D. I. sastavio naročitu molitvu. Marija Terezija dala ju je prevesti na mnoge jezike; šalje se svake godine prije te molitvene križarske vojne u tisuće primjeraka samostanima i pobožnim svjetovnim naručiteljima.

Tako je Marija Terezija očekivala sve dobro za misije i za svoju Družbu pa i za sebe samu samo od milosrdne dobrote Božje i sasvim se gubila u pravoj pobožnosti, u savršenoj predanosti punoj pouzdanja u najviše Dobro.

OSMI DIO

Rad grofice Ledóchowske za širenje Djela: Urednica, spisateljica, govornica, revniteljica, majka afričkih misija.

I.

Marija Terezija širila je svoje ideje, svoju veliku ustanovu zborom i tvorom. Bog ju je obdario darovima, koji su tako potrebni piscu: darom opažanja i shvaćanja, što se događa oko nje, i darom lakoga izricanja misli.

Glavna njezina snaga, kojom je znala uvjeravati i predobivati druge za svoju ustanovu, bila je ne u govorenoj nego u pisanoj riječi. Tek što je osjetila Božji poziv, odmah je s besprimjernom odanošću stavila pero u službu misijâ.

Naklonost da za druge piše otkrila se u nje još kad je bila dijete od pet godina. To samo po sebi nije ništa izvanredno, jer se nađe dosta tako nadarene i sposobne djece, no ova osobina njezina života prikazuje nam je jasnije.

Poslije je pisala u svoj dnevnik i razne sastavke u prozi i stihovima, a njezini sastavci u školi vazda su joj pribavljali najbolje ocjene.

Već kao petnaest godišnje djevojče uređuje i izdaje časopis »Leptir«, a nakon putovanja s ocem u Poljsku napisa i dade štampati svoje dojmove. Osobito voli dramu, pa bi zacijelo na tom polju stekla bila znatnu, ali opasnu slavu, kad bi joj se onako vatrena temperamenta bilo stalno družiti s umjetnicima i glumcima.

Poznata austrijska spisateljica Enrika Handel-Mazetti rekla je o Mariji Tereziji, da joj pero vrijedi zlata i da bi mogla s njime steći imutak, kad bi se posvetila svjetovnoj književnosti. Njezine su se novele i pripovijesti sviđale.

U X. godištu »Deutscher Hausschatz« objelodani novelu »Das Tartarenweib« (Tatarkinja prevedena je na poljski a štampana u Krakovu. Manji prinosi nalaze se u »Alte und neue Welt« i u »Katholische Worte«, kojoj je bila suradnicom, kao i u drugim časopisima.

No tek što se Marija Terezija posvetila misijskoj ideji, prekide zauvijek sa svojim mladenačkim snovima. Pisala je sada još samo drame u korist misija, kao već spomenutu »Zaidu«, pa »Od kolibe do kolibe«, »Princeza Ugande«, »Na Badnjak«, »Slobodnjak na Kongu« i t. d.

Moglo bi se pomisliti, da će Marija Terezija — pišući uvijek o misijama — postati jednolična te da će umoriti čitaoce. Naprotiv. Ona je crpla iz punoga misijskoga života, a tu nema

zastoja već najživlji razvoj; građa se sama namiče za mnogo ljepše pripovijesti no što bi se ikad mogle izmisliti.

Zato je sve, što je ona pisala o misijama ili za misije, nosilo na sebi pečat novosti.

Marija Terezija, moderna žena dvadesetog stoljeća, nije nikada bila natražna. Ni kad je utemeljila Družbu sv. Petra Klavera, ni kad je preopterećena bila poslom ili kad ju je snašla bolest.

Bila je vazda upućena u suvremena pitanja; čitala je sve novije publikacije, pratila sve događaje svoga doba.

Ali duh svoj usredotočila je samo u jedno; nikad nije rascjepkala nikoju od svojih sposobnosti, već je vazda bila vjerna svome idealu. Nije težila ni za čim drugim, nego za onom jednom najvišom svrhom čitavoga stvaranja: za slavom Božjom i srećom stvorova.

Članci njezini i pozivi donosili su bogate plodove. Odmah se osjetilo u svima Družbinim uredima, kad bi Marija Terezija napisala koji poziv: darovi za misije obilnije su pritjecali. U nje je naime bio naročit dar: znala je ganuti srca i onim, što je u javnosti pisala i svojim pismima. Ta bilo ih je na hiljade, njezinih listova, što ih je morala pisati, da vodi najvažnije podružnice, da ravna kućama, da se obra-

ća k svjetovnim i crkvenim vlastima u interesu svoga poduzeća i misijâ.

Sva bi ova pisma ili pisala sama ili uputila onu, koja bi ih imala pisati, pa ih je onda potpisala pročitavši ih i dodavši im gdjekad koju opasku. No kako je radila s vanrednom lakoćom, voljela je ponajviše da piše sama a i primaocima pisama bilo je to milije, jer prema iskazu svih, koji su radili u podružnicama ili inače bili zaposleni za Družbu, nikad nije odgovor na poslovna pitanja stizao tako brzo kao od »gospođe grofice.«

Dvostruko se moramo diviti, kad promislimo, koliku je silu posala imala da vrši. U prvo vrijeme, kad je izdavala »Jeku iz Afrike«, još nije primala toliko misijskih pisama, pa je sama morala pisati mnogo članaka, da ispuni strane svoga časopisa. Kad je broj pisama iz misijâ narastao, nije Marija Terezija više ostala samo kod njemačkog izdanja »Jeke«, nego ju je stala izdavati redom u drugim jezicima. »Jeka« je još za njezina života izlazila u devet jezika: njemački, poljski, talijanski, francuski, češki, slovenski, madžarski, engleski i španjolski. — (Od godine 1929. izlazi i u hrvatskom jeziku). Za djecu je izdavala s velikim uspjehom »Crnče«, prvi svoje vrste listić. Njegovo je uređivanje predala svojim suradnicama, ali se brinula, da izlazi na istim jezicima kao i »Jeka«.

Kad pomislimo, da je svaki mjesec trebalo sastaviti ove časopise, prevesti listove iz misijâ u razne jezike pa razaslati u tisak raznim nakladama, tad možemo zamisliti, kolik je posao teretio urednicu. Imala je, istina, pomagačicâ, no prije nego će dati dopuštenje za štampu, držala je za svoju dužnost, da sve sama pregleda, budući da je ona odgovarala za svaku pogrešku, koja bi se potkrala.

Nije se time zadovoljila. Htjela je izdavati i kalendare. Pred nekoliko desetljeća rijetko su bili posijani misijski listovi i kalendari, nisu nicali kao dandanas poput gljiva poslije kiše. Misijsko se štivo malo poznavalo, zato se i malo tražilo. Pa onda, drugačije su stajali spisi i kalendari, što ih je izdavala grofica Ledóchowska nego oni, koje su izdavala pojedina misijska društva u svoju korist. Marija Terezija morala je stvoriti jedinstvenu sliku, u kojoj će naći mjesta svaka misijska Kongregacija, u kojoj će se spomenuti svaka misija; da joj rad bude pravo katolički, morala se baviti sa svim dijelovima Afrike i njihovim potrebama.

Njezina putovanja za propagandu nisu prekidala uredničkih poslova. Uzimala bi sa sobom rukopise i otiske, slala bi izvatke iz njih novinama i časopisima raznih zemalja, da posvuda širi misijsku ideju. A sve je to činila zanosno, s mladenačkom svježinom, jer joj je

srce ostalo mlado i oduševljeno do zadnjega kucaja za sve, što se ticalo širenja slave Božje. Marija Terezija nije poznavala mlakosti ni umora u Božjoj službi.

Napisala je osim raznih članaka i mnoge brošure, koje su nastale većim dijelom bilo predavanjima njezinim bilo kao odgovori na pitanja koja su tražila razjašnjenja. »Pomoć za Afriku«, »Žena u službi misijâ«, »Za pouku i obranu«).

Svake je godine sastavila poslanicu, koja je imala da novim žarom napuni duše vanjskih članova promicatelja Družbe. I ova je poslanica izlazila na više jezika.

Budući da joj je Gospodin povjerio, da utemelji novu duhovnu obitelj, odredio joj je dužnost, da zacrta put, kojim će ova koračati prama svome idealu. Kako njezin primjer nije mogao uvijek sjati pred očima članova, to je utemeljiteljica morala pismeno ustaliti pravac života u duhovnom zavodu sv. Petra Klavera. Bio je to još jedan posao, koji je zalazio više u tančine negoli već spomenuta pravila Družbe.

Marija Terezija bila je hitra u poslu, no kad se radilo o kojoj važnoj stvari, pošto ju je svršila, zadržala bi ju, ispitivala, davala drugima da ju pretresu, a poslije nekoga vremena bi ju opet pregledala, razmišljajući gdjekad nekoliko dana o kojem izrazu, koji joj se činio nešto nejasnim ili bi mogao biti povodom dvoumici. Tako je sastavljala i svoja pravila. Pa kad su napokon propisi bili prviput predloženi svetoj Kongregaciji, jedan je od ispitača predložio, da budu primljeni odmah bez ikakva popravka.

Marija Terezija bila je potpuno svijesna o svojoj odgovornosti, pa je stoga i radila tako zdušno, da joj je to zacijelo skratilo život. Gđica Ernst našla ju je gdjekad onesviještenu kraj pisaćega stola nad kojom točkom pravila. »Mora se reći«, uvjerava ova, »da ono, što je naša utemeljiteljica propisala svojim duhovnim kćerima kao pravilo, nije ništa drugo, nego način života, kojim je sama živjela. Nikad nije ništa propisala, što ne bi prije vršila sama. Današnji način života u Družbi na vlas je isti s onim, što smo ga vodile prvoga dana našega novoga života 16. srpnja 1894. ili bolje reći: isti, što ga je grofica Ledôchowska propisala sebi odmah nakon što se odrekla dvorskoga života«.

Osim propisa za svoju duhovnu ustanovu, napisala je grofica Ledóchowska pravila za izvanje članove, za upravnice podružnicâ sabirališta Družbe, jer je željela da sve bude dobro uređeno. Upravo je čudno, kako su njezina živa mašta i njezin razum, koji je tako brzo shvaćao, mogli i čitav dan proboraviti uz proučavanje paragrafa za podružnice i slično. Kad se o takvim stvarima savjetovala s drugim članovima Družbe, oni bi iza tri—četiri sata rada o tom

predmetu osjetili svu njegovu suhoparnost; ona je pak neumorno i dalje radila kao da za nju na ovom svijetu ne postoji drugo zanimanje.

Kad je godine 1910. Družba bila konačno odobrena, činilo se, da se bar ovaj rad može smatrati kao dovršen. No nije bilo tako. Još dvaput predloži utemeljiteljica svetoj Kongregaciji razne promjene, i to god. 1912. s obzirom na izmjene, što ih je sama izvela, i god. 1920., kad se radilo o tom, da se njezina ustanova dovede u sklad s Crkvenim Zakonikom. Ona je tada bila među prvim vrhovnim upraviteljima, koji su ovo proveli.

O. Robert Streit, (Oblat Bezgrešne Djevice), posvećuje grofici Ledóchowskoj nekoliko strana u svojoj knjizi »Die katolische deutsche Missionsliteratur«, izdanoj god. 1925. te piše o njezinu spisateljskom djelovanju: »Grofica Ledóchowska nije radila u svescima nego u letacima i brošurama. Njezin način rada nije velik, silovit, uzvišen, već neprestan, neumoran, brojan. Iz njezina pera i njezine salzburške štamparije hujala je oluja listova nad svim kulturnim zemljama, u svim kulturnim jezicima uvijek zovući i zanoseći za misijski rad u Africi«.

Tako se rad Marije Terezije prikazuje književnom svijetu. Njezino je ime nerazdruživo vezano s afričkim misijama; razvoj misija —

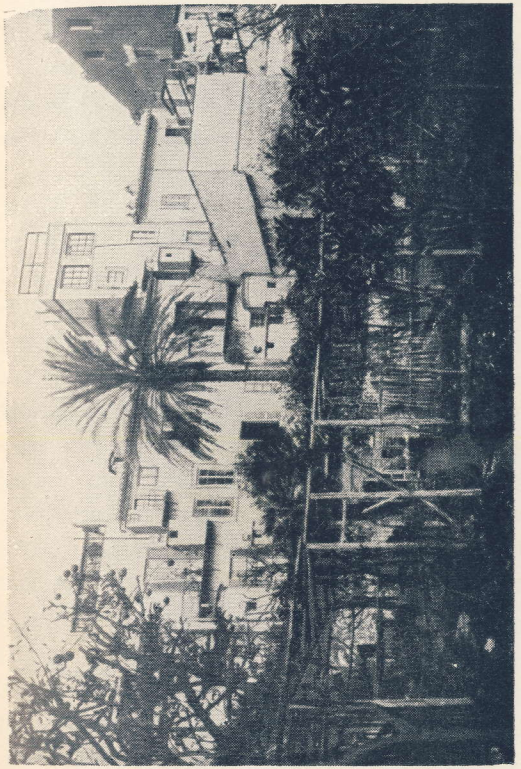

Kuća matica Družbe sv. Petra Klavera u Rimu,
(s dvorišta) (Lijevo od palme prozor sobe u kojoj je preminula Marija Terezija.

na slavu Božju i za spasenje duša — bila je jedina želja njezina.

II.

Svakoga ljeta poduzimala bi Marija Terezija putovanja, da upozna društvo s misijama i da budi interes za njih. Stigavši u koji grad, prvo bi joj bilo da potraži Ordinarijat dotičnoga mjesta, da zamoli dopuštenje za predavanja i preporuku. Zatim bi pošla k župnicima, da osigura njihovu pomoć i suradnju. Desilo se jednom, jamačno ne bez Božje providnosti, da joj je neki župnik odgovorio: »Ma čemu sve to razjašnjujete meni? Zar da ponovim svojim župljanima? Zaboravit ću polovicu. Zamalo će se ovdje držati skupština, pa ćete moći sami razjasniti sve, što mi velite«. Tako i bi; grofica Ledóchowska održi svoje prvo predavanje jednoj općinskoj skupštini. Kako je predavanje vrlo dobro uspjelo, ona se ohrabri i održa nekoliko stotina predavanja svim društvenim staležima, u raznim zemljama, na raznim jezicima, ma da im uspjeh i nije bio svaki put onakav, kakav je željela u interesu misijâ.

Da li se učila umjetnosti govora? Ne. Ona je u školi učila jezik i književnost; slušala razne dobre govornike, no ponajprije bio je u nje dar govora, kako su ga tražili stari Rimljani:

treba dobro promisliti predmet, riječi će dolaziti same.

Marija Terezija je znala, što hoće. Bio joj je na srcu čitav jedan kontinent, koji je htjela da usreći, pa je za ovaj uzvišeni cilj smišljala uvijek nove putove, nova sredstva predobivajući za njih svoje slušateljstvo. Tko malko proučava razne grane djelatnosti Družbe sv. Petra Klavera, opazit će raznolikost sredstava, koje je grofica Ledóchowska tijekom godina iznašla u korist misija. Da olakoti svakomu suradnju kod spasavanja dušâ, potaknula je za odrasle tako zvani »Klaverov filir«, doprinos od ciglih 10 fil. mjesečno; za djecu pak t. zv. »Dječji savez za Afriku«, s mjesečnim prinosom od sama dva filira. S »Kruhom svetoga Antuna za Afriku« stvorila je najbolje vrelo, da se priskoči u pomoć gladnima u Africi. Još je utemeljila i »Misni savez za Afriku«, što se sastoji od 300 sv. Misâ, koje se svake godine čitaju za članove za života im i poslije njihove smrti. (U »Misni savez« mogu biti upisani živi kao i pokojni. Svatko može biti dionikom te milosti, ako uplati jednom zauvijek pet dinara.)

Mariji Tereziji bilo je osobito stalo do knjiga za misionare, štampanih u afričkim jezicima, do katekizama, biblija, molitvenika i t. d. Siromašni katolički misionari morali su nesamo složiti katekizam u svakom novom urođeničkom jeziku, već su ga, protivno od sredstava bogatih protestanata, morali i vlastoručno prepisivati za svoje katehiste, unatoč golemom i napornom dušobrižničkom radu dan na dan. Da tome zlu doskoči, zamoli Marija Terezija misionare, da joj šalju rukopise, te ih davaše štampati u tiskari Družbe. Prva knjiga na afričkom jeziku »sindebele« bi štampana god. 1899. Štampale su ju same članice Družbe. Ako bi stiglo previše molbâ za knjige, te se ne bi moglo sve posvršiti u vlastitim štamparijama, dala bi ih ona štampati drugdje, namirivši troškove.

A sredstva? . . . Da se uzmognu misionarima besplatno slati knjige, trebalo je naći novaca. Marija Terezija znala ih je naći: svojim je predavanjima sticala prijatelje misijamâ. Sam pogled na nju činio je izvanredan dojam, bio je nijema propovijed. Tko ju je vidio, smjesta je bio uvjeren, da je pozivajući vjernike na misijski rad već prije samu sebe savršenom predanošću sasvim posvetila tome radu.

U svojim govorima s takovim je žarom i uvjerenjem razlagala potrebu širenja kraljevstva Kristova na zemlji, da su srca nužno morala usplamtjeti. Kad bi zatim stala govoriti o bijednom stanju dušâ, koje žive i umiru bez milosti Božje, sva je gorjela od žara. Slušali bi ju s takovom pažnjom, da bi se gdjekad podi-

gli sa sjedala, kako im ne bi izmakla ni jedna riječ; često su ju prekidali oduševljenim povlađivanjem.

Vrlo se dobro izrazio blage uspomene P. Haduch D. I., pošto ju je čuo na katoličkom kongresu u Trieru, da je sličnija anđelu mironoscu, koji je s neba sašao, nego ljudskom biću. A kardinal Kakovski pišući Družbi veli, da je čuo mnoge govornike, gdje govore o političkim i socijalnim pitanjima, no nikad nikoga nije čuo da govori s tolikim uvjerenjem i žarom.

Marija Terezija govorila je kod predavanja njemački, talijanski, franceski, poljski; kad bi predavala Česima, govorila bi poljski, tražeći izraze, koji su lakše razumljivi Česima.

Glas joj je bio jasan i razgovijetan, pa su ga mogli čuti i u vrlo prostranim dvoranama.

Bilo je u nje još jedno svojstvo vrlo važno za govornike, kojemu se ne bi nadali u tako ozbiljne govornice: znala je gdjekada uplesti zgodnu šalu, čime bi predobivala srca slušatelja.

Počela je s javnim predavanjima u doba, kad žena nije toliko djelovala u javnom životu kao danas. Da s predavanjima steče misijama prijateljâ, morala je imati dosta smionosti da prekine s predrasudama i da se izvrgne kojoj neugodnoj kritici. Tko je tek izdaleka čuo, da grofica Ledóchowska predaje sad ovdje, sad

ondje, te da je poduzimala putovanja da održi predavanja, mogao je pomisliti, da se ta dama želi samo istaknuti i da traži pohvalu mnoštva. Ali ovakove misli nestadoše, tek što bi Mariju Tereziju ugledao.

Svako je predavanje skupo plaćala patnjama i fizičkim naporima, o kojima zdrava čeljad nema ni pojma. Neprekidni rad nije joj dao gotovo ni časka, da sprema predavanje. Predmet, o kojemu je kanila govoriti, nalazila je više u razmatranju pred Bogom nego li u proučavanju; ali težila je za tim, da se brižno pripravi. Nije li za to našla ni malo vremena, to bi zabilježila po koju misao, deset, petnaest riječi, iz kojih će svojim slušateljima razviti svu silu misli.

Gdjekad bi pravila kratke bilješke, dok je predavao drugi koji govornik, da nadoveže na nabačenu misao i dalje ju razvije.

Prije svakoga predavanja morala se brinuti i za samu priredbu: razašiljati pozive, oglasiti predavanje u novinama, zamoliti, da se oglasi sa propovijedaonice ili župskim listovima, posjećivati neke ličnosti i t. d. Nalazila je, istina, osoba, koje su joj drage volje išle na ruku, no svi, koji su vični predavanjima socijalnim ili u svrhu propagande, znadu, kako je teško, da, gotovo nemoguće pouzdati se u druge. Sve moraš ravnati sam; k svemu prigledavati, sve toč-

no nadzirati, na sve misliti, inače sve izađe loše ili bar manje dobro.

Marija Terezija pričala je u šali, a bilo je to i štampano u jednom kalendaru, kako je nekom zgodom poslala u neki grad sve oglase, da osigura dvoranu, svijetlo, reklamu i — da se pobrinu za sastanak s predavanjem. Kad je stigla tamo, našla je sve zamote netaknute, u istom papiru, kako ih je dala otpremiti, a pripremi ni traga ni glasa! Tako se morala sama dati na posao od prvoga početka do kraja: ovršiti pripravne radnje, svladati predrasude i nepovoljno raspoloženje, bezbroj briga uzeti na se, da osigura dvoranu, svijetlo, reklamu i — slušaoce.

Nije ona samo ovom zgodom morala s mukom sabirati slušatelje, koji su željeli nešto čuti o misijama. Nije dovoljno bilo da govori nekolicini. Ako je htjela doći do izdašne pomoći misijama, morala je mnogima govoriti o njima, mnoge oduševiti; a te mnoge trebalo je naći!

No kad bi se pojavila pred slušateljima, srca su već bila napola predobivena. Poređivali su je sa svijećom, nesamo simbolski nego u pravom smislu riječi. Bila je tako fina i nježna, tako tanka i slabašna, te je svatko videći je bio uvjeren, da bi zacijelo ostala doma, pozvala liječničku pomoć i njegovala se, da uzdrži svoje tako krhko zdravlje, kad bi joj u radu bila po-

ticalom ikakva sebičnost. Bilo je očito, da Marija Terezija predaje javno samo zato, jer je stekla iskustvo, da su ta predavanja izvanredno korisna za upoznavanje njezine ustanove. Nerijetko bi ta predavanja urodila svećeničkim zvanjima za misije ili bi predobila unutarnjih članica Družbi sv. Petra Klavera, a isto tako i velikih i ustrajnih prijatelja afričkim misijama.

Da potkrijepimo svoju tvrdnju, navest ćemo nekoliko primjera: Poglavar jedne misijske kuće uvjerava, da je prvu pobudu za misijsko zvanje osjetio, kad je slušao groficu Ledóchowsku predavati gospođama u Meranu. On, tada mlad učenik, i jedan njegov drug imali su zadaću, da gospođama dijele tiskanice, koje je grofica Ledóchowska donijela, pa su se stoga zadržavali kod ulaza dvorane. Odanle su slušali predavanje, što je njemu ostalo nezaboravno, te ima — iza Boga — da predavanju zahvali sretan svoj misionarski život. Razni članovi vjerske Družbe sv. Petra Klavera zamolili su, da budu primljeni u Družbu, pošto su slušali gospođu groficu ili ju makar i samo vidjeli.

Izvanredno su djelovali i spisi Marije Terezije, osobito djelce »Zvanje pomoćne misionarke za Afriku.«

Što se tiče prijatelja i dobrotvorâ misija, predavanja su Marije Terezije donijela gdjekad

upravo čudesne plodove. Nije se rijetko dešavalo, da su neki ljudi nakon njezina govora dali za misije hiljade i to bogati i siromašni. Jednom joj je nakon predavanja neki radnik donio — priča ona sama — svu svoju prištednju za misije, a da nije ni spomenuo svoga imena!

Gdjekad su htjeli socijalisti da joj zapriječe predavanje ili su došli s namjerom, da se narugaju njoj i njezinom pothvatu. No nije dolazilo ni do jednoga ni do drugoga. Do prvoga ne, jer Marija Terezija nije poznavala straha, pa bi i nakon velike buke, koju bi protivnici podigli, s najvećim mirom nastavila govor. Drugo se nije događalo, jer se nitko ne bi mogao oteti dubokom počitanju prama njoj, tek što bi progovorila svojim mirnim glasom, svojim uvjerljivim načinom i onim plamenim zanosom sv. Pavla. Sve je mramorkom šutjelo i ona bi razvijala svoje misli kao kakav profesor u tihoj sabranosti dvorane.

Ovaj njezin uvjerljivi način i beskrajna njezina ljubav k predmetu slave Božje i spasenja dušâ toliko su puta obratili više nazočnih. I ne samo to. Pošto bi se sami obratili — poput Samarićanke iz Evanđelja — uzeli bi sebi za zadaću da rade i sami dalje te da predobiju nove sljedbenike.

Često se znalo dogoditi, da je općinstvo ostalo hladno pri razlaganju kojega govornika,

koji je predavao prije Marije Terezije o istom predmetu, ali se zanijelo izatoga njezinim riječima. Tome se ne treba čuditi; jer kad koji govornik svoj predmet obrađuje samo akademskim načinom, moći će se svidjeti, ali ne će slušalaca oduševiti za istinu, o kojoj govori. No kad netko govori o nečemu, što mu je prešlo u krv, ako to sačinjava srž njegova života, tada njegov zanos zahvaća slušatelje.

Jednom u Rimu predavaše ona iza nekoga govornika i oduševi sve nazočne. Tad joj reče neki nadbiskup, vrhovni nadstojnik jedne misijske kongregacije, kad je pokleknula moleći da ju blagoslovi: — »Vi zapravo ne biste ništa drugo imali činiti, već putovati od mjesta do mjesta i upoznavati svijet sa svojom ustanovom.« Tako je Marija Terezija djelovala kao govornica.

III.

Marija Terezija je posve svrhunaravski shvaćala svijet, pa je sasvim naravno, da je visoko cijenila duhovne vrednote: zasluge dobrih djelâ, oproste i slično. Već u početku, kad je utemeljila Družbu sv. Petra Klavera, nastojala je, da članovima osigura velike oproste.

U »Jeki iz Afrike« od kolovoza 1894. javlja, da prama dekretu generala reda, prečasnoga

Alojzija Parmanskoga (od 3. VI. 1894). Družba sv. Petra Klavera učestvuje u svim molitvamâ, svetim Misama, pokorničkim vježbama i t. d. čitavoga reda sv. Franje Asiskoga.

Isti mjesec izdala je vrhovna glavarica franjevaka, Marijinih misionarki ispravu, kojom se svima, koji pripadaju Družbi sada, i svima, koji će joj ikad pripadati, daje dio u svim zaslugama članova njezine Kongregacije.

Na dan 20. rujna iste godine izdao je vrhovni glavar Bijelih Otaca ovu važnu diplomu: »Puni zahvalnosti i udivljenja prama Družbi sv. Petra Klavera, koja hoće da pomogne svim afričkim misijama i želi da svim sredstvima pridonese k oslobođenju robova, misionari Afrike (Bijeli Oci) smatraju se sretnima, da sve članove rečene Družbe učine dionicima svih svojih svetih žrtava, molitava, patnja i drugih dobrih djela!

Istu milost iskazao je Družbi i generalni glavar Otaca Svetoga Duha.

Peti po redu predade isto Družbi također god. 1894. vrhovni zastupnik kaferske misije u Marianhillu.

Osobito bogat izvor milosti otvori se unutarnjim i vanjskim članovima Družbe sv. Petra Klavera tim, što je Njegova Svetost Papa Benedikt XV. odredio za jedne audiencije, dane Mariji Tereziji, da članovi Družbe sv. Petra

Klavera, ma da i nisu pripadnici Trećega Reda, mogu dobivati sve oproste, koje dobivaju članovi Trećega Reda sv. Franje Asiskoga; isto tako i generalnu apsoluciju i papinski blagoslov.

Otac Loonus od Bijelih Otaca već je god. 1894. za svoga posjeta u Salzburgu čitao svaki mjesec jednu sv. Misu za Družbu, a god. 1895. obećao je Msgr. Roveggio, apostolski vikar Središnje Afrike, da će prvoga dana svakoga mjeseca prikazati sv. Žrtvu na Družbinu nakanu. Ovaj je primjer slijedilo sve više misionarâ tako, da misijski biskupi i misionari čitaju svake godine do pet stotina sv. Misâ na nakanu članova Družbe i pretplatnika »Jeke«, da ne spominjemo one, o kojima se u javnosti ne govori, a prikazuju ih misionari iz zahvalnosti prama dobrotvorima.

Iz bogate riznice milosti svete Crkve crpla je Marija Terezija još; isprosila je razne duhovne koristi za svoju Družbu. Papinski dekret, također iz god. 1894., nabraja ih već pet, kojima je kasnijih godina pridošao cijeli niz novih. Zadnji je bio veliki oprost, podijeljen članovima afričke štampe.

Svaki novi oprost dala je Marija Terezija na znanje čitateljima »Jeke« te ih poticala, da se posluže njime. Još je i danas pridržan obi-

čaj, da se ukratko čitatelje potsjeća na oprost, koji se može zadobiti u tom mjesecu.

Pobožnost Marije Terezije u svakom poglegledu sređena, obuhvatala je dašto najprije nju samu, ali ju je i silila, da privede Gospodinu nesamo pogane, već da i vjerne kršćane pobudi na još veću gorljivost u vjeri.

IV.

Ljubav k misijama učinila je Mariju Tereziju spisateljicom, urednicom i govornicom. Ona je revnovala samo za misijsko djelo, i tu se očituje njezina zadaća misijske revniteljice.

Njezina je neumorna djelatnost očito morala da istječe iz neiscrpiva vrela, koje je sâmo opet primalo neprestanu hranu i tako njoj podavalo krepčinu, da ostane stalna i jaka u svim prilikama.

Ovaj izvor jakosti ima se tražiti u sjedinjenju Marije Terezije s Bogom. Ljubila je Gospodina Boga nadasve, ma da i nije mnogo govorila o svetosti. Stoga je i članicama svoje Družbe propisala kao najvišu dužnost »ljubiti Boga iznad svega radi Njega sama, a od ljubavi prama Njemu ljubiti i najzapuštenije duše crnaca te ih dovoditi k najvišem izvoru Ljubavi.«

Samo ljubav, najmoćnija snaga, što pokreće ljudsku volju, ljubav prama najvišemu neograničenom Biću, koje ograničenom stvoru neprestano daje nove povode i pobude za ljubav, samo ta ljubav može ljudsko srce osposobiti za nesebično, neprekidno i stalno djelovanje kroz čitav život.

Naglasili smo već pišući o mladenačkom životu Marije Terezije, da onda još nije osjećala zvanja za ascetski život. Naprotiv, sanjala je o veličini i sreći po načelima svijeta; no brzo je osjetila, da sve, što je uživala i što je mogla uživati, nije moglo ispuniti prazninu njezina srca. Ono, što ju je napokon zadovoljilo, bila je spoznaja Boga, velikoga, neizmjernoga Boga, Onoga, koga je po vjeri upoznala, koga je punom nadom tražila i ljubavlju obuhvatila, komu se sad iz dubine duše klanjala i tako ga ljubila, da ju više ništa nije moglo odijeliti od Njegove ljubavi.

Budući da je u Marije Terezije uz idealna svojstva bilo i praktičnoga smisla, to je nastojala, da i dokaže svoju ljubav prema Bogu. Da Bogu dade dokaze svoje ljubavi, tražila je, što će Mu biti najmilije.

Naučivši iz riječi Duhom Svetim nadahnutih, da je »Njegova radost boraviti kod sinova ljudskih« i da će »ostaviti devedeset i devet ovaca, da potraži jednu, koja je zalutala«, shvati, da će dragomu Bogu najbolje dokazati svo-

ju ljubav, ako Mu prinese ono, što on jedino traži: duše.

Znameniti ljudi njezina doba kao glavar trapista Franjo Pfanner i grkokatolički nadbiskup lavovski nastojali su, da ju predobiju za svoja nastojanja. Tako je opat Franjo želio, da se ona postavi na čelo socijalnom pokretu proti raskošnosti, a nadbiskup je želio, da bi se posvetila Rusima. No Marija Terezija uvidje, da bi se na oba ta polja malo moglo učiniti za slavu Božju i za dobro dušâ. Nije se ona plašila poteškoćâ, koje bi bile skopčane s tim poduzećima — u nje su poteškoće vazda bile sredstvo, da postigne svrhu — no njezin praktični razum, njezina slutnja, da sa svojim od Boga dobivenim darovima ne će moći izvojštiti uspjeha, dostojna Boga, ponukaše ju, da ne prihvati. Onima, koji su ju prekoravali, zašto se posvetila misijskom zvanju mjesto socijalnom radu, odgovarala bi: »Nije na glini, da propisuje majstoru, što će od nje načiniti«. Ona je svoje djelovanje stegnula samo na Afriku ne zato, što bi obraćenje Afrike držala lakšim poslom, nego obraćenja drugih dijelova svijeta ili od prave Crkve otpalih naroda Evrope, nego zato, jer je nakon zreloga razmišljanja i savjetovanja s crkvenim vlastima uvidjela, da dragi Bog baš to zahtijeva od nje.

Videći ovo široko misijsko polje tako slabo obrađeno, osjeti odmah da joj nedostaju sile, ali joj ne pade na um, da ga se prođe, naprotiv, ona stade tražiti i tražiti suradnike. I baš u tom je velika zasluga njezine revnosti, tim je postala najveća misijska revniteljica.

U jednom od svojih mnogobrojnih predavanja »Marijinim kćerima« god. 1916. reče: »Kad bi tko s neba mogao gledati na zemlju i vidjeti prijatelje misija kao sitna svijetla, vidio bi kako su rijetko posijana i daleko jedna od drugih; zato treba nastojati da se umnože.«

Istina, ovo se stanje odonda, hvala Bogu, znatno popravilo, ali se iz ove poredbe vidi da je Marija Terezija potpuno razumjela zadaću, koju je imala vršiti, i da je smatrala svojom svetom dužnošću, da proširi krug prijatelja misijâ.

Ona je mogla to činiti nesebičnije nego same misijske kongregacije, budući da ove, ma i djelovale uvijek na slavu Božju, našavši prijatelje i dobrotvore, nastoje svrnuti njihovu pažnju naravski na svoje misijsko društvo. Marija Terezija protivno, upravila je ovu struju kršćanske dobrotvornosti prama Africi i svim tamošnjim vjerovjesnicima. Družba sv. Petra Klavera nema u Africi nijedne kuće niti će prema volji utemeljiteljice u Africi ikad izravno poduzeti koju misiju, jer bi onda bilo pogibelji da

će više misliti na tu vlastitu misiju, vlastitu kuću, nego na sve druge misijske postaje, dok mora po velikodušnom planu Marije Terezije jednako biti služavkom i pomoćnicom s v i h misija u Africi.

Misijska je djelatnost Marije Terezije dvojaka: u civilizovanim zemljama i u samoj Africi. U civilizovanim zemljama nastojala je probuditi poznavanje misijâ i zanimanje za njih; u Africi je prigrlila sve misije i sve misijske Družbe bez razlike narodnosti. Svaki novi vikarijat i prefektura imade isto pravo na pripomoć kao i svi oni što su već prije utemeljeni; svaka misijska kongregacija — a ima ih više od pedeset u prostranim onim krajevima — obraća se k Družbi utemeljenoj od Marije Terezije i dobiva pomoć bez ikakve pristranosti.

Djelatnost Družbe u civilizovanim zemljama pribavlja sredstva za pripomoć misijskim područjima, a zahvalnost misionara povisuje dobrohotnost civilizovanih naroda i uvećava njihovu spremnost da daruju — zlatni lanac, koji obavija sve dijelove zemlje.

Mogao bi tko prigovoriti, da se Marija Terezija u svomu misijskom djelovanju nije nikad bavila misijskom znanosti, već ostala samo na aktivnom i praktičnom polju. Krivo je mišljenje, da Marija Terezija nije proučavala misijâ

Sveti Otac papa Pio X.

ili da nije podupirala znanstvenih poduzeća misijskih i materijalno i savjetima; doista, ona sama nije nikad pisala znanstvenih raspravä, nije sudjelovala pri rješavanju pitanja, koja se tiču misijske znanosti. No treba uvažiti zvanje, što ga je ona dobila od Boga. Ima znanost, koja se ograničuje na to, da prosvjetljuje razum i da mu bude vođom i svijetlom; ima druga, koja ogrijava srce i nuka volju na rad. Tako ima i jedna ljubav k misijama, koja samo proučava misije, i druga, koja se bori za misije, jer se tim slavi Bog a spasavaju duše bližnjih. Ovu vrstu pobožne znanosti voljela je Marija Terezija više nego prvu. Ako znanost misijska i jest potrebna, ipak će svatko dopustiti, da je način, kojim je Marija Terezija služila misijama, također veoma koristan, a vrlo je primjeren ženskoj ustanovi.

Do svoje blažene smrti mogla je Marija Terezija uz pomoć Božju poslati afričkim misijama vrlo zamašne svote, te bezbroj raznih predmeta za kapelice, škole, gospodarstvo, za bolnice itd. itd. Amo se ne računaju k n j i g e : od god. 1889. do danas preko milijun vjerskih i školskih knjiga u 135 raznih afričkih jezika i narječja.

Svake godine izdavala je izvještaj o djelovanju Družbe te bi ga razaslala biskupima i crkvenim oblastima. Ovi su izvještaji važni hi-

storijski za onoga, koji bi htio omjeriti napredak misijske djelatnosti. O. Streit piše o tom: »Tko uzima u ruke godišnje izvještaje Družbe, pa čita, kako se svake godine dijeli novac i stvari; tko proračuna, kolik je golem posao skopčan s tim sabiranjem, taj će se sa čuđenjem, počitanjem i zahvalnosti zaustaviti pred ovim misijskim apostolatom, što su ga izvršile nježne ženske ruke u svetoj ljubavi za misije i potpunoj predanosti misijskom radu.«

V.

Žarka i apostolska duša Marije Terezije Ledóchowske nije nipošto mislila, da je u Africi zovu »Majkom Afrikanaca.« A bilo je pravo, da je tako zovu, jer je ona s pravim majčinskim srcem davala Africi pomoć u časovima, kad je bilo najpotrebnije. »Vi ste doista jedina naša providnost. Hiljadu puta hvala, vrlo poštovana dobrotvorko, što nam tako brzo pritekoste u pomoć.« Tako je pisao o. Vedrines, predstojnik sjemeništa u Katigondo (Uganda).

A Monsignor Carrara javlja se u studenom god. 1917. iz apostolskog vikarijata Eritrea duboko ganut: »Kakvu izvanrednu ljubav iskazujete mojoj siromašnoj misiji! Doista sam dirnut misleći na velike svote, što ih šaljete od vremena do vremena ovomu potrebnom vinogradu

Gospodnjem, koji bi proživljavao vrlo tužne časove kad ne bi u Vama našao rizničarku Božje Providnosti.«

Marija Terezija Ledóchowska nije samo opskrbljivala misije, već je i misionarima omogućivala, da uzdržavaju svoja djela, podignuta tolikim trudom i znojem. Tomu je dokaz jedno pismo o. Vachereta, što joj ga je upravio iz Abomeya: »Vaš neočekivani dar, koji je došao u najbolji čas, omogućuje mi, da uzdržim sva draga nam poduzeća, koja postoje u Abomey-u i okolici: misijske postaje u pravom smislu riječi, zavode urođenih sestara »Malih služavki siromašnih crnaca«, selo slobode Villers-Ville, gdje živi osam obitelji, kojima će se doskora pridružiti dvije druge, pa dvije škole, dvije pomoćne postaje i t. d.«.

Misionari su se obraćali k Mariji Tereziji puni pouzdanja, da će dobiti pomoći u svim potrebama, jer su upoznali, da svojim molbama kucaju na srce, koje ne će, da dušama uzmanjka išta; na dušu, »koja je proniknuta samo svrhunaravnim karakterom misijskog apostolata«, kako se izrazio Mons. Jarosseau, apostolski vikar zemlje Galas dodajući: »Vi velite kao sv. Pavao Rimljanima: posvećujem se svima: Grcima, barbarima, učenima i neukima. Nema razlike između židova i poganâ, jer je isti Krist

Gospodin sviju. Vi dajete svima i veledušno postajete majka svih afričkih misionarâ«. A u nekom drugom pismu mjeseca travnja 1918. piše on zahvaljujući na primljenoj pripomoći: »Pomoć Vaša sestri Georgini stigla je upravo u času, kad sam joj povjerio tri nove postulantice za novo utemeljeni novicijat domaćih redovnica. Dadne li dobri Bog, te nam ovo poduzeće pođe za rukom, nazvat ćemo ih »Oblatkinje franjevke Presv. Srca Isusova«.

Dizali smo moleći usrdno ruke k nebu, da uzmognemo uzdržati to novo poduzeće, i evo, Božja Providnost odabrala je Vas, da budete potporom ovomu čednom zavodu te da učinite kraj našoj zabrinutosti . . . Kako je u Africi obično stanje bijeda, ovi su dobri ljudi siromašni, pa kada dođu k nama, nadaju se, da se ne ćemo smilovati samo na njihove duše, nego i na njihovu materijalnu nevolju. Odatle za misionara nebrojene svagdanje brige, koje bi mu bile nerješiva pitanja, kad se ne bi nadao darovima evropskih kršćana. O kako su mili Bogu i svake hvale vrijedni veledušni kršćani, koji se brinu za spasenje dušâ i odzivajući se Vašemu pozivu omogućuju Vama, gospođo grofice, da na koristan način pritečete u pomoć našemu afričkom apostolatu! Bez Vas i bez one tihe čete, koja se bori pod plemenitom zastavom sv. Petra Klavera te radi oko duševnoga preporoda crne

rase predobivajući je za Krista, ne bi naše afričke misije mogle preživjeti sadašnju buru«.

Drugi jasni dokaz neograničenoga povjerenja misionarâ u brzu i veledušnu pomoć »Majke crnaca« daje biskup Perlo u pismu, koje dijelom donosimo: »Primoran najvećom bijedom, uzdajući se potpuno u Vašu veliku dobrotu, bio sam smion, da se — tako reći u Vaše ime — zadužim za ništa manje nego za 2000 rupija! Uvjeren sam da Vaše srce, tako meko za bijedu siromašnih Afrikanaca, ne bi moglo odoljeti potresnom pogledu gledajući gdje ovi bijednici umiru od gladi«.

Vlč. o. Keiling primivši za vrijeme užasne skupoće sredstava, koja su mu tako živo trebala za njegove misije, pisao je: »Vaša veledušna milostinja, koju ste nam poslali za vrijeme skupoće, nemalo me je razveselila a i začudila s obzirom na lakoću — da tako reknem — kojom ste u ovim za sve tako teškim vremenima mogli sabrati tu svotu. Hvala, gospođo grofice, srdačna hvala! Novac je stigao baš u dobar čas i velika je pripomoć radnicima u vinogradu Gospodnjem i crnim kršćanima, koji su prošle godine toliko trpjeli od gladi i oskudice svake ruke. Sad ćemo za neko vrijeme moći pomagati naše bijedne, ljuto iskušavane kršćane.

A Monsignor Antomelli iz tripolitanske misije, primivši pomoć u tako teškim časovima

za svoje stado, izjavljuje ovako: »Kad velim, da ne nalazim riječi, da Vam zahvalim, nije to prazna fraza, već pravi izraz mojih osjećaja zahvalnosti za toliku izvanrednu ljubav, koja se u ovim za sve — osobito za misije — tako kritičnim vremenima ne da procijeniti. O kolike potrebe traže da budu podmirene!... No iznad svih se dižu omršavjele ruke siromaha tražeći kruha. Valja ih ljubiti u Kristu. Hvala, hvala za svu olakšicu, kojom ublažujete patnje; hvala u ime tolikih majkâ, tolike djece, koja će slati svoje molitve za Vas i za Družbu, kojom tako dostojno ravnate. Neka blagoslov nebesa obilno rosi na učesnike i upravu Vaše ustanove!«

Koliko je velikoj duši Marije Terezije bilo do osposobljenja dobrih domaćih katehista i kako je u tom pomagala misionare, vidi se iz ovo nekoliko redaka pisma o. Bellani-a časnoj utemeljiteljici: »Od nekoga vremena sva se moja pisma počinju jednako, to jest zahvalom. No kako da činim drugačije, kad Vaša materinska briga (dopustite mi ovaj izraz, koji ni izdaleka ne označuje kako bih želio skrb Vaše Presvijetlosti za naše katehiste) ne može biti uviđavnija ni revnija? Usvajam zato omiljelu Vam rečenicu iz »Jeke« te kličem, a sa mnom i mojih gotovo tri stotine katehista, s najvećim zanosom i najdubljom zahvalnošću: Bog Vas

nagradio za tako korisno, tako potrebno djelo!...« Ako se u sadašnjoj stisci mogu da uzdrže tolika lijepa poduzeća, koja obećavaju velike uspjehe u budućnosti, to imamo zahvaliti, presvijetla gospođo, Vašoj sve to većoj veledušnosti.«

O Porte, oblat Marije Imakulate, piše: »Mnogo zahvaljujem na Vašem daru u ovo vrijeme skupoće. Vi ste doista providnost Afrike i majka Afrikanaca, život naš, naša utjeha, naša nada! Ili kako vele Kaferi: »Mohuonagali oa Roma m' a ʼhona«, — plemenita gospođa iz Rima, naša majka.

Živjela dugo, gospođo grofice! Živjela s tim malenim zavodom, koji će postati velik i učinit će mnogo dobra za Afriku.«

Da čitatelje suviše ne umorimo, zadovoljit ćemo se, da navedemo još samo pismo Monsignora Simona, pismo puno zahvalnosti prama Majci Afrikanaca, kao i pismo što ga je poslao jedan misionar, kad se opraštao od misije Zambezi.

Lyon, 2. prosinca 1904.

Gospođo grofice!

Prije nego se vratim u Afriku neka mi bude dopušteno da Vam još jednom izreknem dužnu zahvalnost na svemu, što ste mi učinili za moga boravka u Evropi. Nedavno sam bio u

Lourdesu, gdje sam na podnožju spilje žarko molio Bezgrešnu Djevicu za Vas i za Vašu Družbu, da Vam isprosi sve milosti i privede mnogo zvanja. — Morao bi čovjek biti slijep, da ne vidi vrsnoću ustanove, što ste ju utemeljili, i nebeski pečat, što ga već nosi; morao bi biti gluh, da ne čuje bezbroj svjedočanstava poštovanja, zahvalnosti i odanosti, što ih Družba sv. Petra Klavera dobiva sa svih strana svijeta. Mnogo sam ponavljao svojim afričkim kršćanima: Mi smo samo posrednici u milosrđu vama iskazanom. U Evropi imate majku, koja živi samo za vas, prosi samo za vas darove, i sve, što danas primate, poslala vam je ona!

Hvala, dakle, gospođo grofice, u ime svih kršćana na svemu, što ste učinili za misije na rijeci Oranje. Molim Presv. Srce neka usliša naše usrdne molitve za zdravlje Vaše Presvijetlosti i za napredak svete Družbe Vaše.«

Vaš u Kristu duboko odani

G. Simon, ap. vikar sa Rijeke Oranje.

Pošto je dugi niz godina vršio misijski apostolat u Africi, pozvaše poglavari velečasnog Oca Hillera, D. I., natrag u Evropu. Oproštajno pismo, što ga je upravio vrhovnoj upraviteljici Družbe sv. Petra Klavera, ne može se čitati bez ganuća i pobude.

»Moj udes je dakle odlučen. Moji su poglavari zaključili, da me zadrže u Evropi, budući da sam prestar, a nisam više ni potpuno zdrav. Najbolje je predati se potpuno volji Božjoj. Opraštam se dakle od misijâ, kamo me je Bog tako čudesno poveo, tolike me godine čuvao i napokon me utješio, da misije ne će izginuti, već da napreduju bolje nego li prije. Neka dakle »Oci Božje Riječi« učine mnogo dobra, neka požanju mnogo bogate utjehe, koje sam se ja morao odreći.

Sve smo gradili na Božanskom Srcu Isusovu i samo Njegovoj moći imamo zahvaliti, da nije uništeno sve, što smo činili. U obećanjima Božanskog Srca sv. Margareti Alakok nema varke: vidio sam čudesne stvari za svoga dugog boravka u Africi. Izašao sam pobjednikom iz hiljadu pogibelji na vodi i kopnu, iz svih progona, svih bolesti, pače otrovanja sam prebolio, sve po zaštiti Božanskog Srca. Njemu stoga hvala i slava! A što se tiče materijalne pomoći, i tu je Presveto Srce našlo izlaza. Utemeljilo je Klaverovu Družbu, dalo je afričkim misijama majku, kojoj se misionar može obratiti u svako doba godine. Nikad mu se ne odgovara: Darovi su već razdijeljeni, treba pričekati do godine! Dobra se majka znade svaki čas pobrinuti za potrebe svoje djece. Ne bih nikad mogao svršiti poduzeća, pače ni podu-

zeti što, kad ne bih znao, da tamo u Evropi biju za nas dobra srca, koja za čitava života svoga posvećuju misijama svoje sile i talente, da svuda pomognu potporama i unapređuju djela misionara.

Hvala Božanskom Srcu u sve vjekove za veličanstveno iznašašće Družbe sv. Petra Klavera! Božanski ju je Spasitelj izmislio i pripravio tolike suradnice, unutarnje i vanjske članove, revnitelje i revniteljice, da izvede svoju namisao. Podijelio Bog svima Vama krunu vječne slave za sve Vaše djelovanje!

Preporučujući se u molitve Vaše i Družbine

Vaš odani sluga u Kristu

P. Ivan Hiller, S. J.

Svršit ćemo ovo poglavlje izvatkom iz članka o Družbi sv. Petra Klavera, što je izašao u »Civilità Cattolica« mjeseca lipnja 1920.

»Prošle zime imali smo sreću slušati u Rimu predavanja dvaju talijanskih misionara iz Afrike. Premda pripadaju raznim redovničkim obiteljima te su se posvetili propovijedanju evanđelja i uljuđivanju narodâ u raznim i vrlo udaljenim krajevima, čuli smo gdje oba jednakom zahvalnošću i blagodarnošću priznaju, da su primili veliku i svakovrsnu pripomoć, osobito za svjetskoga rata, od jedne udruge pobožnih duša, koje su se posvetile naročitim načinom afričkim misijama pod zaštitom sv. Petra Klavera, apostola crnaca, a pod naslovom »Družba sv. Petra Klavera« za afričke misije.

Ovim poslenicama pripisuje kapucinski biskup Mons. Carrara, vikar Eritreje, zaslugu, što je i posljednjih najtežih ratnih godina mogao uzdržati u svome sjemeništu lijepu četu crnaca, uzdanicu svoje drage misije za budućnost. A njima duguje zahvalnost i drugi misionar, o. Beduschi iz Družbe Sinova Presv. Srca, misionar u Središnjoj Africi. On po više puta izjavljuje, da ako su za prošlih tako teških pet godina on i njegova redovnička braća mogli nastaviti skupa i teška poduzeća, naročito ispitivanje novih područja i novo utemeljenih zavoda, kao na pr. kod Šilukâ, onda to imadu zahvaliti brižnoj i ustrajnoj veledušnosti one plemenite gospođe, koja je utemeljiteljica i neumorna upraviteljica ove nove Družbe.

VI.

Ne može se reći za Mariju Tereziju, da je njezina djelatnost za misije ove ili one godine postigla vrhunac pa zatim opet jenjala. Bila je ona uvijek bolešljiva i nije poznavala danâ, u koje bi bila osobito jaka, ali je svaki dan či-

nila za misije ono, što su joj dopuštale sile, bolje reći, više nego su dopuštale!

Koliko se puta dešavalo, kad se osjećala slabijom no obično, da su upravo i poslovi i napori bili veći. Gdjekad je morala pritisnuti ruku na čelo; oči kao da će joj iskočiti od bola, no ona nije mirovala, već je nastavljala s radom. Kad joj svjetovahu, nek poradi boli malko počine, odgovaraše, da u poslu zaboravlja boli, i ne bi počinula nego kad već doista ne bi nikako mogla raditi.

Počevši od god. 1903. prebivala je u Rimu i nije ostavljala prijestolnice kršćanstva, nego da posjeti ostale kuće Družbine, da utemelji nove podružnice i urede, ili da čini propagandu.

Ljeti god. 1914. pođe na svoje običajno putovanje radi inspekcije i propagande. Tada buknu rat i ona morade pet godina proboraviti u Salzburgu. Odanle je polazila samo da drži misijska predavanja u Beču, Pragu, Brnu, Linzu i Grazu. Dvije zime provede u Beču, gdje predavaše svakoga mjeseca revniteljicama Družbe. Kako je dvorana za predavanje bila premalena da primi sve revniteljice najedanput, moraše Marija Terezija predavanje ponoviti za one, koje nisu čule prvoga. Njezin je govor bio tako prosvijetljen, bez patetičnosti — jer joj se takav način govora nije sviđao — tako pun neobičnog žara za slavu Božju, da su je došle

slušati mnoge odlične dame plemstva kao i namještenice i »Marijine kćeri«, koje su živjele u svojim obiteljima a nisu se žacale prevaliti i po više kilometara, da je čuju. Onda je utemeljila i odbor za misije, kome su pripadale znamenite ličnosti iz kneževskih kuća kao i »djeca Marijina« iz radničkih obitelji. U to doba više no ikada ističe se u nje dar, kojim je znala predobivati najbolje sile za misijske ideale.

Tko bar malo pozna svijet i ljude, taj znade, kako je teško naći suradnike, koji će drage volje uzeti na se i takove žrtve, koje nisu strogo propisane Božjom zapovijedi, nego ih tek udahnjuje ljubav prama Bogu i bližnjemu; taj može prosuditi, kako je upravo ovaj dar Božji bio velik u Marije Terezije.

Posve je jasno, da je ona mogla postići tolik uspjeh i naći tolike pomoćnice samo tim, što je ponajprije sama prednjačila primjerom, niklim iz svrhunaravnih, posve nesebičnih pobuda.

Za trajanja svjetskog rata mnogo je trpjela. Nesamo lično; još više je trpjela poradi članica Družbe, koje su također osjećale posljedice strašnoga rata. Trpjela je neizrecivo poradi patnjâ misionarâ te je pojačala svoju djelatnost, da im uzmogne pomoći.

U početku rata i ona je mislila, da će jenjati interes vjernika za misije, a Družba da

ne će moći jednako razvijati dojakošnje svoje djelatnosti. No brzo se uvjerila, da nije tako. Za to doba svačije su se oči obraćale na bojna polja i na krvave događaje, i činilo se, da će misije biti zaboravljene. No srca nisu ohladnjela za misije. Trebalo je samo da netko progovori razboljenomu mnoštvu o onoj drugoj borbi tamo u poganskim zemljama; o borbi, koju vodi svijetlo proti tami. Trebalo je razjasniti, da bi se onim zemaljskim dobrima, što ih dan na dan uništuje rat, moglo činiti neizmjerno mnogo dobra za širenje kraljevstva Božjega među nevjernicima.

I upravo tu je Marija Terezija nalazila naročitu svoju zadaću, kojoj je služila riječju i perom.

Ovoj vjernoj njezinoj postojanosti, ovom neprekidnom žilavom radu i u časovima, gdje su i jači izgubili glavu, mnogo su se divili i afrički i evropski biskupi.

»Što ćete, rat je«, bio je obični odgovor mnogih, koji su tim izgovorom htjeli da prekriju svoj nehaj za misije. Nisu promislili, da prijeti pogibelj počecima kršćanske vjere među narodima, koji su slabi u vjeri, te da će propasti nesamo crkve, sagrađene iz drva ili kamena, nego i čitavo nadobudno tek procvjetalo kršćanstvo. Zato je Marija Terezija razvila svu svoju radnu snagu, a to je tražila i od svojih

suradnica, kako ne bi iznova stradala afrička Crkva. Svoju je nakanu izvela i za vrijeme rata i u poratno vrijeme, te su mnogi misionari uvjeravali, da imadu zahvaliti samo pomoći, koju su primili od grofice Ledóchowske, što su svoje misije mogli spasiti i održati ih čekajući bolja vremena.

Jedna od najvećih neprilika za vrijeme rata bila je ta, da gotovo nije bilo moguće slati novac u Afriku, jer ga ratujuće zemlje nisu htjele propuštati. Čekati dok prođe rat, bila bi ludost, jer baš u ono za misije tako sudbonosno vrijeme trebalo im je pomoći više no ikada. Koliko je Marija Terezija imala brige i hodanja, dok je od ministara i šefova vlada ishodila dopuštenje, da smije poslati u Afriku novac, što su joj ga povjerili dobrotvori! Izvrgavala se kritici; raznim opaskama, nekoj vrsti progonstva sa strane onih, koji su prijekim okom gledali tu ustanovu; no sve to nije moglo oslabiti energiju »jake žene«, koja se vladala poput muža, poput »viteza bez mane i straha«, pa su je nerijetko mnogi nazivali junakinjom.

Ova jakost karaktera i ovo poštenje pokazalo se i u računskim izvještajima što ih je davala o upotrebi novca povjerenoga Družbi. Svake je godine Marija Terezija izdavala štampan izvještaj, kako je novac razdijeljen među afrič-

ke misije. I tu je sve bilo jasno, bez pretjerivanja. U zbrci novčanih vrednota — kod mijenjanja — nailazili se gdjekad bajoslovni brojevi, u kojima se unatoč dugom nizu bezvrijednih ništica ispoljila vrlo neznatna svota. Mariji Tereziji se nije ovakvo što sviđalo; ona je uvijek pa i ovdje htjela čistu istinu. Novac razdijeljen misijama ona je u izvještajima svojih računa označivala po njegovoj pravoj burzovnoj vrijednosti, ne hoteći da se čini kao da je više poslala. Točno je navodila novac primljen za misije i kako ga je razdijelila, pa se javnost mogla sama uvjeriti o primitku i izdatku. I sada se još ovako postupa u Družbi.

Napokon je došao mir. I gle! Oni, koji su svoj nehaj ispričavali ratom, sad su govorili: »Što ćete, poratno je vrijeme« i t. d. Zato je i opet bilo potrebno uprijeti sve sile, da ostane budan interes za veliki taj ideal. Marija Terezija nije mirovala; činilo se, da se pomlađuje; pronalazila je uvijek nova sredstva, nove putove, da priskoči u pomoć misijama.

God. 1919. ostavi Austriju i pođe u Švajcarsku, gdje joj je vrlo prijao dobar zrak i mir, pa se nešto oporavljena povrati u Rim. — No javiše se posljedice silnoga rada i oskudijevanja za vrijeme rata. Ljeti 1921. bila je Marija Terezija vrlo slaba te je iduće zime na molbe sviju pošla u Napulj, da se ondje nešto ojača.

Marija Terezija i četiri mlade Abesinke,

koje su u Rimu stupile u Družbu sv. Petra Klavera, od kojih su tri mlađe umrle još prije duhovne im majke god. 1922.

No i tamo ju je njezina revnost nagonila da radi preko sila, pa se od časa do časa osjećala vrlo slabo.

DEVETI DIO

ZADNJE GODINE MARIJE TEREZIJE. BLAŽENA SMRT.

I.

Nakon izbora Pija XI. vratila se Marija Tezija u Rim. Činilo se, da nije slabija no inače, mogla je više hodati, a njezino djelovanje kao da je bilo puno snage.

Jednom su dvije Školske Sestre zamolile, da ju smiju samo časak vidjeti i preporučiti se u njezine molitve. Budući da je grofica Ledóchowska bila u blizini, bile su joj Sestre predstavljene. Pogled na Mariju Tereziju tako je djelovao na njih, da je jedna od njih pala pred njom na koljena. No nisu samo žene bile pod sličnim utjecajem »svetice«, nego i ličnosti iz kraljevskih kuća, pa i kardinali i biskupi, koji bi se s njom sastali. Jedan provincijal Družbe Isusove, kad ga je zamolila da je blagoslovi, reče, da bi prije on morao u nje zamoliti blagoslov.

U ono vrijeme razmišljala je Marija Terezija više no inače, što bi se imalo činiti poslije njezine smrti. Ma da nitko od njih, koji su je

okruživali, ne htjede da čuje što o tom, napisa ona ipak sve svoje odredbe pobrinuvši se i za duhovno i za vremenito dobro Družbe sv. Petra Klavera.

Često se dešavalo, kad bi koja od njezinih duhovnih kćeri iznenada došla k njoj s kojim poslovnim pitanjem, da bi ju našla zadubljenu u razmatranje o Bogu i Božjim stvarima. Radila je, istina, ali je njezin rad bio sličniji molitvi. Govori, kojima je znala osloviti svoje duhovne kćeri, bivali su sve dublji, a pogled njezin činio se da već gleda vječnost. Tjelesno je sve više propadala. Njezina uvijek oskudna hrana spala je na deset grama; od jednoga jajeta uzimala bi samo polovicu. Težila je zajedno s odijelom samo još 28 kilograma!

Unatoč tome fizičkom propadanju radila je i dalje: pisala je dan na dan mnoga pisma i davala naloge za nova djela. Jedna ju je stvar osobito zaokupljala onih zadnjih mjeseci: poslanica, koju je običavala pisati gotovo svake godine vanjskim članovima i revniteljima Družbe. Ova joj je poslanica imala biti zadnja. U njezinim riječima zrcali se sva njezina duša. Prijateljima Družbe preporučuje još jednom, što joj se čini najvažnije. Više no obično nastoji, da se poslanica štampa te ju sama po više puta ispravlja i poređuje prijevode raznih je-

zika. (Predvidjela je, da će se ova grana djelatnosti Družbe sv. Petra Klavera osobito razviti).

Pošto se u svome pismu osvrnula na prošlost i na neke velike planove za budućnost, nastavlja: »A onda, zamolila bih Vas, da iduće godine surađujete sa mnom na jednoj misijskoj ustanovi, koja je postala najnužnija. Mislim afričku štampu. Kad sam god. 1920. za ovu prijeku potrebu afričkih misija utemeljila posebno djelo, u svome sam pozivu iscrpivo govorila o njegovoj savremenosti. Mogu samo ponoviti i triput podvući ono, što sam onda pisala. Ako katolička Evropa smatra unapređivanje i podupiranje dobre štampe kao jedan od glavnih faktora za njezin moralni i duševni preporod, pa u ovu svrhu osniva udruge, te ako biskupi govore o tom u svojim biskupskim poslanicama: tada budimo uvjereni, da je skrajnje vrijeme, da se podigne štampa i za Afriku kao prijeko potrebni faktor za njezino obraćenje. Ta crnci žeđaju štiva, osobito iza svjetskog rata. Protestanti već poplavljuju Afriku knjigama i novinama u domorodačkim jezicima. Katoličke misije čine sve, što ikako mogu, da se uspješno uzmognu takmiti s protestantima; ali tko će štampati njihove knjige, pisane s tako velikim marom? U nekim krajevima Afrike utemeljene su doduše tiskare, koje već posve

dobro djeluju, no drugdje se ne može iz tehničkih razloga još ni pomišljati na ovakvu ustanovu. Pripominjemo, za to treba novaca, vrlo mnogo novaca. Eto, otkad su misionari saznali za našu naročitu ustanovu afričke štampe, obraćaju se sa svih strana više nego prije na Družbu poradi štampanja svojih rukopisa. Zasada imam ne manje od jedanaest poslanih mi rukopisa, za kojih štampanje bi trebalo okruglo 360.000 lira, u krunama više od 36 milijuna. Odakle to namaknuti? A srce mi krvari, kad moram vratiti kojemu misionaru rukopis, jer predobro znadem, da bi gdjekad jedan takav katekizam dostajao, da se njim čitavo jedno pleme predobije za Krista!

Kako da se tu pomogne? O s o b l j e m i n o v c e m, pisala sam onda. O s o b l j e m t. j. umnožiti broj naših pomoćnih misionarka, da možemo u svojim tiskarama u Rimu i blizu Salzburga štampati više knjiga nego do sada. N o v c e m, da posao, što ga sami ne možemo ovršiti, možemo povjeriti drugim tiskarama. Lani se sakupila za afričku štampu lijepa svota što od darovâ što od zadužbinâ te od članarine. No ta bi se svota morala podvostručiti, da, početverostručiti. Dragi prijatelji! Nastojte da nađete članove i dobrotvore za ustanovu afričke štampe; pa ako se sami još niste za-

članili, učinite to odmah. (Adresa podružnice jest: Zagreb I. p. p. 637.)

Kako su u Švajcarskoj spremali misijski kongres, mislila je Marija Terezija sudjelovati te je vodila pregovore o učestvovanju Družbe na kongresu. U Salzburgu je sama sazvala sastanak aktivnih članova Družbe. Mnogi je sat posvetila predradnjama (raspored, predmeti predavanja, referenti i t. d.), kako bi osigurala što bolji uspjeh.

Međutim joj se zdravlje očito pogoršalo. Njezine sile, već iscrpljene, zatajile su katkad sasvim. Neizrecivo ju je umaralo, što joj se često znalo smučiti.

Svaka nova noć kao da je bila gora od prošle, te se napokon i ova duša, toliko vikla patnjama, počela bojati noći, koje su od nje tražile takav nadčovječni napor. Lijekovi nisu više donosili olakšice, pa se moglo predvidjeti, da se nešto temeljito mijenja u tom organizmu, satrvenom misijskim radom.

II.

Zdravlje grofice Ledóchowske tako se pogoršalo, da je morala odustati od puta na kongres u Švajcarsku. Odredila je zato jednu od duhovnih kćeri, koja će ju zastupati. I sastanak u Salzburgu morali su otkazati (dan odre-

đen za otvorenje — 10. srpanj — imao je biti dan pokopa Marije Terezije). — No njezina okolina tako je bila vična vidjeti ju gdje trpi, te nitko nije vjerovao, da je svršetak tako blizu, premda se iz nekih prilika moglo razabrati, da je njezino stanje vrlo ozbiljno. Ona na pr. ne bi prije običavala uzimati nesamo vina ili drugoga alkoholnog pića, već nije podnosila ni vode. A u zadnjim je tjednima pače i mjesecima uzimala vode i to hladne; liječnik, koji joj je prije neka jela strogo zabranjivao, dopustio je sada sve. Vidjelo se, da više nema nade.

Noći su postajale teže, krize sve češće i bolnije. Na 30. lipnja nastade očito pogoršanje: smalaksalost, spojena s velikom boli. Na to joj predložiše da primi Svetootajstva umirućih. S veseljem prihvati prijedlog. Svetu Pričest su joj i onako donosili svako jutro prije nego je u kućnoj kapelici započela sv. Misa. U petak, 30. lipnja podijeli joj Monsignor Rovella, župnik crkve Svete Marije Velike posljednju pomast.

Župnik opomene bolesnicu, da se posve preda u volju Božju i od Njega primi sve, što joj pošalje, bio život, bila smrt. Marija Terezija sva sretna, što je primila posljednju pomast, na koju se brižno pripravila, nije osjećala ozbiljnosti svoga stanja. Po svom običaju nije htjela, da se o njezinoj bolesti govori ni u kući ni vani

u gradu. Njezinoj se želji s počitanjem udovoljavalo. Sve članice, prisutne u kući naše Gospe Dobroga Savjeta, morale su ići za svojim običajnim poslom; samo noću, jer su te noći bile tako kritične, smjele su dvije po dvije bdjeti u kapelici i moliti.

Kad je primila posljednju pomast, bilo je uz nju samo pet najstarijih članica kuće. Radilo se, trpjelo i čekalo, što će se Gospodinu svidjeti da pošalje!

Zjenica se bolesnice raskolila okomito, a liječnik je tu pojavu tako tumačio, da krv nije više dolazila do desnog oka.

Bolesnica, koja je poradi velike mršavosti neprestano zebla, nije više htjela, da joj stave grijalicu u postelju. Njegovateljica je odatle zaključila, da bolesnica nema više osjećaja u nogama.

Unatoč tim patnjama grofica Ledóchowska je još radila. Jednom je rukom držala oblog na bolesnom oku, drugom nastojala da piše. Pisala je do u predvečerje svoje smrti.

Još je primila posjete nekih svećenika, s kojima se razgovarala o događajima, što su onih dana zanimali Rim; zacijelo nije slutila, da će iza 48 sati njezina blažena smrt biti predmetom razgovora.

Njezine su patnje neprestano bivale sve jače no ipak još 5. srpnja uredi i potpisa razne

spise vrlo važne za Družbu. Moglo se reći, da je njezino životno djelo bilo dovršeno, pa se njezina okolina sve više bojala za dragocjeni taj život.

Budući da je iz tiskare stigao srpanjski broj »Jeke iz Afrike«, jedna joj članica donese primjerak. Marija Terezija uze ga, prelista i reče: »O, draga Jeka!« Oči se prisutne napune suzama — nije bila vična na prenježne izražaje utemeljiteljice — pa je osjetila, da je ovaj pozdrav oproštaj osnivačice i prve urednice vijesnika »crnoga kontinenta«, koji je sada već raširen po čitavom svijetu.

Marija Terezija opazi tihu ovu suzu, no ne reče ništa. Njezina šutnja rekla je sve.

Dođe večer 5. srpnja. Stanje bolesnice postade tako teško, te je dopustila, da bdiju naizmjence u kapelici i da bude prisutan liječnik. Njezina tajnica, koja je nakon njezine smrti imala uzeti sudbinu Družbe u svoje prokušane ruke, bdjela je već petnaestu noć bez počinka uz časnu patnicu. Pošto su prošla 2 sata poslije pônoći i svitao već 6. srpnja, opazi tajnica, da bolesnica gubi porabu sjetila. Poruči po župnika Monsignora Rovellu. Liječnik dadne bolesnici kisika. Probude nato čitavu obitelj, sve članice Družbe, koje se sakupiše u kapelici. Tu izmole na glas litanije Presvetoga Srca. Molilo se i u sobi umiruće, a kako se kroz prozor čula molitva iz kapele, to su se obje molitve sjedinjivale, da isprose dragoj patnici milost Božju. I župnik i drugi prisutni govorili bi od vremena do vremena umirućoj kratke molitvice. Vjerna njezina pomagačica, koja je dvadeset godina uz nju pripadala Družbi, podupirala joj je glavu. Oči Marije Terezije bile su širom otvorene, ali nije više govorila ni inače odavala znaka života.

Kad su mislili, da su zadnji časovi blizu, pozvaše sve pomoćne misionarke iz kapele u samrtnu sobu, koju ove ispuniše pokleknuvši u njoj.

Tada se Monsignor Rovella obrati k Mariji Tereziji veleći, da su sve njezine duhovne kćeri oko nje, i zamoli ju, neka blagoslovi sve afričke misionare, sve dobrotvore i sve svoje kćeri koje ju okružuju kao i one, koje djeluju drugdje. Utemeljiteljica, koja nije više mogla govoriti, dade samo glasom svoju privolu. Nato Monsignor uze raspelce na čislu Marije Terezije te učini znak križa, kao znak blagoslova, što ga podjeljuje uime umiruće. Svi prisutni proplakaše, a i sam svećenik s njima. Taj se svečani čas ureza neizbrisivim slovima u spomen svih koji su mu pribivali.

Ali još kao da je nešto manjkalo. Zar je mogla ova velika revniteljica misija ili recimo radije revniteljica dušâ, ova žarka vatra, koja je plamtjela od ljubavi prama Bogu i dušama, zar

je mogla tako tiho ugasnuti, a da ne dade još kakve pobude, da ne završi svoj život pun žrtava, činom, koji će odobriti sve, što joj je u životu bilo najdraže? Ne, to nije smjelo da bude.

Marija Terezija nije već mogla govoriti; nije više mogla davati uputâ. I ruke, koje su neumorno radile u službi Boga i dušâ, ukočile su se, te se više nisu ni zašto dale upotrebiti osim da stišću krunicu. No u ovoj tjelesnoj nepomičnosti htjede dragi Bog dati još jedan znak najvećega svoga priznanja.

Glava Marije Terezije počivala je na jastucima; ležala je ravno na postelji, licem okrenutim prema gore. Najedanput joj zasja obraz; nebeski posmijeh zatitra joj na usnama. Izraz neiskazane radosti i blaženstva zajedno s presretnim udivljenjem preobrazi sve crte njezina lica. Blaženi se taj smiješak ponovi po više puta pa su ga mogli opaziti svi prisutni. To je bilo posljednje, ali najjače bodrenje na dobro, što ga je dragi Bog dao Mariji Tereziji za zemaljskoga joj života. Jest, slava Božja i spasenje dušâ bila joj je težnja, pa ako i ne dolikuje nama smrtnicima da istražujemo, što je dobri Bog u taj posljednji čas zemaljskoga joj života dao Mariji Tereziji da gleda, ipak smijemo naslućivati, da je pogled na Boga i na duše spasene Njegovom milosti i njezinom suradnjom u onaj

uzvišeni čas izazvao blaženstvo Marije Terezije te nebeskim posmijehom rasvijetlilo njezino lice.

»Ne znam, da li je prevelika smjelost, ali ja se ne bojim smrti«, rekla je nekoliko dana prije toga tajnici. Sad je dobri Bog dokazao njoj i njezinima, da to nije bila preuzetnost, nego plod onoga pravoga i usrdnoga sjedinjenja s Bogom, po kojem je imala pred očima kao jedinu svoju životnu zadaću, kao svrhu svakoga pojedinoga čina, svakoga nastojanja, samo: »najbožanstvenije od svega« suradnju s Bogom u spasavanju neumrlih dušâ.

III.

Nakon ovoga ponavljanog posmijeha sreće i blaženstva usta se Marije Terezije složiše, disanje postade slabije, a u 5 sati i 25 časova ustanovi liječnik, da je preminula.

Monsignor Rovella progovori nekoliko riječi prisutnima napominjući, da su izgubili majku na zemlji, ali su dobili zagovornicu na nebu. Suznih očiju oprosti se nato rekavši: »O kako je krasna u očima Božjim smrt njegovih svetih!« Nakon neko dvadeset časova stiže brat pokojničin, preč. o. Vladimir Ledóchowski, general Isusovaca, koga telefonski obavijestiše. On se pomoli kraj smrtnih ostataka svoje sestre,

zatim čitaše sv. Misu za ispokoj njezine duše i podijeli sv. Pričest svima ukućanima. Pratio ga je njeogv tajnik o. Stanislav Siemieński D. I., koji sada kao misionar boravi u Africi.

Tijelo pokojnice obukoše u nošnju Družbe, simbolom službe afričkih misija, kojima je Marija Terezija — po primjeru sv. Petra Klavera — bila vjerna službenica.

Mirisno cvijeće i zelenilo zastiralo je mrtvo tijelo, a njezine duhovne kćeri, dvije po dvije naizmjence, klečale su do podnožja moleći u sobi »Majke afričkih misijâ« i utemeljiteljice Družbe sv. Petra Klavera.

Na zidu je uz postelju visjela malena slika presvetoga Srca Isusova, što ga je ona toliko poštivala za života, i slika Majke Božje Čenstohovske, draga joj uspomena na ljubav, koju je njezin otac gojio prama Gospi; čelo glave nalazila se na zidu fotografija groblja Naše Gospe od Providnosti (Marija Sorg) s grobovima nutarnjih članica Družbe.

Još je uz postelju obješen kalendar, u koji je Marija Terezija bilježila poduzeća, što ih je zamišljala, pa kutija iz kartona, u koju je iza obavljena posla odlagala olovku i papir, i njezina džepna ura i raspelo.

Navinutu si uru jasno čuo, gdje još ide; opominjala je članice na ono vrijeme, kad su čekajući na posao, koji će im utemeljiteljica od-

**Prečasni Otac Vladimir Ledóchowski,
General Družbe Isusove; brat Marije Terezije.**

rediti, stajale u istoj sobi, dok se sa stola glasilo tik-tak sata.

I posudica s blagoslovljenom vodom bila je tu, jer je Marija Terezija rado i često njom škropila za duše u čistilištu, vrlo je cijeneći kao uostalom sve, što daje Crkva svojim vjernicima.

IV.

Činilo se, da nije istina, pa ipak je na žalost bilo tako: utemeljiteljica je prestala živjeti ostavivši svoju ustanovu.

Vijest o njezinoj smrti raširi se poput munje Evropom i Afrikom. Po svoj prilici su neki misijski prokuratori, koji su stanovali u Rimu, brzojavili svojim vikarima i prefektima o smrti grofice Ledóchowske, jer su odmah prvih dana dolazile brzojavne sažalnice afričkih biskupa. Marija Terezija je vrlo mudro uradila, kad je naložila, da se izvan kuće ne govori o njezinoj bolesti, jer ni ona sama, ni one, koje su oko nje bdjele, molile i radile, ne bi posljednjih dana imale ni časa mira. Ovako je mogla trpjeti u miru i sabranosti vršeći do zadnjega dana dužnosti, koje su joj bile na srcu, pa na samrtnom času reći s mirom i veseljem: »Svršeno je!« Sad, pošto je blaženo preminula, nisu je više smetali opći iskazi štovanja i počitanja.

U istoj dvorani prizemlja, gdje je toliko puta predavala o misijama, podigoše čedan odar, dosta nizak, da ga mogu poškropiti svetom vodom, koji dođu da joj iskažu posljednju počast.

Duhovne kćeri duboko štovane majke položile su ju u priprost lijes od cinka i odnijele u dvoranu. Teret, kako smo prije spomenuli, nije doista bio težak.

Odmah su stali dolaziti pohodi, premda sa strane Družbe nije mnogo učinjeno, da se raširi vijest o smrti grofice Ledóchowske. Misionari, koji su boravili u Rimu, razni redovnici brojnih redova, zastupnici mnogih misijskih društava rimskih, neki biskupi i nadbiskupi kao i kardinali Frühwirt i Marini, došli su da iskažu svoje poštovanje i dugo su ostali uz mrtvo tijelo.

Mnogi svećenici molili su drugi dan, da smiju čitati sv. Misu u kućnoj kapeli, ili kraj mrtvoga tijela, pa su zatražili dopuštenje u crkvene oblasti, da se u samoj dvorani može prinositi sv. Žrtva. Od rana su se jutra redale sv. Mise svećenika, koji su hrlili onamo, pa je ganutljivo bilo gledati, kako se često predragocjena Krv božanskoga Spasitelja žrtvuje nebeskom Ocu u blizini one, koja je željela, da svakom kapi ove skupocjene Krvi poškropi duše crne Afrike — otkupljene a i one, koje ne znaju za otkupljenje.

Onih dana t. j. 6., 7., 8. i 9. srpnja digla se temperatura u Rimu na 33 stupnja i više. Činilo se, da sve pogiba od vrućine, no u mrtvačkoj sobi Marije Terezije sve je odisalo mirom i pokojem. U četiri kuta dvorane bili su postavljeni bambusi doneseni iz vrta, te drage joj biljke, kojih ona, ljubiteljica prirode nije nikada promatrala, samo da ni časka ne ustegne misijskom radu. Lijes je bio okružen svježim cvijećem i zelenilom, a do nogu mrtvoga tijela stajala je cvatuća juka (upravo onih dana procvala u via Nomentana, u vrtu druge Družbine kuće, koju je utemeljiteljica nabavila, jer su prostorije kuće u via dell Olmata postale pretijesne za proširene radionice Družbe).

Marija Terezija počivala je na svom odru omršavjela do kraja, sama kost i koža. U prekriženim rukama, ovijenim krunicom, držala je svoje raspelo.

Urednik Grossi-Gondi, koji ju je tako vidio, a poznavao je njezin život i zasluge, napisa u »Osservatore Romano (br. 164., srpanj 1922.) kratak no karakterističan njezin životopis. Gotovo sve rimske novine, ma kojega smjera bile, donesoše o njoj članke, isto tako i listovi švajcarski, franceski, engleski, njemački, austrijski i poljski; od tih bi se nekrologa mogla složiti cijela knjiga. Neki upozoriše na dva stogodišnja jubileja, što su se slavila te godine:

na tristotu obljetnicu utemeljenja »Sv. Zbora za širenje vjere«, te stote obljetnice utemeljenja »Društva za širenje vjere«, i rekoše: kad se opet budu slavili jubileji, slavit će se i treći: stota obljetnica smrti Marije Terezije Ledóchowske.

Brzojavi i sažalnice bili su puni takovih pohvala utemeljiteljici, da su nadmašile sve, što je o njoj bilo rečeno za njezina života.

Velikaši, koji su posjetili mrtvo tijelo Marije Terezije, dugo se zadržaše uza nju promatrajući je s ganućem. Monsignor, koji je došao kao delegat vikarijata začudi se, što unatoč ljetnoj vrućini nema ni traga kakvu vonju ni kakva znaka raspadanja. »Da, čudna stvar«, reče pomoćna misionarka, koja ga je pratila. »Ne«, popravi monsignor, »to je izvanredna stvar.«

Duhovne kćeri pokojničine mislile su s bolju, da se približuje dan i čas, kad će iz kuće odnijeti drago tijelo, zato su dan i noć, dvije po dvije boravile uz nju moleći se i kao da nisu osjećale ni vrućine ni umora. Neki su posjetioci tako plakali videći mrtvu Mariju Tereziju, da su ih morale tješiti same duhovne kćeri pokojničine. Samo onaj, koji je bio tako srećan, da je mogao posjetiti te mrtve ostatke, može razumijeti ganuće, koje su svi osjećali gledajući ih.

Može se bez pretjerivanja reći, da je rijetko koje mrtvo tijelo — osim najvećih asceta —

bilo tako istrošeno, tako posve bez puti, kao što je bilo tijelo Marije Terezije. Ma da se već godinama činilo, da grofica Ledóchowska ne može biti mršavija, moglo se ipak zadnjih tjedana opaziti, da propada od dana u dan. Sve je više nestajalo tankoga mišičja, što je pokrivalo kosti; koža je postajala sve prozirnija, tako da su se mogle vidjeti žile. Sad poslije smrti nestalo je svakoga izraza boli: spokojno i vedro počivalo je mrtvo tijelo. Oči uvijek tako pune života i energije, nisu htjele da se sasvim sklope unatoč svemu nastojanju. Ove ozbiljne poluotvorene oči kao da su htjele reći, da utemeljiteljica ne kani posve zapustiti svoje životno djelo, nego da će bdjeti nad njim i da će i dalje činiti ono, što je bilo čežnjom života njezina i što ju je svu obuzimalo: da će surađivati u širenju slave Božje i spasavanja dušâ.

Mnogi svećenici i biskupi, među njima i prije spomenuti kardinali, izjaviše svoje mišljenje, da će ona, koja je sad ostavila zemlju, biti jednoga dana podignuta na čast oltara.

Marija Terezija pošla je u vječnu domovinu u četvrtak (6. srpnja). Ona je osobito častila Presvetu Euharistiju te je unatoč velikoj svojoj slabosti znala provoditi sate i sate na koljenima pred Svetotajstvenim Isusom. Imala je dakle sreću, da je preminula na dan ustanovljenja presvetog Oltarskog Otajstva.

Upravo u osmini svetkovine svetih apostola Petra i Pavla odijelila se njezina apostolska duša od tijela. Napokon bilo je u mjesecu srpnju, mjesecu posvećenu dragocjenoj Krvi Isusovoj, koju ona nije samo uvijek častila, nego koju je željela vidjeti čašćenu i plodonosnu i kod pogana, budući da su i oni kao i kršćani otkupljeni ovom božanskom cijenom.

V.

Još ujutro 10. srpnja služile su se svete Mise u kapelici sv. Petra Klavera u via dell' Olmata i u dvorani, gdje je mrtvo tijelo ležalo na odru. Onda je došao najtužniji čas, kad se morao zatvoriti lijes i prenijeti u crkvu sv. Vita, gdje se drže mrtvački obredi za župljane župe sv. Marije Velike.

Crkva je bila dupkom puna. Usred crkve nalazio se katafalk okružen voštanicama. Naokolo su postavili klupe za svećenstvo i za svjetovne odličnike. Tu se nađoše: prečasni delegat vikarijata monsignor Mingoli, predstavnici gotovo svih misijskih redova i izvanredno velik broj generalnih misijskih prokuratora. U koru su opazili brata pokojnice, prečasnoga generala Isusovaca o. Vladimira Ledóchowskoga, engleskoga poslanika kod sv. Stolice, grofa Salisa, ro-

đaka pokojničina, poslanika Poljske, Nikaragua i drugih.

Jedna od najljepših Misa zadušnica, što se pjevala u Rimu, pjevana je ovom zgodom. Općinstvo, sabrano u pobožnoj molitvi, pokazivalo je osobito ganuće. Nije to bio pogreb kao toliki drugi. Ljudi su plakali i molili, bili su zadivljeni i ganuti. Pjevala se zadušnica, ali se i u njoj osjećalo nešto slavodobitno. Ova duša, koja se vraćala k Bogu, nije izdaleka dolazila k svome Stvoritelju; ona je Njega tražila svakoga časa svoga života. Stoga su se svi nadali, da je već postigla ono blaženstvo, koje se jedino nalazi u Bogu. Ipak su se na nuzgrednim oltarima čitale svete Mise, jer je Družba dužna odvesti zahvalnosti pokojnici i htjela je učiniti sve, što bi moglo utješiti dušu one, koja je sav svoj život posvetila za dobro drugih.

Nakon sv. Mise vjernici ostavljahu polagano crkvu, a najbliži se poređaše u žalosnu povorku, koja pođe na Campo Santo, groblje blizu Vatikana.*

Najprije kretahu mrtvačka kola s dragom pokojnicom. Za lijesom stupaše prva drugarica

* God. 1905. umrla je u Rimu jedna od pomoćnih misionarki. Za nju je načinjen grob na Campo Santo u blizini crkve sv. Petra. Blizina najveće bazilike svijeta, gdje su pohranjene moći prvaka apostolskoga privlačila je Mariju Tereziju, pa je željela da bude sahranjena na tom groblju.

Marije Terezije a kraj nje ona, koja je imala da naslijedi pokojnu u njezinoj dužnosti vrhovne upraviteljice, grofica Marija Falkenhayn.** Zatim su išle druge tada u Rimu prisutne pomoćne misionarke sve s gorućim svijećama u ruci.

Iza toga je kretalo nekoliko kočija, u kojima su se vozili prečasni general Isusovaca, poljski poslanik te neki svećenici, koji su htjeli pratiti mrtvo tijelo. Stigavši na Campo Santo podijeli pokojnici njezin brat zadnji blagoslov, i lijes bi spušten u zemlju.

Tužna li časa, gdje zemaljski život nalazi svoj odlučni svršetak — čovjeka nestane sa zemlje, a tijelo se vrati u prah od kojega je i uzeto. Za tjelesno oko tu prestaje sve; duša duboko ganuta izgovara uvjerenija nego ikada prije: »De profundis clamavi ad te, Domine! — Iz dubine vapijem k tebi, Gospodine! — Pokoj vječni daruj joj, Gospodine . . .«

I uz otvoreni grob Marije Terezije ovršeni su običajni obredi i molitve; ali valjda nikoga nije bilo, koji bi mislio, da ova duša još boravi u plamenu čistilišta.

** Grofica Marija Falkenhayn, kćerka grofa Franje Falkenhayna, o kojemu smo govorili u početku, bila je dugi niz godina jedna između tajnica Marije Terezije, te je živjela uz nju u Rimu. Stric njezin bio je poslanik kod Svete Stolice.

Štoviše, svi su se sjećali herojske njezine kreposti, primjera, što im ga je ostavila, te su se nadali njezinim zagovorom zadobiti milost, da uzmognu živjeti po njezinu primjeru.

Jednom je kardinal Piffl rekao o Mariji Tereziji, da je pojava, kakva se rađa tek jedanput u stoljeću. I doista će ona živjeti u uspomeni sviju, koji su je poznavali, kao jedna od najvećih pojava svoga vremena. Ova gorljiva duša, koja je već u svojoj 13. godini, kad je još sanjala o svjetskoj veličini, s čežnjom uskliknula: »O kad bih i ja mogla pribaviti ljudstvu sretnih časova!« postigla je svrhu svoje žarke čežnje. Našla je sredstva i putove, da čini dobro, i ni časka nije nikada sustala na slavnom svome putu. Da, slavnom, jer je ustrajala s nadčovječnom snagom, izvojštila sebi krunu »pa stajalo što mu drago« (njezino geslo) i u najtežim životnim prilikama.

To sigurno nije od vlastite snage. Upravo u životu Marije Terezije jasno se očitovalo, koliko može milost Božja osposobiti čovjeka, prepusti li se njezinu utjecaju. Snaga Marije Terezije sastojala se u tom, što se sasvim predala Svevišnjemu.«

»Ufao sam se u Gospodina, ne ću biti postiđen nikada.« Ova je rečenica dugo stajala nad pisaćim stolom Marije Terezije, a danas još resi zidove jedne od kuća Naše Gospe od

Providnosti te glasno svjedoči nepokolebljivu vjeru utemeljiteljice i kaže, gdje je bio izvor svih njezinih poduzeća.

Život Marije Terezije ne traži hvale; hvali se sam sobom. Pogledamo li duhom ustanovu sv. Petra Klavera, koje se propisi drže strogima, a članice se ipak osjećaju svom dušom sretne; promotrimo li siromaštvo u kućama i odijelu, da se prištedi svaka para i da se pošalje oskudnim misionarima i misionarkama; uočimo li podružnice podignute u trima dijelovima svijeta, upravljane nutarnjim i vanjskim članicama, kojima i siromasi s velikim pouzdanjem prinose svoj obol, uvjereni, da će ih, što brže poslati u one misije, u kojima je najveća bijeda; bacimo li pogled na tiskare, gdje se uz trošak, da ne možeš manji, slažu i štampaju na afričkim jezicima vjerske knjige; pohodimo li razne odbore, koji u raznim zemljama rade s veseljem, da misijama namaknu sredstva, da ih opskrbe odijelom, crkvenim posuđem, pače i motornim kotačima; saznamo li, što misionari i novokršteni vele o Klaverovoj Družbi; ispitamo li razdiobu primljenih darova među sve misionare, koji djeluju u Africi bez razlike narodnosti ili reda: ukratko, proučimo li sav organizam, koji nam se prikazuje svež i u svakom pogledu podoban za razvitak, jer mu teče u žilama zdrava krv, jer u njemu vlada

stega, koja se temelji na vjeri i požrtvovnosti: bit ćemo uvjereni, da je ova knjiga o Mariji Tereziji rekla malo, da, odveć malo.

VI.

Blaženi stanovnici neba — znamo to dobro — nisu besposleni. Svaki nam dan donosi nove dokaze, da oni, koji su do jučer još bili naša braća, naši drugovi, naši sugrađani, danas su već naši »anđeli čuvari«, naši zaštitnici, kojih se djelovanje gdjekad očituje na tako neobičan način, da to zovemo — čudom.

Čudesno je djelovanje Marije Terezije u čitavoj organizaciji, koju je utemeljila i koju je ustalila. Za njezina života govorili su mnogi, da će Družba trajati sve do smrti Marije Terezije, ali će se onda raspasti, jer da nema temelja i životne srži. Potkraj njezina života ovo se mnijenje čulo sve češće; no svi koji su to izjavljivali, zaboravljali su na to da je bila volja Božja da je ta Družba utemeljena.

Družba nije nastala samo iz uporne ljudske volje. Ne, baš naprotiv, slaba ljudska volja morala se sve više podvrgnuti jasnom zahtjevu Božje volje, koja je od Marije Terezije tražila, da utemelji Družbu. Nije se dakle ovo utemeljenje, ova organizacija razvijala voljom jedne ili više osoba. Ne. Marija Terezija išla je

na svome putu po tragu Božje volje. Služila se dašto ljudskim sredstvima, tražila je i savjeta, gdje je trebalo, ali kad se činilo, da sve prilike upiru prstom u određeni od Gospodina put, pošla je Marija Terezija njime, pa stajalo je što mu drago, te je i drugima naredila da pođu tuda. Ono što asceza naziva »ravnodušnošću«, riječ, kojom označuje smrt sebeljublja i vlastite volje, da u svemu i uvijek prigrliš htijenje Božje, kao da se savršeno nalazilo u ovoj ženi, koja je sama radinost, sama gorljivost.

Stoga nije samo ona držala Družbu sv. Petra Klavera za Božje djelo, nego su to držali i svi, koji su iz najbliže blizine gledali, gdje nastaje i razvija se ta ustanova. Ti su bili uvjereni, da će ona preživjeti svoju utemeljiteljicu. Među ovima se ističu osobito biskupi Afrike, od kojih je pisao jedan: »Ljudi prolaze, no djela ostaju.«

Ipak su mnogi drugačije mislili pa su se nemalo čudili, kad su vidjeli, kako i poslije smrti Marije Terezije Družba živi i vrši svoje misijske dužnosti.

Još je čudnovato i izvanredno pouzdanje, što ga nebrojeni imadu u zaštitu Marije Terezije. Ljudi, koji ju nisu nikad vidjeli, koji su samo čuli za nju po njezinu djelovanju za života, prose i dobivaju milosti od Boga na njezin zagovor. Događa se to naročito kod velikih ne-

voljâ i kad je veliko pouzdanje u njezinu pomoć. Koliki su u časovima velike pogibelji samo kliknuli: »Marijo Terezijo, pomozi!« i bili su na čudesni način uslišani. Osobito je ganutljivo pouzdanje misionara i misionarki te afričkih crnaca u Mariju Tereziju. Za života svoga bila je ona njihova »Majka«, pa im i sada zna isprositi uslišenja i utjehe u njihovim potrebama.

Nije moguće nabrojiti ovdje sva uslišenja, što ih pobožni štovatelji Marije Terezije pripisuju njezinu zagovoru, jer su nebrojene zahvalnice, koje stizavaju Družbi, a kojima su često dodani darovi za misije.

S druge strane ne bi bilo pravo da ne spomenemo bar neke od najvažnijih događaja. Pregleda radi navest ćemo ih u dodatku i razdijeliti u dva dijela: primljene milosti, javljene iz Afrike, i milosti iz drugih dijelova svijeta. Tko želi, tomu se objelodanjuju uslišenja po zagovoru Marije Terezije u »Jeki iz Afrike«. S obzirom na velik broj dobivenih milosti nije moguće staviti ih u sva raznojezična izdanja »Jeke«, već samo u izdanje dotičnoga jezika, u kojem ih pretplatnici jave. Neke se nalaze i u »Misijskom kalendaru sv. Petra Klavera«, što ga izdaje ista Družba.

Pomoć Marije Terezije odlikuje se najčešće svojstvom, koje se u nje i za života isticalo:

brzinom! »Još prije svršetka devetnice«, »smjesta«, tek što smo započeli moliti«, »odmah prvi dan je bilo bolje . . .« Te se riječi ponavljaju vazda u izvještajima poslanim Družbi, premda gdjekad treba i ustrajnih molitava, dok se isprosi milost, zacijelo zato, da se duše onih, koji mole pri tom okoriste, da im ojača pouzdanje, da se pročisti njihov život.

Iznenađuje i svestranost prošnjâ, kojim se iskreni štovatelji utječu Mariji Tereziji: oslobođenje od svake vrsti duševnih boli; izbor zvanja; rješenje teških pitanja u građanskom ili obiteljskom životu; polaganje ispitâ; dobivanje službe; odstranjenje stambenih neugodnosti; izliječenje bolesti u beznadnim slučajevima, pomoć u stotinama, da, hiljadama svagdanjih neprilikâ.

A Marija Terezija ne da se uzalud moliti.

Tko njoj otkriva svoje tegobe, bio velik ili malen, bogat ili siromašan, dolazio s njima s koje mu drago strane svijeta, ona se zalaže za nj kod dragoga Boga; a onaj beskrajno Dobri, čiju volju i želje je na zemlji vjerno vršila, kao da sad s osobitom ljubavi uslišava njezine molbe.

DESETI DIO

Marija Terezija nakon svoje blažene smrti, 6. srpnja 1922.

DODATAK

MARIJA TEREZIJA ČINI DOBRO I POSLIJE SMRTI

GLASOVI ZAHVALNOSTI

Pero Marije Terezije Ledóchowske počiva a srce njezino prestalo je da bije... No ona živi, nesamo u svome blaženstvu, nego — kao što uvjeravaju mnogi glasovi — ona živi u svome djelovanju. Ona dakle nije prestala činiti dobro!

Ovo svoje djelovanje iskazuje ona poglavito u korist afričkih misionara, za koje se za života toliko starala, misijskih redovnica i prijatelja te nutarnjih i vanjskih članova Družbe sv. Petra Klavera.

IZ AFRIKE.

Neki apostolski prefekt pisao je vrhovnoj upraviteljici Družbe (nasljednici Marije Terezije Ledóchowske):

Upravo sam primio Vaše pismo od 2. studenoga 1923., u kome mi zahvaljujete na pobožnom spominjanju, što ga gojimo prama Vašoj svetoj utemeljiteljici, a ujedno izrazujete nadu, da ćete ju jednoga dana vidjeti uzdignutu na oltar.

Potpuno se u tom slažem s Vama, pače Vam moram reći, da ona ni u nebu ne zaboravlja naše drage misije kao ni njezina siromašnoga apostolskog prefekta, komu je već za života iskazivala toliko dobra. Naročito joj pripisujem ove milosti:

»Poradi velike skupoće i gladi, koja je onda vladala u ovim krajevima, i poradi hiljadu neprilika s oblastima, morali smo zatvoriti našu lijepu misiju ili točnije morali smo ju otstupiti N-skoj misiji. No naši kršćani nisu bili time zadovoljni. Protestirali su, naričući tako dirljivo, da hoće iznova svoje oce misionare, da sam odlučio zamoliti opet, neka mi podijele jurisdikciju. No što će na to oblasti? U toj sam se neprilici obratio na našu neprežaljenu pokojnicu. Za znak, da ću se opet povratiti u N., molio sam od nje, da nam oblasti ne bi stavljale zapreke i da nam misija bude opet povjerena. Zamolih dakle vladu i ta me na veliko moje začuđenje odmah ovlasti da uspostavim misiju. I to bez ijedne opaske, da ova zemlja leži u području N-a. Evo zato smo se u srpnju 1923. opet mogli useliti u N.

Druga milost: U A . . . imali smo u neposrednoj blizini protestantsku misiju. Jednoga lijepog dana povukla se deset milja daleko od nas na mjesto, gdje nemamo nikakva utjecaja. Ovu sam stvar također bio preporučio Vašoj Utemeljiteljici«.

Iz istočne Afrike piše jedan apostolski prefekt: »Među one, koji su naročite milosti primili od Vaše Utemeljiteljice, može se ubrojiti i potpisani.«

Jedan misionar: »Javljam Vašoj Presvijetlosti vijest o jednoj milosti, koju smo primili moleći devetnicu — Očenaš, Zdravo Marijo i Slava Ocu, — da se proslavi na zemlji pobožna Utemeljiteljica Vaše veoma zaslužne Družbe. Postigli smo spriječenje nekih nepristojnih poganskih plesova, koji su bili pravi kamen smutnje za naše novokrštenike.«

Apostolski prefekt iz Kubanga, Mons. Keiling, Družbe Duha Svetoga, piše vrhovnoj upraviteljici Družbe sv. Petra Klavera u srpnju 1925. ovo:

»Danas Vam hoću priopćiti vijest, koja će Vas zacijelo vrlo razveseliti, a ujedno povećati broj dobročinstava, koja su postignuta zagovorom Vaše časne Utemeljiteljice.

Kad sam pošao u Kakondu, bio je kotarski

upravitelj tako dobar i prijazan, da je s onu stranu rijeke Kunene poslao preda me svoga šofera s autom. Prolazeći mostom preko rijeke Kunando, pritoka rijeke Kunene, mladić nije dobro upravljao te smo pali s autom natraške u rijeku, koja je ondje vrlo duboka. Kod toga pada mogli smo naravno zaglaviti obojica.

Na dan moga odlaska iz Kakonde primio sam poštu iz Evrope, među ostalim i »Jeku iz Afrike« od travnja, te sam ju ponio, da ju čitam na putovanju. Duboko ganut čitao sam dobročinstva postignuta moćnim zagovorom naše drage dobrotvorke upravo kad se desila nezgoda. Nehotice su moje misli pohrlile k njoj, i ja se u kobnoj toj nesreći utekoh u njezinu zaštitu. Čas zatim našao se auto uz obalu rijeke, gdje voda nije dublja od metra. Sjedio sam kraj šofera i otale bio izbačen natrag živ i zdrav — jednako u ruci držeći »Jeku« — dok je moj siromašni drug ljuto stradao, jedva se izvlačeći iz auta, gdje su se razbila stakla. Ja sam prošao samo s hladnom kupelji.

Svi koji poznavaju ono mjesto, slažu se, da imamo zahvaliti osobitoj zaštiti, što nismo zaglavili.

Više no ikada štujem sad svoju dragu zaštitnicu. U dojakošnjemu mojem životu vazda me je štitila; sad me je u pogibelji spasila«.

Isti apostolski prefekt javlja u jednom kasnijem pismu:

»Bilo je oko osam sati uvečer. Još sam priređivao uz pisaći stol posljednja predavanja za duhovne vježbe. Tad mi najednom udari u uho zvuk kao od zvona sestara, koje stanuju 500 metara odavle. Poslušam pozornije: doista zvoni. Pozdrav anđeoski ne može da bude u to doba. Izađem iz sobe; pogled prema kući sestara razjasni sve: gorilo je! Brzim korakom — kako je već moguće, kad ti je 60 godina — pođem prema mjestu požara. Otac poglavar i braća s većim dječacima već su na putu. Golemi plamenovi ne daju im oklijevati, ako se uopće može i pomisliti, da se što spasi kraj ovih krovova od trave.

Prama prvom dojmu, sve je bilo gotovo beznadno — hoće li se moći gasiti, jer je početak drugoga reda kućâ već bio u plamenu. Isto tako i žitnice, kuhinja, kokošinjac, staja za koze i marvu — jedna kuća uz drugu. Neke djevojke bile su očito smetene. Lamale su rukama i jadikovale. Smjesta zazovem svoju osobitu zaštitnicu, časnu groficu Ledóchowsku: Pokaži, da je tvoj zagovor moćan kod Boga. Daj, da vatra ne napreduje dalje od druge prostorije. Sutra ću čitati Misu zahvalnicu.

Doskora zamuknu jauk i lelek. Svi se stadoše micati kao u mravinjaku, kad sam dao

nalog: »Vode! Vode!« — Smjesta organizirah gašenje. Brat Augustin i jedan od namještenika misije nađoše se na krovu da zaustave vatru; ali ne mogoše izdržati radi napredovanja silnoga plamena. Osim toga bili su u neprestanoj pogibelji, da će propasti kroza stari truli krov, a priječio ih je i dim i kiša iskara. Njihovo se nastojanje činilo bez ikakva uspjeha. U prvoj i drugoj sobi plamen je bjesnio; činilo se, da je cijela kuća izgubljena. Momci i djevojke jedva su smagali vode.

Naprezanje naše proti bijesnomu elementu tako je malo koristilo, da svi gotovo klonuše duhom, pa se nije moglo misliti na spasenje van da viša moć podupre naše nastojanje.

Plamenovi su lizali i lizali uvis ne hoteći se odreći svoje žrtve; no vatra nije više napredovala: kod treće prostorije kao da se prekinula. Ljudi, koji su na krovu, ne trebaju se više uklanjati plamenu. Goruć se krov najednom sruši, još jednom sukne silan plamen u vis i snaga mu bi slomljena; požar prestade kao odrezan. Sve ostalo stanje osta pošteđeno.

O, dobra grofice, ti si nam pomogla u ovom teškom času te sačuvala misiju od teške nesreće! U čudu, kako se mogla zaustaviti ovakova vatra, čvrsto smo uvjereni, da to imamo zahvaliti blagopokojnoj grofici. Vratili smo se kući s osjećajima duboke zahvalnosti prama

našoj spasiteljici. Time se uvećalo povjerenje prama mojoj dobroj zagovornici nesamo u mene, nego i u svih, koji su bili kod događaja.

Nije se moglo ustanoviti, kako je nastao požar. Teško je pomisliti da bi ga podmetnula zla ruka, jer sestre nemaju neprijatelja. Nije isključeno, da je ipak đavolska zloba imala prste pri tom, da se poremeti mirni život pobožne družine.

Kao što sam se za života dobre grofice obraćao k njoj i kako me je podupirala u poslu, što mi ga je povjerio božanski Učitelj, tako činim i sad; i ona je postala tako reći, mojom naročitom zagovornicom, pa mi pomaže s neba nesamo u materijalnim brigama nego osobito i u teškim slučajevima duhovnim.

Ovih dana imao sam izravnati veliku jednu poteškoću, za koju nisam mogao naći pravoga rješenja. Moleći krunicu izrekao sam svoj običajni usklik: »Dobra grofice, pomozi mi u ovome!« i predao sam njoj, kao da je to samo sobom razumljivo, cijelu stvar. Nisam uzalud molio: stvar velikoga zamašaja riješila se na opće zadovoljstvo«.

Iz jednoga pisma vlč. oca Tessiera iz Družbe Duha Svetoga, apostolski vikarijat Kilimandžaro:

»Preporučio sam Vašoj poštovanoj Utemeljiteljici brigu za sve naše zalutale. I pomogla je

izvanrednim načinom. Mnogi se vraćaju k vjeri kršćanskoj. Htio bih Vas izvijestiti o jednom osobitom slučaju:

Mjeseca travnja 1925. teško je obolio Alojzije Msue, koji je pred više od deset godina otpao od vjere, ali se nije nimalo starao da pozove svećenika. Jedne noći, tako nam je kasnije sam pričao, vidio je neku gospođu, koja mu je rekla: »Vrati se k Bogu — inače ćeš doći u pakao — ti i tvoj brat — zauvijek.« Sav potresen tim snom dao je Alojzije pozvati svećenika i izjavio, da se želi posve obratiti. Čvrstom voljom podvrgnu se svim uvjetima, koje mu je postavio namjesnik Božji. Odsele je za pokoru podnosio muke svoje bolesti. Pošto se vjenčao crkveno, zamoli sve članove svoje obitelji da stupe u katoličku Crkvu. Još dade krstiti svu svoju djecu, osim najstarijega, koga su morali najprije poučiti u katoličkoj vjeri.

Žena njegova sama zamoli da bude primljena u katekumenat. Na 15. travnja Alojzije odredi sve o svojim zemaljskim dobrima. Još je mjesec i po lebdio između života i smrti podnoseći svoju bolest čudnom predanošću i mirom, čim je sve zadivio i ganuo. Preminuo je 2. lipnja proviđen Svetotajstvima umirućih.

Nije li gospođa, koju je Alojzije u snu vidio, Vaša mnogo poštovana Utemeljiteljica, kojoj sam povjerio sudbinu svojih bijednih otpadnika? Ne mogu drugo već da to vjerujem«.

Isti otac piše u drugom pismu: »Vaša poštovana Utemeljiteljica dovodi nam i nadalje zalutale duše. Dok sam prekjučer molio pred njezinom slikom, prekorio sam ju, da je neka djevojka pošla po zlu, i rekao sam joj, da nam više ne pomaže. Eto, jučer se čitava jedna obitelj, koja je također pred neko desetak godina otpala, povratila k nama. Kako ugodno me je iznenadio taj odgovor na moje prekoravanje«.

Iz pisma vlč. o. Bierferta, oblata Marije Imakulate, 1. kolovoza 1927. vrhovnoj upraviteljici Družbe:

»U posljednjem pismu poslali ste mi velikom ljubeznivosti sliku Vaše časne Utemeljiteljice, duhovne majke svih afričkih misionara. Sada ću vam pričati kako je odmah drugi dan ova sveta žena izvojštila čudesno obraćenje. Evo o čemu se radi: Ima tome oko četiri mjeseca, da je neku vrlo staru poganku udarila kap. Čitava joj desna strana ostala uzeta. Sestre misionarke i ja kušali smo naizmjence s mnogo truda da je obratimo, no žena ni da čuje o krštenju. Srećom nije tada umrla. Par dana prije nego je stigla slika, upalila se kolibica, u kojoj je ta žena sama stanovala. Budući da nesretnica radi uzetosti nije mogla brzo izaći iz kolibe zadobi teških opeklina. Dade me zvati. Pomislim, da se želi po-

krstiti, no ne bi tako. Poput prave poganke zatraži ona, da joj dadem »otrova, kojim se tamane hijene.« Jasno je, da joj ne ispunih želje. Rekoh joj, da Bog u petoj zapovijedi zabranjuje ubijati sebe ili druge ljude; no podijelit ću joj sv. Krst, da može nakon svoje skore smrti odmah doći u nebo. Nije htjela ni da čuje o tom. Bar dvadeset puta me je zamolila za otrov, a pri tom je plakala kao dijete. Nije dala ni da joj se povežu rane samo da što prije umre, jer su joj boli bile užasne. Od vrata na lijevoj strani do noge bila je sva izgorena, dok je uzeta strana ostala nepovrijeđena. Potpun sat nastojao sam iz svih sila, da promijenim njezino mišljenje, no uzalud. Klonula duha pođoh kući. Dva dana nakon toga primim dragi Vaš list sa slikom pokojne Marije Terezije Ledóchowske. »Čekaj«, pomislim, »neka pokaže, što može!« Zazovem ju iz dna duše, da pomogne, i ponovim molitvu drugi dan ujutro prije mise i pod Misom. Ne mogavši sam poći do nesretnice, da vidim, je li jošte živa, i da ju iznova pokušam obratiti, pošaljem k njoj jednu sestru.

Povrativši se sestra, pripovijedala je sva sretna, da je našla ženu pri potpunoj svijesti i da se dala odmah pokrstiti bez ikakva protivljenja. Uveče istoga dana je umrla.

Pošaljite, molim, svima misionarima u »crnoj zemlji« sliku (ili više njih) časne naše maj-

ke Marije Terezije. Vjerujem, da će jednom postati zaštitnicom afričkih misija. Očekujemo od nje mnogo obraćenja«.

Sestra M. A. Afrika: »Prije nekoga vremena bili smo u vrlo mučnim prilikama. Nesporazumci doveli su do nemile napetosti s osobama, kojih ne mogu imenovati. Ni jedan pokus izmirenja i zbliženja nije uspio. Tada ste poslali sliku blagopokojne grofice Ledóchowske časnoj sestri M. Stali smo se pouzdavati, držali smo devetnicu časnoj pokojnici, te obećali, da ćemo, ako nam pomogne, objelodaniti primljenu milost. Devetnica se svrši bez vidljive promjene. Onda opet pokušam da se približim onim osobama: napetosti nestade i sve bi zaboravljeno i u redu. Dragoj grofici Ledóchowskoj naša najtoplija hvala«!

I. S. Elizabetville: »Zagovorom grofice Ledóchowske primih znatnu milost. Stoga preporučujem svima, koji imadu koju osobitu želju, da u nje zamole zagovor. Tim, što objavljujem ovu milost, koju zadobih svršivši devetnicu za buduću proslavu cijenjene Družbine Utemeljiteljice, ispunjam svoje obećanje. Ne ću da prestanem raditi, kako bi se proširilo pouzdanje u ovu divnu službenicu Božju.«

Od sestre M. A., dominikanke, (Afrika): »Javljam s veseljem, da mi je blagopokojna grofica Ledóchowska pomogla u dvije važne

prilike; molila sam devetnicu te obećala objelodaniti milost«.

P. S., D. I.: »Prošle godine u srpnju došao sam u neko pogansko mjesto, gdje je već jedan katehista sasvim lijepo djelovao. Našao sam ga baš u školi kod djece. Ostavivši školu htio sam poći dalje. Tad mi reče katehista: »Oče, žena Mfumu-a leži teško bolesna u kolibi, možda biste je htjeli vidjeti.« Dobro, rekoh, idemo.

U kolibi ležala je na hasuri ostarija žena grčevito razvučena lica. Tek što me je opazila, stala je glasno vikati: »tata, tata« i pružala prema meni mršave ruke, kao da očekuje od mene oslobođenje. U bolima svojim htjela je da uhvati moju ruku. Kad sam vidio to posve neobično pouzdanje, pružio sam joj ruku, a ona je stenjući obuhvati. Jedva sam mogao saznati što joj je. Bila je sasvim smršavjela. Videći njezino više manje beznadno stanje, rekoh katehisti: »Ako bi morala umrijeti, možeš ju pokrstiti.« Onda se opet okrenem k bolesnici pa učinivši nad njom znamenje sv. križa rekoh: Majka Terezija neka te izliječi!« I odoh.

Mjesec dana kasnije pripovijedao mi katehista, da je ta žena ozdravila. No istom sam ove godine pred mjesec dana bio opet ondje i doista zatekao sam ju posve zdravu. Morali su mi točno pripovijedati, kako je ozdravila, pa sam doznao ovo: pošto sam ju ostavio učinivši

nad njom znamenje sv. križa (bilo je oko 3 sata poslije podne), ustala je još iste večeri. Drugi dan pošla je k bližoj rijeci, oprala se u njoj i bila posve zdrava. Govorio sam s njom«.

Sestra Th., misionarka: »Dvjema devetnicama blagopokojnoj grofici Mariji Tereziji Ledóchowskoj bilo nam je sasvim čudesno pomoženo u nekoj teškoj stvari«.

P. I. D., misionar« (Vrhovnoj upraviteljici) Kad sam Vam iz Terezijine bolnice priopćio, da fale vrata, prozori, kreveti, imao sam veliko pouzdanje u zagovor i pomoć pokojne grofice. Svaki dan sam ju onako iz dna srca molio, da nam pomogne u nevolji. Ona je moje pouzdanje stavila na kušnju. No nisam izgubio nade, nego sam s pouzdanjem dalje molio. I gle, kad je došao čas, gdje mi je po što po to trebalo novaca, primim onaj dar iz Vaše dobrostive ruke. Hiljadu puta zahvaljujem na pomoći.

Htio bih da doviknem svima da odjekne čitavom Afrikom: »Predajte se zaufano zagovoru pokojne grofice M. T. Ledóchowske, u nje je velika moć pred prijestoljem Božjim!« Hvala, hiljadustruka hvala plemenitoj zagovornici u velikoj mojoj nevolji!«

Sestra M. St. R. (O. S. D.) u G. 1. II. 1926.: »Imam fotografiju blagopokojne grofice M. Terezije Ledóchowske, od koje često primam pomoć. Jedno je dijete bilo na umoru. Molila sam

blagopokojnu groficu, da mu pomogne. Iduće nedjelje bilo je u crkvi i to posve zdravo«.

O. Bonaventura Kathrein, servita, misionar u zemlji Svazi: »Majka Utemeljiteljica opet je čudesno pomogla! Dajte da Vam pričam povijest triju svežanja odijela, što su odaslana iz Salzburga. Otpravnička firma poslala je svežnje nekoj općoj agenturi. Ova ih preda bez mog imena Mru Fragosi u Gobi (granica zemlje Svazi). Taj ih pošalje kolima nekom Električnom Društvu u Bremersdorp (42 engl. milje dalje zapadno od Stegia) a odanle ih nakon duga propitkivanja i traženja primih jučer baš u času, kad su htjeli da ih prodadu na dražbi kao dobro bez vlasnika.

Slao sam brzojave na sve strane, nitko nije mogao reći ni bijele ni crne, ali ja sam se čvrsto pouzdavao u pomoć časne Utemeljiteljice, da ću dobiti odijela još prije Božića. Odvezoh se na svojoj dvokolici da ih uzmem, premda su me ismijavali i govorili da idem uzalud. No ja sam trebao odijela d a n a s i znao sam, da će mi ih majka crnaca predati u ruke . . . Tako je i bilo. O, kako sam Vam zahvalan za ova odijela! Nužno ih trebam i bez njih morao bih izdržati pravu muku na Božić — veliki dan krštenja odraslih i školske djece«.

Neki brat misionar piše 24. lipnja 1928. iz Afrike: Sad još treba da reknem obećanu za-

hvalu te Vam priopćujem, da imam pokojnoj Mariji Tereziji zahvaliti, što sam tako brzo ozdravio. Obećao sam, da ću objelodaniti ako ozdravim. 19. ožujka obolio sam od groznice. Doskora sam osjetio jake boli na lijevoj strani te sam bio kao uzet. Nisam se mogao držati na nogama bez velikih boli. Bolest posta vrlo ozbiljna. U svojoj nevolji utekoh se Utemeljiteljici Družbe sv. Petra Klavera, Mariji Tereziji Ledóchowskoj. Taknuo sam njezinom slikom bolesna mjesta i molio sam ju usrdno, da mi pomogne na noge. Od onoga mi časa krenu na bolje, i sad sam dugo već opet na svome mjestu«.

Sestra C., Bijela Sestra, Uganda: »Već sam dvaput zaboravila pisati Vam, da sam zagovorom Vaše poštovane Utemeljiteljice grofice Ledóchowske, postigla ozdravljenje jednog crnca, izvrsnoga kršćanina, oca brojne djece. Borio se već sa smrću i jedva je u njemu bilo daška života. Molila sam Vašu dragu Mariju Tereziju, i proti svakom očekivanju bolesnik ozdravi. — Pomogla je također i nekom dječačiću od 13 godina, koji je bio na umoru. I za sebe sam njezinim zagovorom dobila veliku milost. Još ju molim jednu«.

P. G. Z. od Sinova Presv. Srca, misionar u Bahr-el-Ghazalu: »Mnogo hvalim na sličici Vaše svete Utemeljiteljice, o kojoj Vam hoću

pripovijedati, što je učinila na korist jednoga dječaka. Lobuti, mali katekumen iz Torita, tako se teško razboli, da je misionar već mislio da mu podijeli »krštenje u smrtnoj pogibelji.« No budući da se nije htio prenagliti, preporuči dječaku, neka se moli Bogu i dade mu sliku Marije Terezije Ledóchowske rekavši mu, da će mu ova mila gospođa pomoći. Katekumen uzme sliku s velikim počitanjem, stavi ju kraj svoje od vrućine goruće glave i doskora usne. Misionar, koji ga kasnije nađe gdje spava, ne htjede ga smetati, pa tek sjutradan, rano ujutro stupi u kolibu pitajući, kako mu je. Dječak odgovori sav sretan: »Oče, Oče, jedna gospođa, baš ova na slici, došla je noćas. Ja ću ozdraviti!« — Je li Lobuti doista imao viđenje ili je samo sanjao, ipak je nepobitna činjenica, da se za par dana posve oporavio. Čvrsto je uvjeren, da ga je »Gospođa« izliječila. Već je primio svečano krštenje, i sad se mali Bernardo Lobuti nalazi — a to je još jedna milost — u mome sjemeništu među prvom sedmoricom gojenaca. Neka mu sveta Utemeljiteljica kao što mu je isprosila zdravlje, isprosi i ustrajnost i milost, da postane pobožan svećenik!«

Brat Lovro iz Družbe Otaca Duha Svetoga, misija Huila: »Sretan sam što mogu posvjedočiti, da se u misiji Huila s mnogo poštovanja i ljubavi čuva uspomena grofice Marije Terezije

Ledóchowske. Vanredna njezina svojstva, žarka revnost, rijetke kreposti, koje su se sve više razvijale u žarkoj peći trpljenja, pribavile su joj glas, koji ju zauvijek otimlje zaboravi te joj zajamčuje vazdašnje štovanje. Već je zazivaju gotovo svagdje, a mnogi dobivaju po njezinu zagovoru bilo duhovne bilo vremenite milosti.

Uvjerenje, da može na čudesan način pomoći, kako se to često u »Jeki iz Afrike« javlja, temelji se na krepostima pobožne pokojnice, koja je tako sjajno prednjačila veselom strpljivosti u patnjama i svojom neumornom revnosti u radu za spasenje crnaca. Čitav njezin život bio je neprestano uspinjanje prama božanskom Učitelju, niz žrtava za širenje kraljevstva Božjega.

Ljubežljivi posmijeh, koji joj rasvjetljuje lice, sasvim proniknuto vedrinom, odrazuje svježinu i dobrotu njezinu, dok joj se u očima sja vatra, koja odaje neobičnu jakost značaja.

Na svome patničkom ležaju, sa kojega se više nije imala dići, trpjela je s punom predanosti do svoje pobožne i svetačke smrti; nikada bol nije pomutila ili ogorčila te velike duše.

Vjerna svojoj zadaći ustrajala je na svome mjestu do zadnjega daha.

Nije nestrpljivo uzdisala za smrti oslobiteljicom, nego je živjela za posao i za svoju

crnu djecu; živjela je za Boga i za nesretnike. Vazda je bila savršeno utjelovljenje samozataje i ljubavi.

Osobito ganut s njezine plemenite jednostavnosti i divne joj požrtvovnosti, gojim prema njoj veliku zahvalnost. Svemogući neka sve to većom slavom ovjenčava zasluge ove velikodušne pokojnice; neka se po zagovoru ove neobične žene zasluge Predragocjene Krvi Isusove sve više izlijevaju na Afriku i neka uzdrži revnost onih, koji propovijedaju riječ Božju i djeluju za slavu Božju i za proširenje kraljevstva Božjega među poganima.

Ova Družba, koju je htio sam Bog, bila je izvršenje božanske Njegove Providnosti. Neprežaljena Utemeljiteljica bila je vazda spremna, da posluži i najpriprostijemu misionaru afričkom ili da ga razveseli, te je uvijek na to mislila, da svoje milostinje upravi najpotrebnijima. Sve njezine misli, sva njezina djela, svaki kucaj njezina apostolskog srca bio je za Boga i za sve, što se tiče slave Njegove.

Sad je Družba dovoljno uređena i organizovana, da može nastavljati milosrdno djelovanje Utemeljiteljice i njezinu pomoćnu akciju za smilovanja vrijedne duše na crnom kontinentu.

Za naša poduzeća pokazivala je pobožna Utemeljiteljica vazda zanimanje puno ljubavi i pomagala nas na svaki mogući način.

Tko bi mogao izreći, kolike joj duše duguju spasenje i kolike je siromašne misionare utješila te ih osokolila darovima i sućutnim riječima?

Ako Bog ne ostavlja nenagrađenu čašu vode pruženu u Njegovo Ime, kakovu li će krunu zadobiti Marija Terezija za tolika djela milosrđa?!

Naše zahvalne molitve i dobra poraba dobročinstava primljenih od nje ili od Družbe jamačno će pridonijeti k povećanju njezine slave i blaženstva.

Marija Terezija jedna je od najljepših duša katoličke Crkve, za proširenje koje radila je neumornom revnosti. Za nju se može reći, da su joj muke, što ih je podnosila iz ljubavi prama božanskom Spasitelju, skratile život. Ako se već na ovome svijetu ispatila za nas, bijedne misionare, nastavlja sad u nebu da nas pomaže, sipajući na nas najizabranije milosti. Što dugujem ja grofici Ledóchowskoj, što joj duguju svi afrički misionari to znade samo Bog. Već više godina pomaže i našu Bratovštinu Čudotvornog Djetešca Isusa Praškoga. Časna pokojnica gleda na nas s neba zajedno s velikim brojem crnaca, kojima je pomogla do vječne sreće i kliče nam: »Ustrajte hrabro! Poslije djela dolazi plaća!« S osjećajem duboke zahvalnosti divim se ovome životu, koji je bio sama dobrota i predanost.«

Sestra Silvija, benediktinka, od lani glavarica ovdašnje urođeničke misije, ozlijedila je nesretnim padom koljeno; to joj je zadalo velike boli i smetalo je u radu. Stoga bude premještena u bolnicu u Windhuk. Kad je u kišno doba zavladao u Windhuku tifus, dovozili su dnevno sve više bolesnika. I Sestra Silvija morala je sada njegovati bolesnike. Bio je u bolnicu dopremljen i jedan misionar, iz nedalekog mjesta Döbra. Trčeći amo tamo pogoršalo se stanje bolesti Sestre Silvije te je liječnik preporučio operaciju. Brat redovnik, koji je baš čitao »Jeku iz Afrike« reče Sestri: »Evo čitam ovdje o tolikim zahvalama za milost primljenu na zagovor grofice Ledóchowske. Kad pomaže tolikima, zašto da ne pomogne i ovdje, kad ste tako potrebni. Molimo devetnicu njoj na čast. Ona će zacijelo pomoći.

Već za nekoliko dana nestane svih boli i sestra Silvija veselo obavlja sve bolničarske poslove bez ikakve poteškoće. Svojoj velikoj pomoćnici vrlo je zahvalna.

Biskup Josip Gotthard, oblat Marije Imakulate.

11. studenoga pozvali su me u bolnicu urođenika. Mali Fidelis, jedan od naših učenika, borio se sa smrću. Vladin mi je liječnik rekao, da je to vrlo ozbiljan slučaj, sada najteži u bolnici. Naslućivalo se, da je typhoid-groznica ili

upala pluća ili oboje zajedno. Ljestvica groznice igrala je prvoga tjedna između 97 i 105' × stupnjeva Fahrenheida. Liječnikova uštrcavanja izgledala su bezuspješna.

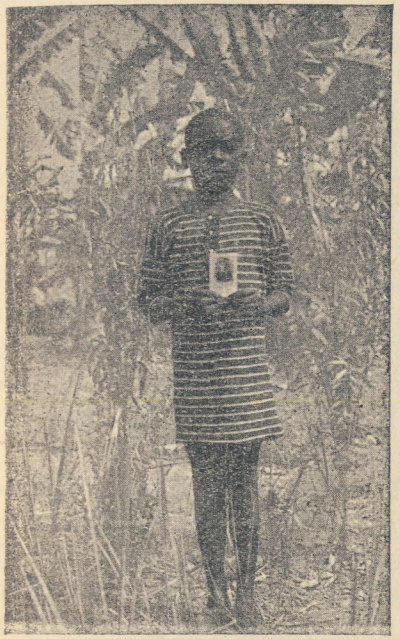

Mali Fidelis
sa sličicom svoje nebeske pomoćnice.

Fidelis nije još primio prvu svetu pričest. Dao sam ga poučiti i 23. studenoga podijelio mu sakramente umirućih.

Liječnik nije davao nade. Skinuta je s kreveta i bolesnička cedulja, da se roditelje štedi od uzrujavanja. Dječakov otac pokušao je više puta, da odnese sina kući, jer bi, kako je rekao dječaku bilo uvijek gorje kod bijeloga liječnika. Htio je pokušati kod domaćega urođeničkoga liječnika. Osim toga bio je otac (premda katolik) pod praznovjernim utjecajem utvare o neprijateljskoj tajnoj sili, kojoj njegovo dijete mora podleći na tome mjestu. Ali liječnik se energično usprotivio. Ako on to kani učiniti sa svojim sinom, mora pismeno izjaviti, da je sâm odgovoran za posljedice. U slučaju, da to i učini, bit će predan sudu. To je oca više zastrašilo, nego li sve moje nagovaranje, i pozivanje na račun i na njegovu katoličku vjeru, na koju se mora osloniti i ako mu po izgledu ljudska pomoć zataji.

S dječakovom majkom molio sam devetnicu blagopokojnoj Mariji Tereziji Ledóchowskoj, Majci Afričana. Pozvao sam i dječake iz misijske postaje, da mole s nama. Jutrom i večerom zaključili su svoje molitve zazivom: Marijo Terezijo, Majko Afričana, moli za bolesnika! — Iza 14 dana bolest je bila svladana. Molili smo i dalje, dok nije nastupio snažni preokret za život, kako svi vjerujemo, na zagovor Majke Afričana«. Majka maloga Fidelisa, koja je bila dan i noć pokraj bolesnika, spavajući na cementnom

podu uz postelju svoga djeteta, — bila je bogato nagrađena i presretna, premda je iza toga i sama morala leći, oslabljena od prevelikog naprezanja. Sličicu sa relikvijom časne pokojnice izvukla je ispod jastuka istom onda, kad je s njim izašla iz bolnice.

Molimo dragu pokojnicu, neka svoga štićenika i nadalje zadrži pod svojim okriljem, da ostane pravi Fidelis (to jest vjeran). Ta sadašnja njezina zadaća i sastoji u toj nebeskoj brizi. Vječnost će istom otkriti, kako i koliko je nama misionarima pomagala u našem dušobrižništvu.

Međutim nećemo mirovati, dok ju ne vidimo uzdignutu u časti Crkve, da uvijek, opetovano privlači pogled kršćanstva na Afriku, za koju je već ovdje na zemlji istrošila svoj život.

O. Winterle,
misionar iz Družbe Otaca Duha Sv.,
Makurdi, Nigerija.

Po zagovoru Marije Terezije Ledóchowske uklonjena je velika sablazan sa strane nekoga uplivnog velikog poglavice u Africi. Bilo je to protiv svakoga ljudskog izgleda. — Zahvaljuje za tu milost

Sestra sv. Križa, misionarka u Africi.

IZ DRUGIH KRAJEVA SVIJETA.

Gosp. G. I., učitelj u Švajcarskoj i revnitelj Družbe sv. Petra Klavera, imao je kćerku od osam mjeseci, mršavu poput kostura. Mjeseca kolovoza 1923. pomolio se Bogu: ako je Njegova sveta volja, neka proslavi svoju službenicu Mariju Tereziju Ledóchowsku i neka bolesno dijete ozdravi do 1. listopada. I doista se dijete oporavi, ojača i postigne normalnu težinu. Pismu učiteljevu bila je priložena i liječnička svjedodžba i župnikova potvrda.

U ured Družbe u K. dođe djevojka namještena u samostanu F. i javi: jedna ju je redovnica zamolila neka se moli za nju, jer već 20 godina prosi jednu veliku milost kod svake sv. Mise i sv. Pričesti, no uzalud. Ova se djevojka pretplati na »Jeku«, pročita u broju od siječnja o uslišenjima po zagovoru grofice Ledóchowske i nagovori sestru, da se uteče Mariji Tereziji. I ona sama započe devetnicu, a osmoga dana devetnice javi joj sestra sva sretna, da je primila milost, za kojom je čeznula, a koju je obećala i objelodaniti, ali ne rekavši svoje ime.

Druga jedna redovnica htjela je svakako da ostavi samostan. Pošto je i ona molila istu devetnicu, nesta napasti, i sad se osjeća sretna i zadovoljna.

N. N. — Od nekoga vremena mučila me jaka groznica. Boli su bile neizrecive i nijedan mi liječnik nije mogao pomoći. S pouzdanjem se tad obratih na dragu Utemeljiteljicu i groznice nestade.

Gospođa B. S. više je tjedana trpjela od duboke sjete i živčane bolesti. Nikoji liječnički propis nije koristio. Pošto se obratila na groficu Ledóchowsku, stanje joj se znatno popravilo.

Neka gospođica borila se s velikim tjeskobama savjesti. Poradi toga nije više išla na sv. Pričest. Nije se usudila ni poslije obavljene ispovijedi da se pričesti. Otkako je obavila devetnicu u čast Marije Terezije Ledóchowske, pričešćuje se svaki dan i vrlo je sretna.

K. I. moli također, da se objelodani milost postignuta zagovorom Marije Terezije. Živo je željela stupiti u Družbu sv. Petra Klavera Otac joj se odrešito usprotivi; o kakvoj opremi ni da čuje. U ovoj svojoj tuzi pročita gospođica u »Jeki« o milostima postignutim po Mariji Tereziji. Obrati se stoga na nju i ne uzalud: nekoliko dana poslije toga dopusti joj otac da stupi u Družbu i obeća, da će joj nabaviti opremu. »Stupila sam u Družbu«, priznaje gđica I.,

a nisam se javno zahvalila svojoj dobrotvorki, kako sam to obećala. Treći sam mjesec oboljela, i to smatram kaznom, što nisam održala obećanje; danas popravljam što sam zanemarila.

A. V. javlja: Posredovanjem drage naše grofice Ledóchowske primila je moja majka veliku utjehu u svojoj živčanoj bolesti. U svojim se mukama uvijek obraćamo mnogo poštovanoj Pokojnici, koju smo lično poznavale i toliko voljele.

Više bolesnika, kojima sam savjetovala, da se njoj uteknu, nisu to činili uzalud.

A. G., B. — Molim Vašu blagorodnost, da izvoli objaviti pomoć, koju sam zadobila po Mariji Tereziji Ledóchowskoj:

Bila sam tako bolesna, da sam gdjekad izgubila svaku nadu u ozdravljenje. Prije, kad još nisam zazivala Marije Terezije Ledóchowske, živjela sam u neprestanom nemiru. No kad sam poslije u »Jeki« čitala o njezinim milostima, obratim se k njoj. Odonda je dostajala jedna jedina pomisao na nju, i nestalo bi posve nemira, koji me je neprestano mučio.

Ako li sam iz zaboravnosti koji dan propustila da se njoj utečem, zlo bi mi se pogoršalo. Sada mi je, hvala Bogu dobro, a to imam zahvaliti Mariji Tereziji, jer mi je na njezin zagovor Bog iskazao ovu milost. Ona je na zem-

lji bila anđeo, sad je u nebu svetica. Izrazujem joj svoju najtopliju zahvalnost.

Vlč. A. G. piše 11. ožujka 1925. »Zajedno s ovim pismom šaljem krsni dar za jedno poganče, (neka dobije ime »Bogomir«). Obećao sam ovu svotu.

U mome vodovodu zatajila voda. Moralo se na više mjesta bušiti, no uzalud. Zimi je to vrlo neprilično, jer mi voda treba za gospodarstvo. Tad obećah dar za jedno krštenje, dođe li voda do stanovitoga roka. Došla je sama od sebe. Za Božić dogodi se slično. Osam dana nije bilo vode. Obećam krštenje crnčeta i za nekoliko sati navre voda obilatije no prije. Osobito pouzdanje gojim prama blagopokojnoj grofici Ledóchowskoj.

U studenom prošle godine držao sam misije u mojoj župi. Radi mlakosti naroda bio sam pun bojazni. Došli su u velikom broju, a njihova gorljivost bila je velika. Događala su se čudesa, čemu se nisam usudio nadati poznavajuci ovaj površni svijet. Pripisujem dobar uspjeh zagovoru blagopokojne grofice Ledóchowske. Neka bi mi još ishodila, da plodovi misija budu trajni!«

G. B. piše vrhovnoj upraviteljici: » . . . A sada koju riječ u dokaz, kako je korisno uteći se našoj pokojnoj Utemeljiteljici: Pozvali su me 12. veljače 1926. da dođem u pomoć jednoj

svojoj sustanarici, kojoj se prolila krv u možđane. U noći sam neko vrijeme bila sama kraj njezina uzglavlja; činilo se, da će umrijeti. Znala sam da se već mnogo godina nije ispovijedila, pa sam se pobojala da će, ako i ne umre odmah, sasvim izgubiti govor (kao što obično biva u ovakvim slučajevima). Obratih se na našu Utemeljiteljicu moleći joj se usrdno i obećavši dar, ako joj uzdrži svijest i govor, da se može ispovijedati. I doista mi uspije na moje čudo bez ikakova napora nagovoriti bolesnicu; bilo je u noći od petka na subotu, i ona se u subotu ujutro vrlo rado ispovjedi. U nedjelju su ju prenijeli u bolnicu; počela je trabunjati te je nakon 15 dana umrla, a da joj se svijest nije više povratila. Nije li to lijepa milost, koju sam zadobila zagovorom drage naše Utemeljiteljice?«

Rim. — Nutarnja članica Družbe sv. Petra Klavera teško se razboli te se neizbježivom pokaza životu pogibeljna operacija. Moleći usrdno obratili smo se našoj dragoj Utemeljiteljici te počeli devetnicu obećavši, da ćemo objelodaniti uslišenje. Još prije dovršene devetnice izjavili su liječnici, da za sada operacija nije potrebna, i bolesnica se posljednji dan devetnice sretno povrati iz Švajcarske u kuću maticu. Preporučujemo istu i za buduće u molitve naših čitatelja. — Marija Falkenhayn, vrhovna upraviteljica«.

Nekoliko mjeseci kasnije: U »Jeki« od veljače 1927. zabilježili smo osobitu milost zadobivenu po našoj mnogo poštovanoj Utemeljiteljici. Proniknuti najdubljom zahvalnosti možemo saopćiti danas, da je sada milost potpuna. Pomoćna misionarka koja se onda sretno povratila u našu rimsku kuću, podnijela je koncem srpnja neizbježivu operaciju, koju je više spretnih kirurga proglasilo vrlo opasnom. Unatoč najvrućem, dakle najnepodesnijemu godišnjem doba, unatoč velikoj slabosti bolesnice, operacija je vrlo dobro uspjela te se ona nakon tri tjedna mogla vratiti u središnjicu s nadom, da će se doskora sasvim oporaviti. Beskrajna hvala Gospodinu Bogu, hvala mnogo našoj dragoj Utemeljiteljici, kojoj smo se toliko molile, a koja nam je ishodila ovu veliku milost. Molimo i naše čitatelje, da s nama zahvale za milost, a sami da se u svojim potrebama s pouzdanjem obraćaju k našoj dragoj Utemeljiteljici. — Marija Falkenhayn.

Favara (Girgenti). — Pošto sam više od godine dana trpjela od trajne promuklosti tako da nisam mogla ni četvrt sata na glas čitati pa mi nikoji lijek nije pomagao niti sam dobila pomoći od svetaca, kojima sam se utekla — dopadne mi jednoga dana u ruku Vaše glasilo.

Otvorim ga i čitam: »Ona nastavlja činiti dobro.« — Tko to? zapitah se. Da nađem odgovor stanem sa sve većom željom čitati primljene milosti. Na koncu uskliknem: »Marijo Terezijo, Tvoja sam kćerka, budući da već više godina držim Tvoje časopise, a više put sam Ti i pisala, pa očekujem od Tebe s većim pravom nego li drugi milost, da mi se povrati glas (poslat ću dar dragoj Družbi).« Draga mi grofica nije dala da dvaput molim. Od onoga dana pjevam i čitam, koliko zahtijevaju zajedničke vježbe. Drugo šaljem za ozdravljenje jedne sestre, koja je također pretplaćena na Vaše časopise.

A. G. — U jednoj teškoj stvari, koja je već godine trajala, obratila sam se s pouzdanjem posljednjih mjeseci na blagopokojnu groficu Ledóchowsku, a danas je došla sretna obavijest. Uz dobroga Boga njoj budi hvala! Radilo se o parnici, koja je trajala pet godina a koja je i posljednji put bila odbijena. Istom pošto smo se obratili k blagopokojnoj grofici, postigli smo povoljno rješenje na začuđenje pače i nekih sudaca. — Šaljemo za krštenje dvaju pogančeta na ime Marija Terezija i Petar; također i dva svijećnjaka za misije.

Rijeka (Fiume). Moja djevojčica dobila je tešku priljepčivu bolest. Sjetim se četvrti dan i obratim se k dragoj grofici Mariji Tereziji

Ledóchowskoj. Dan iza toga nesta bolesti posve. Hvaleći dragoj dobrotvorci šaljem dar.

Passaic, N. Y. (Sjedinjene države Amerike). »Brzojav s neba:« Bila sam u očajnom stanju te sam zazvala pokojnu groficu Mariju Tereziju Ledóchowsku, neka bi mi ishodila jednu osobitu milost, a molila sam osim toga, da ju dobijem prije nego prođu 24 sata; to nek bude dokaz njezine naročite naklonosti, neki — da tako rečem — brzojav s neba. Postavila sam rok od 24 sata, jer za toliko vremena stižu brzojavi iz daleka, te sam obećala, zadobijem li milost kao što želim, da ću dati pokrstiti dvoje poganske djece, dječaka i djevojčicu. I gle čuda naše mnogopoštovane Utemeljiteljice! Točno nakon 24 sata eto pomoći. Moje srce, koje se gušilo u moru straha i boli, osjetilo je prvu okrepu i opet mi se pojavio posmijeh na usnama. Sad sam sasvim utješena i evo zasad 5 dolara za krštenje djevojčice Marije Terezije; kasnije ću poslati drugih 5 dolara za krštenje dječaka.

Molim da se ovo proglasi u »Jeki iz Afrike«, kako sam obećala pod naslovom »Brzojav s neba.«

Gorica. — Osjećam potrebu da objavim milosti, koje primih, tek što se samo mišlju obratih k mnogopoštovanoj pokojnoj grofici, neka bi posredovala za me u očajnim časovima, a nije

ih malo. Ne prizvah ju nikada uzalud i zato jako želim, da se objelodani.

A. D. — Zahvaljujem dragoj grofici Ledóchowskoj, da sad opet mogu poučavati, a da ne osjećam boli, koji mi je držanje škole gotovo onemogućio. Trećega listopada 1926. spopala me sasvim iznenada jaka vrtoglavica, a kad je te nestalo, osta mi jaki bol u glavi. Nakon što sam upotrebila razne lijekove, koje su mi svjetovali liječnici, utečem se žalosna i sva u strahu s velikim pouzdanjem k dragoj Mariji Tereziji. Obećah joj, da ću objelodaniti primljenu milost i dati krstiti poganče na njezino ime, ako mi do početka nove školske godine isprosi ozdravljenje. Prama koncu rujna budne mi bolje, a 1. listopada mogla sam započeti obučavanje posve izliječena. Hvala, dobra moja grofice Marijo Terezijo Ledóchowska! Preporučujem se i nadalje tvojoj zaštiti, a ja ne ću prestati da te hvalim i zazivam. (Prilažem za krštenje jednoga djeteta na ime Marija Terezija).

Milano. — Kod posvemašnje nezaposlenosti obratila se neka obitelj s potpunim pouzdanjem našoj dragoj Utemeljiteljici. Od onoga časa (u polovini rujna) nije joj više nikad pofalilo posla. Otac, koji je u nevolji nešto ohladio u vjeri, zadobi u ovoj zgodi s poslom i milost, da

s uvjerenjem vrši dužnosti svete vjere. Poslao je obećanu svotu za otkup crnca.

P. T. — Čitao sam u Vašem Klaverovu kalendaru o milostima, koje se dobivaju po Mariji Tereziji Ledóchowskoj. Moja sestra, majka petero dječice dulje je bolovala te je — po liječnikovu iskazu — bilo bojazni, da će se bolest izvrći u sušicu. Usrdnim ju molitvama preporučim grofici Ledóchowskoj i obećam, da ću, zadobivši milost, objelodaniti ju u časopisu te poslati dar za misije. Milost je dobivena: moja je sestra potpuno zdrava, ja pak ovim rado izvršujem svoje obećanje.

R. S. — Zagovorom grofice Ledóchowske bilo mi je pomoženo u mnogim teškim prilikama. Isto tako dugujem joj ozdravljenje od osipa, od kojega sam patio od svoje 19 do 52. godine.

Sa sela. — Kad je moj brat jednoga dana, vrativši se iz škole, pripovijedao, kakove je bezbožne nauke čuo od svoga učitelja, osjetih toliki bol, da mi se činilo, da ga ne ću moći dugo podnositi. Odmah započeh moliti devetnicu Mariji Tereziji po svom najboljem znanju i obećah milostinju, ako se mišljenje ovoga učitelja promijeni. Za koji dan učitelj se promijenio. Vrativši se moj brat iz škole, pripovijedao mi je da nije samo istine vjere tumačio kako se pristoji, nego je i učenicima preporučio, da i

svake nedjelje idu u crkvu slušati pouku o vjeri. Kasnije im je svjetovao, da ako hoće knjige za čitanje, neka ih posude od arciđakona (da dobiju dobro štivo). Od ove zgode prošlo je više mjeseci i ja se nadam, da će u dobru ustrajati. Izvršujem obećanje i šaljem dar. Bila sam sasvim ganuta s te promjene, kad sam pomislila, da je ovaj stari učitelj uvijek manje više zlo govorio o vjeri.

Jedna žalost, koja nas je zadesila otela nam je mir u obitelji poradi razrožnih ćudi. Hranili smo se samo tako reći suzama poradi ljutih svađa. Rascviljena zamolila sam Mariju Tereziju neka bi opet uspostavila prijašnji mir te sam obećala milostinju. Otprilike dva sata kasnije pribivala sam gotovo posvemašnjoj promjeni među dvjema osobama, koje su skrivile nemir u kući. Zahvalna srca šaljem dar.

U mom rodnom mjestu dvaput je vladala epidemija gripe. Obećala sam Mariji Tereziji dar, ostane li nam obitelj pošteđena, i započela sam devetnicu. Dok su drugi poumirali ili se teško razboljeli, u mojoj je obitelji lako oboljelo samo jedno čeljade. Zahvalna šaljem 20 lira.

U večer jednoga u svetoj radosti provedenog dana — priopćeno mi je, da je u kući bila policija i odredila 40.000 lira kazne, jer da su pofalile neke stvari potrebne radnicima. Bijeda je neminovno stala pred naša vrata. Našli su se doduše papiri, koji će stvar izravnati, ali je sve bilo nesigurno. Obratih se k Mariji Tereziji obećavši dar. Sad, kad se čini, da je sve u redu, a da ne moramo platiti ni filira, izvršujem svoje obećanje.

Kako sam sretna, da sam u Mariji Tereziji našla moćnu odvjetnicu, koja se tek što smo ju zazvali, zauzela za naše stvari. Možete mi vjerovati, da nisam u ovim podacima nikako pretjerivala, već da sam u svima rekla čistu istinu.

I. St. F. — U prilogu evo 100 franaka, jer mi je Vaša Utemeljiteljica grofica Ledóchowska pomogla u jednoj ličnoj stvari.

I. K. — Neki je svećenik iz okolice St. Gallena patio dugo od vrlo osjetljive bolesti, koja se vazda pogoršavala. Čitao je o mnogim uslišenjima u »Jeki« i pomislio: »Ako je blagopokojna Majka crnaca ovima pomogla, pomoći će i tebi!« Obeća devetnicu i dar Družbi sv. Petra Klavera te mjesečni dar u istu svrhu i da će primljenu milost objelodaniti. Olakšicu osjeti već pri početku devetnice a svaki dan mu je bivalo sve bolje. Zadnji dan devetnice još su se boli javljale; nakon svršene devetnice bolest je sasvim iščeznula. Hvala budi Gospodinu Bogu i Njegovoj službenici Mariji Tereziji Ledóchowskoj!

I. V. — Gospodin I. V. bio je zapleten u zamršenu parnicu te se činilo, da će biti posve uništen. Više odvjetnika izjavi, da je stvar izgubljena. Na silnu molbu ugroženoga, koji je, uvjeren o svome pravu, to zahtijevao, preuzeše parnicu, ali bez ikakove odgovornosti. Gosp. V. obrati se u svome očaju na pokojnu Utemeljiteljicu Družbe sv. Petra Klavera te obeća pristojbu jednoga odvjetnika, ako se nađe izlaz, i odmah posla 100 Maraka. Na jednom ročištu branio je g. V. svoja prava i piše o tom: »Premda laik, tako sam vješto govorio te nikako ne sumnjam, da mi je samo viša moć mogla udahnuti, da sam svoja očitovanja brzo i jasno mogao izražavati, pa su protivnici bili kao smrvljeni«.

Kod sudbenog ročišta sve se okrenulo u korist gosp. V-a, koji piše dalje: »Moji su protivnici doživjeli potpun poraz . . . Da, Bog je govorio na usta sučeva zagovorom blagopokojne M. Terezije . . . Moje pouzdanje u nju bilo je neograničeno, ta bilo je nemoguće da izgubim kuću i kućište, kad sam osjećao da imam pravo . . . Protivnik plaća 1500 maraka parničkih troškova. Isti dan, kad primim novac, poslat ću ga Vama. Istom poštom šaljem 530 maraka. To je svota, koju su moji odvjetnici od mene zahtijevali. Molim, da je upotrebite u počast pokojne Utemeljiteljice Marije Terezije

za misije, kako Vam se bude činilo, da je dobro . . . Htio bih sad svemu svijetu javiti, kakovu sam izvanrednu pomoć primio.

Župnik L. - Poslije smrti blagopokojne Utemeljiteljice grofice Ledóchowske pred 4 godine (6. srpnja 1922.) s velikim sam zanimanjem pratio pomoći drage pokojnice, objelodanjene u »Jeki«. Baš u ono vrijeme bio sam u velikoj brizi u nekoj dušobrižničkoj stvari. Tad mi kod čitanja mnogih uslišenja iznenada dođe misao, da i sam ovoj moćnoj pomoćnici pred prijestoljem Božjim preporučim svoju potrebu i obećam, da ću poslati dar za afričke misije i milost objelodaniti. Moja molitva i povjerenje brzo su i lijepo bili uslišani prama mojoj želji. Vrlo teške stvari sretno su se riješile na moju veliku radost. Tako je moje povjerenje prama mojoj novoj pomoćnici naravno bivalo sve veće; uvijek sam se iznova u svojim potrebama utjecao blagopokojnoj Utemeljiteljici i bio sam — gdjekada u vrlo teškim prilikama — vazda prema svojoj želji uslišan. U stvarima dušobrižništva i službe, u bolestima i sl., dobri Bog je uslišao moju molitvu dragoj pokojnici.

Da imadem pregled ovih gdjekad gotovo čudesnih uslišenja mojih želja, uredio sam popis već ispunjenih i onih, koje su imale istom da budu ispunjene dodavši svuda broj i datum. Dođe li mi kakova poteškoća, kakova osobita

želja, vidim li kamen, što ga sam svojom snagom ne mogu dići, odmah upišem stvar, u rečeni popis i preporučim s ostalima ovoj moćnoj zagovornici pred prijestoljem Božjim usrdnom molitvom i vazda obećam, da ću objelodaniti u »Jeki« i dati dar misijama. Do danas je ovaj popis prekoračio brojku 110, a draga mi je pokojnica pomogla svojim zagovorom kod Gospodina Boga u više od 100 slučajeva. Od vremena do vremena ja sam zahvalna srca ispunio obećanje objelodanivši primljene milosti ili žrtvujući koji dar za afričke misije.

Sretan sam, da sam u pokojnoj Utemeljiteljici našao tako moćnu i brzu pomoćnicu u svim tim prilikama, u kojima si čovjek ne može pomoći vlastitom snagom, a koje samo Bog može svojom svemoći sretno da završi. Velike brige, koja me je prije u teškim zgodama morila, sad je nestalo. S čvrstim zaufanjem laćam se popisa i mirno bilježim svoju novu želju. Već znam, da će draga pokojnica čuti moju molitvu te mi pribaviti uslišenje. Mislim, da dragi Bog hoće, da svoju Službenicu, koja je za života toliko uradila za širenje sv. Evanđelja, nagradi sad nakon njezine smrti uslišenjem svake njezine molbe, kako bi se tim sve više širila vjera — osobito u Africi — sasvim prema mišljenju pokojne Utemeljiteljice.

Bit će mi osobito milo, budu li mnogi čitatelji »Jeke« ovim recima potaknuti, da se i oni čvrstim pouzdanjem preporuče dragoj blagopokojnoj Utemeljiteljici. Bez sumnje će i oni sami — poput mene — iskusiti dobar uspjeh svojih molitava.

Jedno kasnije pismo vlč. župnika L-a od 19. travnja 1928. ovoga je sadržaja:

Naravno, i prošle godine ostao sam vjeran svojoj moćnoj zagovornici u svojim željama i molitvama — isto tako i ona meni. Imao sam sâm odatle najviše koristi. Moj »popis želja« pokazuje danas već 211 brojeva, a više od 200 ispunjeno je uz pomoć plemenite Utemeljiteljice na moju najveću radost i zadovoljstvo. Zato hitam da Vam o tome danas opet javim i zamolim da priopćite čitateljima »Jeke« sva uslišenja, koja se tiču moga župničkog djelovanja kao i mojih ličnih stvari. Među njima ih imade, koje su mi vrlo mnogo briga zadavale, a ljudska ih moć zacijelo ne bi mogla riješiti.

Sve sam ih s velikim pouzdanjem preporučio moćnoj zagovornici, plemenitoj grofici Ledóchowskoj i svaki put obećao objelodaniti uz dar afričkim misijama. Potonje sam redovito izvršio, a danas bih s velikom zahvalnosti prama dragoj i moćnoj zagovornici htio uslišenje javiti čitateljima »Jeke«.

Već dugo preporučujem dragoj pokojnoj Utemeljiteljici jednu naročitu želju. Prepuštam ponizno i strpljivo Božjoj Providnosti, hoće li, kako i kada biti uslišana. Božja će se volja pokazati. Bio bih vrlo zahvalan, kad bi me čitatelji »Jeke« u ovoj stvari pomogli svojim molitvama. Sretno ispunjenje rado ću oglasiti u »Jeki« pa i dar za afričke misije s veseljem dati.

Svoje današnje retke htio bih početi s istim riječima, kojima sam svršio svoj dopis u srpanjskom broju prošle godine. Bilo bi mi naročito veselje, kad bi ovi moji reci potakli mnoge, da se i oni sa čvrstim pouzdanjem preporuče dragoj pokojnoj Utemeljiteljici.«

Isti. — U »Jeki iz Afrike« zamolio sam, da bi me čitatelji »Jeke« pomogli molitvom u jednoj naročito važnoj stvari, koja me već sedam godina vrlo zabrinjavala. U srpnju sam bio uslišan. Sasvim čudesno prestala su trvenja i nesporazumci među zvaničnim osobama. Obećao sam objelodaniti, što ovim i činim. Poslao sam i obećanu svotu u korist afričkih misija.

Drugo nešto veoma teško zadavalo mi kroz tri godine velikih briga. Bila je to sasvim zamršena društvena stvar, koja je prijetila, da će razoriti mir u općini. I ova je stvar od Božića gotovo iznenada uređena na radost čitave

općine. I tu sam usrdno preporučivao blagopokojnoj Utemeljiteljici obećavši objelodaniti u slučaju, da se stvar dobro svrši, te sam na njezin zagovor tako sjajno nagrađen za svoje pouzdanje. Obećani dar poslao sam također.

Još sam bio uslišan u mnogo drugih stvari, koje sam sve preporučio bio blagopokojnoj grofici. Moj popis pokazuje već do konca godine 267 (od veljače 1925); samo još u nečem od toga nisam uslišan«.

Gospođa M. K. — Molim, objelodanite čudesnu pomoć, koju sam u jednoj velikoj duševnoj boli primila zagovorom blagopokojne Utemeljiteljice Marije Terezije Ledóchowske. Obećala sam, da ću objelodaniti a svakih deset mjeseci, dok sam živa dati krstiti po jedno poganče.

M. A. — Pred neko vrijeme zamolih zagovor blagopokojne grofice Ledóchowske, da bi se neka teško bolesna osoba obratila. Obećah objelodaniti. Uslišenje je bilo čudesno.

Iz Insbrucka. — Usrdna hvala blagopokojnoj Utemeljiteljici M. T. Ledóchowskoj za pomoć u nekoj vrlo mučnoj obiteljskoj stvari. Zadobili smo pomoć pokojne grofice ovršivši više devetnica te smo lišeni velike brige i tuge. Prilažemo ostatak obećane svote od 20 šilinga.

Neimenovan. — U jednoj plućnoj bolesti, koja me je učinila nesposobnim za rad, utekoh

se blagopokojnoj grofici Ledóchowskoj i obećah jednomjesečnu plaću od 100 šilinga kao dar misijama, budem li uslišan. Bolest je doskora krenula na bolje te sam opet sposoban za rad. Zato evo u prilogu obećana svota.

R. K. — U teškoj bolesti upotrebih relikviju grofice M. T. Ledóchowske i već prvi dan stanje mi se poboljša a za par dana mogao sam vršiti svoje zvanje. Liječnik je konstatirao kamenac jetara i žuči. Prilažem za sada 25 šilinga za svećeničkoga kandidata.

I. D. — Jedna gospođa, kojoj po iskazu liječnika nije bilo moguće pomoći te je za nekoliko sati morala umrijeti, spašena je od smrti tim, što su položili na nju sličicu Marije Terezije s prišivenom relikvijom i obećali izdašnu milostinju za misije (1.000 šilinga). Priopćio preč. g. I. D.

»Obolila sam, kratko prije negoli sam morala poduzeti odulje i važno putovanje. Obratim se mojoj pokojnoj sestri Mariji Tereziji, moleći je, da mogu obaviti ovo putovanje bez zakašnjenja, jer je bilo hitno. Ona me je uslišala.

Mater U. Ledóchowska.«

ČUDESNO OZDRAVLJENJE U VELLETRI

»Marija Terezija me je čudesno ozdravila!« Ovaj su poklik čule 26. listopada 1930. ujutro bolesnice civilne bolnice u Velletri. Preko gospođe Judite de Rivo prešao je pred mjesec dana motorni kotač i prouzročio prijelom zdjelice, poradi čega su je morali odnijeti u bolnicu. Bio je ozbiljan slučaj, kako se vidi iz slijedećeg iskaza.

Majka obitelji Judita de Rivo nastanjena u Cisterni, Casa Luiselli, htjela je 26. rujna 1930. oko 18 sati sa svojim mužem, držeći u naručju djetešce, prijeći neki poljski put, kad ju obori motor. Gospođa de Rivo pade na zemlju i osta ležeći bez svijesti, dok je dijete bilo daleko odbačeno. Uz pomoć muževu dovezli su ju u sanitetskom autu u bolnicu, gdje je konstatirana teška rana na čelu, teško zgnječenje kugle bedra, koje se protezalo do lijeve strane zdjelice, te prijelom zdjelične kosti. Zadržaše ju u kirurškom odjelu, kojim upravlja dr. Fantuzzi, ali ne izrekoše prognoze; ranjena dobi oživljujuće injekcije i obloge od leda. Röntgenizova-

nje, što ga je poduzeo dr. Meldolesi 30. rujna, pokaza prijelom i to dvostruk.

Od pretrpljena potresa umrije dijete drugo jutro 27. rujna.

Gospođa de Rivo morala je ležati na leđima, a da se nije smjela pomaknuti, jer je kod svake kretnje osjećala jake boli u prelomljenoj zdjelici, a i liječnici su joj odredili taj položaj. Bolesnica zamoli sestru bolničarku kakvu knjigu da čita i dobi od nje »Život Službenice Božje Marije Terezije Ledóchowske« u izdanju Družbe sv. Petra Klavera. Ovo je štivo ponuka, da se obrati k Službenici Božjoj i da moli u nje ozdravljenje. Molila je i svoje jedanaestero pokojne djece, da je zagovaraju kod Službenice Božje te obećala, ako ozdravi, 100 lira za krštenje crnčeta.

Ujutro 26. listopada opazi, da bolesnica na susjednoj postelji, koja je bila operirana na prsima — ne može da pokrije sebi ramena; nagnuvši se iz postelje da joj pomogne, opazi, da se može micati bez ikakve boli. Malo kasnije kada dođoše bolničarke da ju kao obično podignu i stave na susjednu postelju, da poprave njezinu, odbi ona svaku pomoć izjavivši, da se može sama kretati. Ustade i hodaše bez muke i boli među začuđenim sestrama, bolesnicama i liječnicima. O podne ostavi bolnicu, vrati se kući i nastavi svoj obični život. I ozdravljenica i svi,

koji su je prije toga vidjeli, nemalo se tomu začudiše; veselje je dobre Judite i njezina muža bilo veliko. Od onoga joj vremena izvrsno služi zdravlje a da ne osjeća nikakvih poteškoća. Liječnik dr. Fantuzzi priznao je, kako se vidi iz njegova svjedočanstva, da je to iznenadno ozdravljenje neprotumačivo na medicinskoj bazi i prama tome čudesno. Ozdravljenica, sestre i svi, koji su gospođu de Rivo vidjeli bolesnu, a onda iznenada zdravu, čvrsto vjeruju, da se ovo čudesno ozdravljenje zbilo po zagovoru Službenice Božje Marije Terezije Ledóchowske.

IZ NAŠIH KRAJEVA

Opasno sam oboljela na nozi. Liječnik je rekao, da bi se moralo dogoditi čudo da ozdravim. Molila sam devetnicu bl. grofici Ledóchovskoj i metnula na bolesnu nogu sličicu s njezinim moćima. Svaki dan bivalo mi bolje. I muž mi je teško obolio. Liječnik je rekao, da ne će skoro ozdraviti. I tu je pomogla č. grofica. Kod teškog poroda moje kćerke izjaviše dva liječnika, da će majka ostati na životu, ali dijete ne. Utekla sam se opet blaženici. Ja sam dala za pokrštenje tolike crnačke djece, a sada, gle, naše dijete ne će biti pokršteno?! Obećala sam, da ću dati pokrstiti opet troje djece. Djetešce je rođeno na izgled mrtvo i kljasto; za 10 časova oživjelo je, ali liječnik nam reče, neka ga krstimo, jer će skoro umrijeti.

Danas je već godinu dana, a naše djetešce posve je zdravo.

U svim našim potrebama pomogla nam je blažena grofica, a treba li nešto učiniti za misije, pomognem i ja što samo kad mogu.

K. S. Apatin.

Čitajući u »Jeki«, da blažena grofica M. T. Ledóchowska mnogima pomaže i ja sam joj se utjecala u svakoj potrebi. I zato joj javno zahvaljujem na ovim milostima:

Stariji mi je sinčić dvaput bio bolestan i oba puta njenim zagovorom brzo ozdravio. Mlađi sinčić bio je mnogo bolestan od crijevnoga katara i dvaput imao bronhitis. Poslije usrdne molitve i on je ozdravio. Mene je uhvatila velika vrućina kod selidbe i kad sam imala najviše posla; molila sam se njoj i drugi dan bilo mi je dobro. Muž mi je u ovo teško doba ostao bez službe, a njenim moćnim zagovorom dobio opet službu i ako sam već gotovo očajavala, da ne će uspjeti.

Nebrojeno puta joj zahvaljujem i preporučujemo se i nadalje u njezin moćni zagovor.

Cirila S., Beograd.

Bio sam bolestan 14 godina. Gnoj je već dopro do moždana . . . Bio sam operiran. Liječnici su mi izjavili da ću umrijeti. S pouzdanjem utekao sam se službenici Božjoj M. T. Ledóchowskoj. Doista, ozdravio sam i opet lako vršim svoj posao. Što me pak najviše veseli — ja opet dobro čujem na desno uho, a već 14 godina nisam dobro čuo. Srdačno zahvaljujem službenici Božjoj za drago zdravlje!

E. V., Beograd.

Najveća hvala časnoj Mariji Tereziji Ledóchowskoj na njezinom zagovoru, da sam položio ispit s najboljim uspjehom.

Butmir kod Sarajeva.

M. Didović, đak polj. škole.

U zahvalu službenici Božjoj Mariji Tereziji Ledóchowskoj šaljem dar, što mi je svojim zagovorom očevidno pritekla u pomoć, da mi je živad (perad) ostala sačuvana od pogibli »živadske kuge«, koja se je u našemu mjestu pojavila. Desno i lijevo oko mene u susjedstvu izginila je živad do zadnjega komada: moja, hvala Bogu i velikoj zagovornici, ostala sva živa i vesela. **M. C., Cerna.**

Zahvaljujem č. službenici Božjoj M. T. Ledóchowskoj, što je njezinim zagovorom moj sin dobio namještenje, a drugi svoju opskrbu.

M. K., Daruvar

I ja sam tako sretna, te sam zagovorom »Majke crnaca« dobila namještenje.

M. K., Gospić.

»Stigla me je teška nesreća u mojem gospodarstvu te pun zaufanja utekoh se Bogu po zagovoru blagopokojne grofice Ledóchowske, obećavši, da ću se, ako me usliši, javno zahvaliti u našoj »Jeki« i poslati dar od 100.— Din i, hvala Bogu i Njegovoj službenici, nesreća je prestala«. **Petar Borković, Domagović.**

Naša revna pretplatnica gđa D. K. šalje prema svome zagovoru za uslišanu molbu dar za »Kruh sv. Ante« za crnčiće. Presv. Srcu Isusovom i Marijinom zahvaljuje za milost primljenu po zagovoru Marije Terezije Ledóchowske i piše: »Brat mi je bio na teškoj operaciji a nakon operacije imao teške posljedice, ali nakon 2 mjeseca bolovanja između života i smrti njezinim zagovorom ozdravio je.«

D. K., Klanjec.

Ovih dana poslala sam Vam dar u zahvalu blagopokojnoj grofici Mariji Tereziji Ledóchowskoj. Moj mali sinak imao je zapaljenje plućne maramice i ospice. Liječnik nije dopustio obloge, vrućina bila stalno do 40° C, a bilo 140! Liječnik je rekao: »Ovo mi se dijete ne sviđa!« Kad je on otišao, uzela sam »Jeku« sa slikom blagopokojne grofice. Metnula sam ju na dijete i od srca sam ju molila, da mi svojim zagovorom ozdravi sinčića. I zaista, do jutra bilo mu je bolje, a nakon 10 dana ustao je iako još slab, ipak mi je ozdravio. Ovime javno zahvaljujemo za primljenu pomoć. Zahvalni

Ljubica i Andrija Bratić, Odžaci.

Velika ljestva teška preko 40 kg pala je na mene i oborila me. Zazvala sam u pomoć Mariju Tereziju Ledóchowsku. Nadošla je djevojka da me izbavi od teškoga tereta. Nisam osjećala

tereta. Nisam osjećala nikakve boli ni kasnije. Zahvaljujem Gospodu i njezinom zagovoru te molim da me i dalje štiti.

(Sretna štićenica M. T. Ledóchowska velika je ljubiteljica crnaca!) **A. J., Zagreb.**

Hvala službenici Božjoj — Mariji Tereziji Ledóchowskoj! Za dugotrajnih grčeva nakon operacije zamolila sam pomoć naše časne Utemeljiteljice M. T. Ledóchowske. Metnula sam na sebe sličicu s njezinom relikvijom i molila ju s pouzdanjem i s obećanjem, da ću revnije raditi za misije, ako me ozdravi. — Moćna službenica Božja ozdravila me odmah; grčeva je posve nestalo. Utecite se dragoj našoj Utemeljiteljici u svojim potrebama — ona će pomoći. Obećajte dar ili rad za misije!

K. H., Zagreb.

Liječnik me je poslao na operaciju radi oteknute žlijezde. Rekao mi je, da 6 tjedana ne smijem ništa raditi. 15 noći nijesam mogla ni oka stisnuti. Preporučivši se Mariji Tereziji Ledóchowskoj odmah sam usnula. Kad sam se probudila, osjetila sam, da mi iz bolesnog mjesta curi gnoj. Tako je prošlo bez operacije. Poslije 15 dana bila sam potpuno zdrava.

Š. Terezija, Zagreb.

Jedna meni bliza duša ostala je bez namještenja. Zaufano sam se obratila Mariji Tereziji Ledóchowskoj, da joj isprosi namještenje. Nakon kratkog vremena dobije ona namještenje. Za kratko vrijeme opet ostade bez kruha. Zavapijem opet, neka isprosi ovoj siroti mjesto. Zamalo dobijem utješnu vijest da je dobila povoljno namještenje. Uzdam se u dragu zagovornicu da će ju i dalje štititi. Izvršujem obećanje te javno zahvaljujem. Ujedno molim, da se svi, koji ovo čitaju, pridruže meni u molitvi, da se po zagovoru M. T. Ledóchowske odhrvamo napastima, te da prestanemo vrijeđati Onoga, čijom smo predragocjenom Krvlju otkupljeni.

N. N. Pitomača.

Grofici Ledóchowskoj (»miloj svetici«) zahvaljuje za pomoć u mnogobrojnim potrebama, napose za ozdravljenje svoje male djevojčice od teške bolesti, u kojoj liječnici nijesu znali pomoći . . . **A. K., učit. Srijem.**

»Već je druga godina kako patim od živčane bolesti skopčane s glavoboljom. Jednom mi dopane u ruku glasnik »Jeka iz Afrike«. Donijela mi ga moja nećakinja. Čitajući u glasniku razne zahvalnice, savjetuje mi moja nećakinja, neka se i ja utječem časnoj Mariji Tereziji. I ja živom vjerom u njezinu pomoć započnem devetnicu: neka mi svojim zagovorom od Boga isprosi milost ozdravljenja. I gle, milost je brzo došla. Još ni ne svršim devetnicu, a boli popustiše tako, da više nisam morala rabiti lijekove

bez kojih nisam bila nikada. Neka je slava velikoj Mariji Tereziji! Iz zahvalnosti šaljem za krštenje dvaju crnčeta.

Đ. Bajić, Subotica.

Mnogo godina trpjela sam od teških duševnih i tjelesnih kušnja i tmurnim mislima gledala sam u budućnost. Nedavno čitala sam o Vašoj časnoj Utemeljiteljici Mariji Tereziji Ledóchowskoj. Čitala sam s veseljem i velikim zanimanjem. — Ako će mi itko pomoći, bit će to časna službenica Božja Marija Terezija. Tako sam mislila i pouzdavala sam se u njezinu pomoć. Odlučila sam, da žrtvujem svoj život u njenom duhu poganskim misijama i da molim i milodarima napose pomognem misijsku Družbu sv. Petra Klavera. Obećala sam također objelodanjenje i da ću otkupiti 4 crnčeta.

U ovom pouzdanju u njezinu pomoć zaista sam uslišana. **I. G. iz S.**

Dugo godina bila sam činovnica, kad sam iznenada suspendirana od službe i tužena radi krivotvorenja i pronevjerenja. Ja sam si bila svjesna svoje nedužnosti u obim teškim objedama i u neopisivu strahu čekala sam svršetak parnice. K tomu sam po jednome mojem pretpostavljenom bila opisana na tako loš način, da je osuda izgledala neminovnom. Bila sam uvijek žarka štovateljica pokojne grofice Marije Terezije Ledóchowske, koja me je već prije

u drugim poteškoćama s neba zaštitila. Ja sam se dakle u svom velikom strahu obratila opet k njoj, neka dokaže moju nedužnost, sada, kad je izgledalo sve izgubljeno. — O beskrajna dobroto! Na svršetku sudbenog postupka riješena sam optužbe krivotvorenja, jer nalaz nije sačinjavao predmet krivnje, a isto tako i objede pronevjerenja radi manjka dokaza. Ali jer je moj ponovni nastup u službu postao prijeporan, blagopokojna zaštitnica htjela je da dovrši svoje djelo te mi izmolila povratak u službu. Puna zahvalnosti za beskrajnu milost požurila sam se u Rim i od radosti plakala na njezinom grobu, obećavši da ne ću zaboraviti njezinih crnčića u Africi.

Objavljujem ovu milost na čast dobre grofice i da pozovem sve, koji se nalaze u isto tako teškoj tjeskobi ili još većoj da se puni pouzdanja obrate k njoj i da joj obećaju (ali onda i dadu) milodar za njezine crnčiće u Africi. Što se mene tiče, ja ću nastaviti, da u svim svojim potrebama zazivam moju dragu zaštitnicu, koja mi se pokazala tako dobrostiva.

P. N. B.

U važnim stvarima i u bolesti obratio sam se službenici Božjoj M. T. Ledóchowskoj i ona mi je pomogla. Javno joj zahvaljujem.

F. F., Jeruzalem.

Službenici Božjoj M. T. Ledóchowskoj zahvaljuje za sretno položen ispit

M. B., Ljubljana.

»Nazad 4 godine, budući u opasnosti života zazvao sam u pomoć Mariju Tereziju Ledóchowsku, čija mi je sličica pred par dana došla do ruku — i osjetih pomoć. Bio sam naime na kupanju i dok se drugi nijesu usuđivali u more zbog valova, ja odoh. Ali eto nastadoše sve veći i žešći valovi i ja se zavjetujem da ću vam javiti, ako dobijem milost da se spasim. — U to začujem u buci valova čovječji glas... Bio je to moj drug, vješt u moru. Obodren i poučen dođoh sretno na kraj. (Njega je val bacio u more). Evo izvršujem zavjet i javljam vam. **N. N., Mlini Župe kod Dubrovnika.**

Poslao sam Vam za Vaše sv. svrhe iz zahvalnosti prema ugodnici Svemogućega Mariji Tereziji Ledóchowskoj.

N. N., sveučilišni profesor, **Zagreb.**

Zagovorom Terezije Ledóchowske primio sam zamoljenu milost. Zahvaljujem! Preporučam se i nadalje njezinoj zaštiti!

Aleksander Uravić, kapelan, (Dobrinj) Polje.

Božjoj službenici Mariji Tereziji Ledóchowskoj zahvaljujem na pomoći i šaljem za pokrštenje crnčeta na ime Josip-Marija.

A. Marošević, učit.

»Zahvaljujem blaženoj grofici M. Tereziji, koja mi je pomogla da sam dobio namještenje. Moja mi sestra darovala sličicu Mar. Terezije i rekla mi da se njoj molim, pa tako i učinih i obećah, da ću se javno zahvaliti. Namještenje sam dobio iznenada. Radostan sada kličem: hvala Bogu, Majci Božjoj i miloj svetici Mariji Tereziji, kojoj se i nadalje preporučam.«

Radoslav Š., Hrv. Zagorje.

SVRŠETAK

Marija Terezija je blaženo preminula 6. srpnja 1922. Potpunim pouzdanjem možemo reći, da je umrla na glasu svetosti. Gorljiva ova duša vratila se u naručaj svoga Stvoritelja.

Priprave i istrage da bi je proglasili blaženom započele su već u biskupijama, gdje je vjerna ova službenica Božja djelovala t. j. u Rimu, u biskupiji Albano i u Salzburgu.

S dopuštenjem crkvenih i svjetovnih vlasti dignuli su njene smrtne ostanke 23. listopada 1934. iz dotadašnjega groba na Campo Santo (čit. Kampo) — Sveto Polje — gdje su počivali 12 godina i 3 i pol mjeseca. Bili su zatvoreni u dva lijesa od cinka i drveta, a sada su prenešeni u kuću maticu u Via dell' Olmata 16 u blizini Velike ili Snježne Marije (S. Maria Major).

Tako sada počivaju zemni ostaci ovoga gorljivog apostola i Majke cijele Afrike u maloj baš za nju pripravljenoj kapelici. Tamo, gdje se u zadnjih tjedana svoga života više puta odmarala.

Već od prvoga dana, otkako počiva u kući matici, dolaze na njezin grob svećenici i svjetovnjaci, da si isprose savjeta i snage od one, koja je svu svoju snagu posvetila i darovala za najuzvišenije: za veću slavu Božju i za spas neumrlih dušâ.

Njezino geslo, koje si je posudila od velikoga Dionizija Areopagita, i kojemu je posvetila tako reći svaki dah svoga veledušnoga života, bilo je: **Najbožanstvenije od svega jest: sudjelovati s Bogom na spasenju dušâ.**

Svi, koji bi na molbu Službenice Božje primili od Boga posebne milosti, molimo da o tom obavijeste
Družbu sv. Petra Klavera, Zagreb
Draškovićeva ulica 12.

Zemni ostanci Marije Terezije
u trostrukom lijesu nakon prenosa sa Campo Santo u novu u tu svrhu izgrađenu kapelicu.

PREGLED GRADIVA

Prvi dio:

stranica

Pređi, djetinjstvo i mladost Marije Terezije . 1—22

Drugi dio:

Marija Terezija kao dvorska gospođa . . . 23—34

Treći dio:

Božji poziv . . . . . 35—44

Četvrti dio:

Prvi koraci na novoj stazi . . . . . 45—60

Peti dio:

Prošireno polje rada . . . . . 61—78

Šesti dio:

Družba sv. Petra Klavera . . . . . 79—104

Sedmi dio:

Ličnost grofice Ledóchowske . . . . . 105—134

Osmi dio:

Rad grofice Ledóchowske . . . . . 135—177

Deveti dio:

Zadnje godine Marije Terezije,
Blažena smrt . . . . . 179—206

Deseti dio:

Glasovi zahvalnosti . . . . . 209—263

Svršetak 26